

Folkeopplysning for en ny tid

Utarbeidet og trykket med støtte fra Norad.

Sagt om utviklingspolitikk og opplysningsarbeid:

«Spørsmålet som kom opp var om opplysningsarbeidet var opptatt med folkelig utdanning og opplysning (folkeopplysning) eller om det aktivt tilslørte verdens realiteter og forblindet folk og samfunn («folkeforblinding»).»

Stiaan van der Merwe (Sør-Afrika) i Sør-evaluering av RORGene (2002-2003)

«Det er på høy tid at vi gjør norsk utviklingspolitikk til noe mer enn et spørsmål om fordelingen av 22 milliarder bistandskroner.»

Tidligere utviklingsminister Erik Solheim (SV)
i et innlegg i Dagbladet 14. september 2008

*«Hvis man får kunnskap uten handlingsalternativer,
så blir kunnskap ikke makt, men avmakt.»*

Tore Linné Eriksen, professor i utviklingsstudier ved Høgskolen i Oslo,
under lansering av rapporten "Nord-Sør-perspektivet i norske skolebøker" (Hei Verden, 2010)

«Jeg mener jo at Erik Solheim har gjort mer for å realitetsorientere norsk bistand enn noen gang i norsk bistands historie og jeg støtter det fullt og helt. Det er blant annet å fortelle om bistandens rolle i utvikling. Vi er en regjering som har løftet bistandsnivået til én prosent og det skal vi forsvare, men vi er også en (regjering) som har satt bistanden inn i en kontekst. Det er nemlig ikke bistand som kommer til å forandre verden. Det er folk og handel og utvikling og økonomi og fordeling og demokrati og institusjoner.»

Utenriksminister Jonas Gahr Støre (Ap) på Litteraturhuset 29. november 2011

«Det er på høy tid å innse at utviklingspolitikk ikke er et avgrenset politisk landskapsvernområde for spesielt interesserte, men den mest sentrale og ufrakommelige av alle politiske utfordringer i globaliseringens tidsalder. Utfordringen går på tvers av alle tradisjonelle teiginndelinger, blant annet den mest seiglivede av dem alle, skillet mellom utenriks- og innenrikspolitik. For ikke å nevne skillet mellom næringspolitikk og handelspolitikk.»

Inge Lønning (H) i forord til RORG-samarbeidets rapport
«De borgerlige og utviklingsdebatten» (2012)

Innholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	6
<i>Sammendrag</i>	7
<i>Bakgrunn for den statlige opplysningsstøtten</i>	8
<i>Støttemottakerne – hvem er de?</i>	11
<i>Metode</i>	13
Del 1: Årsrapport 2011	14
1.1 Rammeavtaleorganisasjonene (RORGene)	14
1.1.1 <i>Sentrale og aktuelle temaer</i>	14
1.1.2 <i>Oppfølging av pådriver- og vaktbikkjerrollen</i>	27
1.1.3 <i>Mediearbeid og –debatt</i>	34
1.1.4 <i>Årlige tilleggstilskudd til opplysningsarbeid (RORGene)</i>	37
1.2 FN-Sambandet	40
1.3 Årlige enkeltstøtte	43
1.4 Skoleutveksling	44
Del 2: Resultater av opplysningsarbeidet	45
2.1 Debatten i Europa om resultater av opplysningsarbeidet	45
2.2 Styrket resultatrapportering - status i Norge	52
2.3 Resultater av Norads informasjonsstøtteordning	53
<u>Vedlegg:</u>	
1. Fordeling av støtte til opplysningsarbeid 2011	
2. Rapporter og tidsskrifter utgitt med informasjonsstøtte 2011	
3. Norads retningslinjer for informasjonsstøtte (Folkeopplysning for en ny tid)	
4. Utdrag fra UD's gjennomgang av UD/Norads informasjonsstøtteordninger 2003 (Lagesen-rapporten)	

Forord

«Skal man lykkes i å endre menneskenes holdninger, slik vi tar til orde for, må det gjennomføres en omfattende kampanje som gjennom informasjon og opplæring engasjerer store folkegrupper. En slik kampanje må begynne nå for å legge grunnlaget for bærekraftig framgang for menneskeheten.»

**Vår felles framtid,
rapport fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Brundtlandkommisjonen) 1987**

Brundtlandkommisjonens rapport kom for 25 år siden, men årets FN-konferanse om miljø og utvikling (Rio+20) viste at det fortsatt er langt igjen til målet om en *bærekraftig utvikling* - en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få tilfredsstillende sine behov. Stikkord er kunnskap, solidaritet, vilje og handling. Denne årsrapporten dreier seg om nettopp dét, men den dreier seg også om å ta ansvar – globalt ansvar. Tidligere utviklingsminister *Hilde Frafjord Johnson (KrF)* avsluttet et foredrag om "utdanning for den globale borger" på *Høgskolen i Østfold* i 2004 med følgende oppfordring:

"En global borger tar ansvar for verdenssamfunnet. Bli det. Gjør det."

For at vi, som globale borgere i Norge, skal kunne ta dette ansvaret kreves det et godt skolesystem som tar global læring på alvor, en kritisk presse og engasjerte politikere som evner å skue utover landets grenser og dagen i dag og ikke minst et levende og mangfoldig sivilsamfunn med kunnskapsrike og samfunnsengasjerte organisasjoner og mennesker. Denne årsrapporten gir et innblikk i det omfattende arbeidet som med statlig støtte, forvaltet av Norad, ble utført på dette feltet av et bredt mangfold av norske, samfunnsengasjerte organisasjoner i 2011. De har stimulert til globalt ansvar ved å spre kunnskap og skape engasjement i Norge om vår tids største globale utfordringer og det de mener må til for å skape en global bærekraftig utvikling.

Tross framgang på mange felt er vår samtids globale utfordringer mange og store. Erkjennelsen av at bistand alene ikke løser problemene har vokst fram over tid og etterkrigstidens «bistandsæra» synes i ferd med å ebbe ut. «Det er på høy tid vi gjør utviklingspolitikk til noe mer enn fordeling av 22 milliarder bistandskroner», skrev *tidligere utviklingsminister Erik Solheim (SV)* i Dagbladet høsten 2008. Dét er viktig, men det er også en følge av at Vestens dominerende rolle i verdenssamfunnet svekkes og må gi rom for framvoksende stormakter i Sør og Øst. Disse endringsprosessene legger nye rammer for verdenssamfunnets evne og vilje til å forme en bærekraftig utvikling og visker ut mye av det tidligere skillet mellom utenriks- og innenrikspolitikk. Dette er noe av bakgrunnen for at Norads retningslinjer for informasjonsstøtten for 2011-2014 har fått tittelen «Folkeopplysning for en ny tid». Her hjemme sier utviklingsminister *Heikki Eidsvoll Holmås (SV)* det slik: Ta utviklingspolitikken hjem! Og når det i mange land i dag er et fornyet fokus på hver og en av oss som *globale borgere* er det en følge av at utviklingen i verden angår oss stadig mer og på stadig flere områder.

Dette er første gang det har blitt laget en årsrapport om dette statlig støttede opplysningsarbeidet. Jeg håper den vil kunne bidra til økt innsikt i hva slags opplysningsarbeid organisasjonene driver med statlig støtte, så vel som kritisk debatt om dette arbeidet og de føringer som legges av staten slik at kvaliteten kan styrkes og arbeidet videreutvikles i årene som kommer.

Oslo, november 2012

Arnfinn Nygaard
RORG-sekretariatets fagavdeling

Sammendrag

Den statlige støtten til opplysningsarbeid skal bidra til folkeopplysning om sentrale og aktuelle nord/sør- og utviklingsspørsmål i regi av norske frivillige organisasjoner og relevante institusjoner. Føringsene for støtten er forankret i et bredt politisk flertall på Stortinget, som blant annet har understreket organisasjonens uavhengighet og betydningen av at de i tillegg til å drive folkeopplysning skal ivareta rollen som *vaktbikkjer* og *pådrivere* i utviklingspolitikken.

Denne årsrapporten er utarbeidet med utgangspunkt i organisasjonenes årsrapporter til Norad og gir et innblikk i bruken av de 91 millioner kroner som i 2011 ble bevilget i statlig informasjonsstøtte til norske organisasjoner over Utenriksdepartementets budsjett og forvaltet av Norad. Denne støtten ble fordelt med om lag 58 millioner kroner til 57 organisasjoner med flerårige avtaler (de såkalte RORGene), om lag 3 millioner kroner til enkelttiltak i regi av organisasjoner og andre instanser uten slike flerårige avtaler, 28 millioner kroner til FN-Sambandet og 4 millioner kroner til et skoleutvekslingsprogram i regi av Vennskap Nord/Sør.

Rapportens del 1 viser gjennom eksempler og utdrag fra RORGenes årsrapporter til Norad hvordan de i opplysningsarbeidet a) har satt fokus på sentrale og aktuelle temaer knyttet til blant annet klima, kapital, konflikt, demokrati og menneskerettigheter, b) hvordan organisasjonene på disse områdene har bragt inn relevante synspunkter og perspektiver fra Sør og c) hvordan de har fulgt opp rollene som vaktbikkjer og pådrivere gjennom blant annet rapporter, kampanjer, debattmøter og ved å sette aktuelle spørsmål på dagsorden i media. Svært mange av temaene tas dessuten opp i en sammenheng og et perspektiv som gjør dem relevante i forhold til «samstemt politikk for utvikling». Del 1 gir også en oversikt over årlig enkeltstøtte til organisasjoner og institusjoner uten flerårige avtaler, samt korte redegjørelser for det omfattende arbeidet som gjøres av FN-Sambandet, særlig overfor skoleverket, og skoleutvekslingsprogrammet som drives i regi av Vennskap Nord/Sør.

Rapportens del 2 redegjør for den internasjonale debatten og erfaringer så langt i arbeidet med å forsøke å klarlegge resultater av opplysningsarbeid, samt prosessen i Norge knyttet til økt fokus på resultater. Historisk har mye av det statlig støttede opplysningsarbeidet vært knyttet til regjeringers ønske om å skape oppslutning i befolkningen om bistanden og bistandsbevilgningene. Resultatene av dette var lett å måle gjennom opinionsmålinger, men etter hvert som mye av dette opplysningsarbeidet endret karakter og hovedfokus flyttet fra oppslutning om bistand til kunnskap og engasjement om globale utviklingsspørsmål og utviklingspolitikk ble det vanskeligere. Avslutningsvis redegjøres det for kvalitative vurderinger av resultater av informasjonsstøtten til RORGene i forhold til sentrale målsettinger for støtteordningen, enkelte kritiske spørsmål fremmet i det offentlige ordskiftet og samfunnseffekt i et noe lengre tidsperspektiv (oppsummert nedenfor).

Norads informasjonsstøtteordning har bidratt til:

1. kritisk debatt og økt kunnskap om sentrale og aktuelle Nord/Sør-spørsmål,
2. å styrke organisasjonenes pådriver- og vaktbikkjefunksjoner i forhold til utviklingspolitiske spørsmål,
3. fokus på relevante temaer i forhold til «samstemt politikk for utvikling»,
4. kontakt og samarbeid med utviklingsaktører i Sør, slik at relevant kunnskap om synspunkter og perspektiver fra Sør har blitt tilgjengelig for norske målgrupper gjennom opplysningsarbeidet,
5. fokus på sentrale og aktuelle utviklingstemaer, ikke «offerkommunikasjon»,
6. å fremme organisasjonenes roller som «vaktbikkjer» og «pådrivere», ikke skapt «pudler»,
7. fokus på utviklingspolitiske temaer av stor betydning for utvikling og fattigdomsreduksjon i Sør,
8. økt forståelse i opinionen for at utviklingspolitikk er mer enn bistand og
9. en omlegging fra en utviklingspolitikk dominert av bistandstenkning til en utviklingspolitikk i retning «samstemt politikk for utvikling».

Bakgrunn om den statlige opplysningsstøtten

Over statsbudsjettet for 2011 ble det etter behandling i Stortinget bevilget 91 millioner kroner til «frivillige organisasjoners opplysningsarbeid» med følgende mål:

- Økt kunnskap om sentrale og aktuelle nord/sør- og utviklings spørsmål hos den norske befolkningen
- Fremme og heve kvaliteten på den offentlige utviklingsdebatten.

Formål og innretting av den statlige støtten til opplysningsarbeid har imidlertid vært gjennom flere faser siden Norads samarbeid med de frivillige organisasjonene på dette feltet skjøt fart på midten av 1970-tallet. Den umiddelbare bakgrunnen den gangen var at Stortinget, i lys av opinionsmålinger, ble urolig for oppslutningen i befolkningen om bistandsbevilgningene og svak forståelse for situasjonen i utviklingsland og utviklingssamarbeidet. Første gang temaet fikk et eget kapittel i en stortingsmelding var imidlertid først i Stortingsmelding nr. 34 (1984-85) *Om enkelte hovedspørsmål i norsk utviklingshjelp* fra regjeringen Willoch (H, KrF og Sp). Der ble målsettingen for dette arbeidet ble formulert slik:

"Forholdet mellom industriland og utviklingsland og utviklingslandenes problemer vil i overskuelig framtid stå sentralt i internasjonal politikk og prege temavalg og debatter i ulike internasjonale fora, organisasjoner og internasjonale massemedia. Regjeringen ser det derfor som vesentlig fortsatt å medvirke til en faglig solid, mangfoldig og aktiv informasjonsvirksomhet om bistand og utviklingsland. Samtidig har vi en annen opinionssituasjon enn tidligere, der større kunnskap og innsikt hos folk om utviklingsland fører til at det må stilles store krav til kvaliteten og åpenheten i informasjonsarbeidet."

I den såkalte «tilleggsmeldingen» året etter sluttet regjeringen Brundtland (Ap) seg til dette.

U-hjelp og kald krig

Utover de uttrykte og eksplisitte mål og motiver for opplysningsstøtten er det viktig å se denne i en større internasjonal og historisk sammenheng. «Bistandsæraen» kom i kjølvannet av tiltredelsestalen til *USAs president Harry S. Truman* i 1949. Truman tok til orde «å sette ut i livet et dristig program for at land som ligger tilbake i utviklingen kan få nytte godt av de vitenskapelige og tekniske framskritt i USA». Også i Norge var solidariteten med fattige i Asia og Afrika, så vel som troen på framtida i lys av tekniske framskritt, stor. Mange ble derfor mobilisert og deltok da norsk u-hjelp startet med den nasjonale innsamlingen til Kerala-prosjektet i India (India-aksjonen) i 1952. Norsk Utviklingshjelp (senere Norad) ble etablert ti år senere.

U-hjelpen var imidlertid også en del av *Den kalde krigen* og et forsøk på å vinne utviklingslandenes «hjerter og hjerter» i en felles innsats for å stanse utbredelsen av kommunismen. *LO-leder Konrad Nordahl* sa det slik i en tale i 1951:

*USAs president Harry S. Truman innledet både u-hjelpen og Den kalde krigen i sin tiltredelsestale 20. januar 1949.
Foto: Wikimedia Commons*

«Vi burde også ofre noe på det positive forsvar. Det beste positive forsvar for Vestens kultur

og vår livsform er å heve levestandarden i utviklingslandene. Jeg mener at utgiftene til dette forsvaret burde bli en del av vårt lands forsvarsutgifter.»

Fra bistand til bærekraftig utvikling

Mot slutten av 1980-tallet gikk imidlertid Den kalde krigen mot slutten. I 1989 ble Berlinmuren revet og da Sovjetunionen ble oppløst i 1991 forsvant også den forsvarspolitiske begrunnelsen for bistanden som en del av Den kalde krigen. 1980-tallet var imidlertid et vanskelig tiår for bistanden også uavhengig av Den kalde krigen. Framgangen var svak i mange land, det ble snakket om «bistandstretthet» og Norad-direktør Per Ø. Grimstad skrev en kronikk i Dagbladet at han hadde «alvorlig tvil om utviklingssamarbeidet». Samtidig var det både i Norge og internasjonalt strid omkring gjennomføringen av de omstridte *strukturtilpasningsprogrammene* i regi av Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF).

Dette er noen av bakgrunnen for at det tidlig på 1990-tallet oppsto debatt om opplysningsarbeidet, både internt i Norad og mellom Norad og organisasjonene. Dette førte til at det i løpet av 1990-tallet ble lagt et nytt grunnlag for den statlige støtten til opplysningsarbeid. Spørsmålet ble grundig behandlet av Nord-Sør/Bistandskommisjonen, som ble oppnevnt av regjeringen som en del av oppfølgingen av St.meld. nr.51 (1991-92) *om utviklingstrekk i Nord-Sør forholdet og Norges samarbeid med utviklingslandene* (Nord/Sør-meldingen). Sett i lys av blant annet FN-toppmøtet om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i Brasil i 1992, anbefalte kommisjonen i sin rapport (NOU 1995:5 En verden i endring) følgende mål for opplysningsstøtten:

«Det må være en hovedmålsetting for informasjons- og holdningsskapende arbeid å berede en politisk vilje i brede lag av folket for de nødvendige konsekvensene av en global bærekraftig utvikling. En slik utvikling vil blant annet måtte innebære både en omlegging til bærekraftige produksjons- og forbruksmønstre, og endringer i den urettferdige ressurs- og maktfordelingen i verden.»

Dette markerte et klart brudd med det tidligere underliggende målet om å skape folkelig oppslutning om bistanden og bistandsbevilgningene. Med utgangspunkt i kommisjonens vurderinger og forslag ble opplysningsarbeidet videreført og videreutviklet av stortinget og regjeringen.

Stortinget understreker «vokterrollen»

Anklager og mistanker om at statlig støtte til organisasjonene (både informasjonsstøtte og annen støtte) skapte en uheldig økonomisk avhengighet, som kunne hindre at viktige kritiske synspunkter på regjeringens politikk kom fram, førte senere til følgende merknad fra en enstemmig utenrikskomité på Stortinget i Innst. S. nr. 93 (2004-2005) *Innstilling fra utenrikskomiteen om felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk*:

«Komiteen er opptatt av konsekvensene for de frivillige organisasjonene av en stadig sterkere økonomisk avhengighet til staten. Komiteen mener det er avgjørende viktig å bevare de frivillige organisasjonenes uavhengige vokterrolle i forhold til staten. Også innenfor utviklings- og utenrikspolitikken område er det ønskelig med bred offentlig debatt rundt politiske veivalg.»

- Innenrikspolitik og utviklingspolitikk i sammenheng (samstemt politikk for utvikling)

De politiske føringene som i dag ligger til grunn for Norads retningslinjer for informasjonsstøtten viderefører den utviklingen som skjedde på 1990-tallet, der fokus ble flyttet fra bistand og bistandsbevilgninger og over mot bredere miljø- og utviklingspolitiske temaer. Sentrale føringer i dag understreker organisasjonenes rolle som kritisk korrektiv og fokus på temaer og problemstillinger knyttet til ønsket om en *samstemt politikk for utvikling*. Da Stortinget i 2009 behandlet

Stortingsmelding nr. 13 (2008-2009) *Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom* avga et bredt politisk flertall (alle unntatt FrP) en innstilling der de mente at «samarbeidet med frivillige organisasjoner om videreføring av et bredt opplysningsarbeid om sentrale og aktuelle miljø- og utviklingssspørsmål i et globalt perspektiv vil være viktig» og utdypet det slik:

«Flertallet viser til at klima-, finans- og matpriskrisen den siste tiden har bidratt til å sette kritisk fokus på mange sider ved vår egen politikk og utvikling og mener at det er grunn til å anta at de pågående geopolitiske endringene og maktforskyvninger i verdenssamfunnet i årene framover vil bringe fram stadig nye saker som utfordrer vår ambisjon om å se "innenrikspolitik og utviklingspolitikk i sammenheng". Flertallet mener at opplysningsarbeidet i økende grad bør sette fokus på slike temaer. Flertallet vil i den sammenheng understreke de frivillige organisasjonenes rolle som pådrivere og vaktbikkjer. I dette arbeidet vil det være viktig å støtte opp under organisasjonenes bestrebelser på å utvikle gode partnerskap med Sør i opplysningsarbeidet, som kan sikre kritiske innspill og perspektiver fra Sør også på utviklingen i Norge i et globalt perspektiv, så vel som norsk miljø- og utviklingspolitikk».

Disse politiske føringene ble, sammen med blant annet UD/Norads gjennomganger av informasjonsstøtten og anbefalingene fra en europeisk gjennomgang i 2009 (GENE Peer Review of Global Education in Norway), lagt til grunn ved revisjon av Norads retningslinjer for informasjonsstøtten. Disse fikk tittelen «Folkeopplysning for en ny tid» og ble gjort gjeldende for søknader om informasjonsstøtte fra og med 2011. I følge disse skal tilskuddsordningen «bidra til folkeopplysning om sentrale og aktuelle nord/sør- og utviklingssspørsmål i regi av norske frivillige organisasjoner og relevante institusjoner». Disse retningslinjene (se vedlegg) fastsetter også en rekke føringer som utdyper formålet med støtten:

- Skape kritisk debatt og øke kunnskap om sentrale og aktuelle nord/Sør spørsmål
- Sikre meningsmangfold
- Styrke pådriver- og vaktbikkjefunksjonene
- Skape landsomfattende engasjement
- Øke diasporadeltakelsen
- Tydeliggjøre samarbeid med Sør
- Framheve relevant forskning
- Bidra til global læring i skolen

Det er verdt å merke seg at den statlige informasjonsstøtten ble etablert og har blitt videreført med mandat fra Stortinget for å imøtekomme nasjonale behov for kunnskap, informasjon og demokratisk forankring og deltakelse - først knyttet til i bistanden og senere til utenriks- og utviklingspolitikken.

Stortingets utenriks- og forsvarskomite gjentok i en merknad til statsbudsjettet for 2012 hovedpunktene i de føringer som tidligere har blitt lagt til grunn for Norads retningslinjer for opplysningsstøtten:

«Komiteen vil påpeke at det er viktig at det legges til rette for at den norske debatten om utviklingspolitikk er basert på kunnskap fra forskning, erfaring fra utviklingsarbeid ute og stemmer fra Sør. Komiteen mener debatten om en mer samstemt utviklingspolitikk har tydeliggjort behovet for at ulike organisasjoner og ressurspersoner fra Sør kan bidra med kunnskap og kritisk søkelys på hvordan ulike deler av norsk politikk slår ut for utviklingsland. Det kan bidra til debatt om områder der det er behov for forbedringer. Det er etter komiteens mening viktig at ulike synspunkter kommer til ordet i denne debatten og at man unngår en situasjon hvor konsensuspress begrenser en erfaringsutveksling som kan gi nyttige innspill til forbedring av Norges utviklingspolitikk. Komiteen anser det er viktig å prioritere opplysningsarbeid som når ut til brede lag av befolkningen og som bidrar til å engasjere barn og unge.»

Støttemottakerne – hvem er de?

- Gjennom et bredt mangfold av aktører skal opplysningsstøtten skape rom for ulike synspunkt og meninger om utviklings spørsmål, står det i Norads retningslinjer.

Hvem er disse aktørene? I tillegg til FN-Sambandet, som siden tidlig på 1950-tallet har hatt et særlig nasjonalt ansvar for opplysningsarbeid om FN og FNs arbeid, spesielt i skolen, ga Norad støtte til i alt 54 organisasjoner gjennom flerårige avtaler i 2011 (inkludert støtte til enkelte organisasjoner for utfasing av rammeavtaler som ikke ble fornyet utover 2011), samt enkelte andre aktører med særlige oppgaver og funksjoner (se vedlegg). Det siste gjelder RORGenes samarbeidsnettverk, RORG-samarbeidet, den nasjonale nettportalen Global.no, Verdensmagasinet X (som er et tidsskrift og ikke en organisasjon), journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) og UNICEF Norge.

Det vil føre for langt å presentere alle organisasjonene som mottar opplysningsstøtte fra Norad, men et kortfattet riss kan gi et visst innblikk i hva slags og hvilke organisasjoner det er snakk om. Norad benytter ofte kategoriene «studieforbund», «bistandsorganisasjoner» og «andre», men utover det er organisasjonene vanskelig å kategorisere på måter som gir hensiktsmessig mening i forhold til opplysningsarbeidet.

Da Norads rammeavtaleordning ble etablert på midten av 1970-tallet inngikk Norad først avtaler med de politiske partienes studie- og opplysningsforbund. Mange av disse har fått støtte fra Norad fram til det siste, men fra og med 2011 har bare studieforbundene til Kristelig Folkeparti (KrF) og Senterpartiet (Sp) fått fornyet sine rammeavtaler. Hvordan Norad eventuelt skal videreføre støtten til et bredere mangfold av studieforbund og de politiske partier er ikke endelig avklart. Norad etablerte også tidlig samarbeidsavtaler med kirken og fagbevegelsen, gjennom opprettelsen av henholdsvis Kirkens u-landsinformasjon (KUI) og LOs u-landsinformasjon. Begge disse har vært viktige aktører siden og har blitt videreført. Videre etablerte Norad tidlig samarbeidsavtaler med nettverk av barne- og ungdomsorganisasjoner, samt kvinneorganisasjoner. Rammeavtalene med paraplyorganisasjonene Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og Forum for kvinner og utviklings spørsmål (FOKUS) ble videreført i 2011. Alle disse organisasjonene (partiorganisasjonene og andre) ble i hovedsak etablert og drives fortsatt med utgangspunkt i et etablert norsk organisasjonssamfunn, med samfunnsengasjement på saker i det norske samfunnet. Informasjonsstøtten fra Norad var og er et bidrag til å løfte blikket og å engasjere seg og medlemmene også i globale utviklings spørsmål.

De øvrige organisasjonene som mottok opplysningsstøtte fra Norad i 2011 er i hovedsak organisasjoner som ble etablert og/eller drives med et særlig internasjonalt engasjement (bistand, solidaritetsarbeid og annet) og/eller miljøengasjement. De fleste av de som inngikk avtaler med Norad på 1980- og utover på 1990-tallet oppfattet seg i denne sammenheng primært som «opplysningsorganisasjoner» og drev i liten grad bistand. De fleste av de store bistandsorganisasjonene, herunder «de fem store» (Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Røde Kors), fikk først støtte fra og med 1997. Målsettingen var å stimulere til godt opplysningsarbeid utover deres tradisjonelle informasjonsarbeid dominert av innsamlings- og markeds kommunikasjon.

Mange av disse organisasjonene har utspring og tilknytning dels i nasjonale og dels i internasjonale organisasjoner og nettverk. Blant disse finner vi «de fem store» og kirkelige/religiøse organisasjoner og nettverk, som Caritas Norge, Digni (tidligere misjonsorganisasjonenes bistandsnemnd - BN), Det norske misjonsselskap (NMS), Global Info (Norges Kristne Råd), KFUK-KFUM Global og Strømmestiftelsen. Andre internasjonalt engasjerte organisasjoner med utspring i norske forhold er paraplyorganisasjonen for funksjonshemmedes organisasjoner som driver bistand, Atlas-alliansen,

freds- og edruskapsbevegelsens aksjon for utvikling (Forut), internasjonalt utvalg (IU) i folkehøgskolen og Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH).

I tillegg gir Norad støtte til en lang rekke andre bistands-, solidaritets- og miljøorganisasjoner, samt andre internasjonalt orienterte grupper og organisasjoner, som Vennskap Nord/Sør (samlar vennsapsgrupper, kommuner og andre som driver utveksling og vennsapsamarbeid), Idegruppen om Nord/Sør, Internasjonal Reporter, Operasjon Dagsverk (OD), Norges Fredslag, Networkers SouthNorth og Forum for utvikling og miljø (ForUM), som er en paraplyorganisasjon for organisasjoner som jobber politisk overfor myndighetene nasjonalt og internasjonalt med bærekraftig utvikling i oppfølging av FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992.

**GJENNOMGANG AV UD/NORADs
TILSKUDD TIL ORGANISASJONERS
OPPLYSNINGS- OG
INFORMASJONSVIRKSOMHET OM
INTERNASJONALE
UTVIKLINGSSPØRSMÅL**

- Ole Christian Lagesen, leder
- Øyvind Johnsen
- Anne Hege Simonsen
- Erik Whist

Oslo, 14. oktober 2003

Sist gang det statlig støttede opplysningsarbeidet ble gjennomgått og evaluert var i 2003. Gjennomgangen, utarbeidet på oppdrag fra UD, konkluderte blant annet:

«Opplysningsstøtten er relativt beskjeden i forhold til effekten; den anvendes til et mangfold av opplysningsaktiviteter som samlet sett avsetter brede avtrykk i mediene, i befolkningen som helhet og i spesielle målgrupper.»

Hvilke målgrupper i det norske samfunn når dette mangfoldet av aktører og stemmer ut til?

Mange av organisasjonene når i første rekke ut til egne medlemmer gjennom tidsskrifter og medlemsblader, temahefter og rapporter, nettsider, sosiale medier, kampanjer og andre aktiviteter rettet mot medlemmene og målgrupper innenfor samme gruppe (som barn og unge, kvinner, studenter og akademikere, religiøse grupper og/eller spesielt interesserte eller berørte innenfor de aktuelle temaene). Når det gjelder innsats overfor skolen har FN-Sambandet en særlig rolle, men også en lang rekke RORGer driver opplysningsarbeid i og overfor skolen (lærere og elever), som Operasjon Dagsverk, Hei Verden, Forut og flere av de store bistandsorganisasjonene.

En del av organisasjonene har særlig kompetanse på ulike områder og driver aktivt opplysningsarbeid på høyt faglig nivå overfor utvalgte organisasjoner, fagmiljøer, spesielt interesserte og det politiske miljø. Mange av organisasjonene har også et politisk engasjement og følger opp sin vaktbikkje- og pådriverrolle på særlige områder med opplysnings- og påvirkningsarbeid i henvendelser, rapporter, debattmøter og kampanjer rettet mot myndigheter, beslutningstakere, media og fagmiljøer. Svært mange av organisasjonene bruker også media aktivt i opplysningsarbeidet, for å sette aktuelle temaer og problemstillinger på dagsorden, påvirke politiske myndigheter, mobilisere en opinion og å nå bredt ut til den interesserte allmennhet.

Metode

Denne rapporten er utarbeidet med utgangspunkt i at det i RORG-samarbeidets strategi for 2011-2014, behandlet på RORG-samarbeidets årsmøte i 2010, ble vedtatt å etablere *en uavhengig fag- og forvaltningsinstans i sekretariatet* i samarbeid med Norad. Denne skulle «på faglig uavhengig grunnlag» blant annet «utarbeide årsrapporter om bruken av informasjonsstøtten med utgangspunkt i organisasjonenes årsrapporter til Norad».

Informasjonsstøtten det her vises til er de midlene som bevilges over statsbudsjettets kapittel 160, post 71 *Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid* (UDs budsjett). For 2011 ble det etter behandling i Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé bevilget kr. 91 millioner til dette formålet. Midlene, som forvaltes av Norad, ble fordelt til et 50-talls norske organisasjoner og institusjoner med flerårige avtaler om støtte (de såkalte RORGene), samt FN-Sambandet og tilskudd til enkelttiltak i regi av organisasjoner uten flerårige avtaler. Denne rapporten dekker all denne støtten, men hovedfokus er på RORGene.

Å gi en utfyllende rapport om de utallige tiltak og det mangslungne opplysningsarbeidet som er utført med statlig støtte av et så stort mangfold av norske organisasjoner er knapt mulig eller ønskelig. Det er imidlertid ønskelig å kunne gi en samlet framstilling og redegjørelse for hvordan denne statlige støtten blir brukt. Den metoden som er valgt er å ta utgangspunkt i organisasjonenes egne årsrapporter til Norad og de målsettinger og føringer for støtten som er nedfelt i Norads retningslinjer. For å få et best mulig grunnlag i årsrapportene fra organisasjonene (RORGene) ble det fra Norads side, i dialog med RORG-sekretariatets fagavdeling og styret i RORG-samarbeidet, lagt inn et punkt om «særlige resultatområder» i det skjemaet organisasjonene ble bedt om å benytte til årsrapporteringen for 2011. Disse ble utformet for å kunne få en mer samordnet rapportering på de fleste (ikke alle) områdene som er nedfelt i Norads føringer for ordningen.

Denne rapporten baserer seg i all hovedsak på gjennomgang av organisasjonenes årsrapporter, med de fordeler og ulemper det medfører. Selv om punktet om «særlige resultatområder» i rapportskjemaet har bidratt til en større grad av samordnet rapportering er det store variasjoner i måten organisasjonene har rapport på. Norad krever i utgangspunktet kun rapportering på opplysningsarbeid finansiert med støtte fra Norad, men i noen tilfeller er rapportene fra organisasjonene uklare på om det også rapporteres om relevant opplysningsarbeid finansiert med andre midler. Dessuten utføres det mye godt arbeid som ikke nødvendigvis kommer godt fram i årsrapportene til Norad. Denne rapporten bør derfor leses og forstås som *et pilotprosjekt* og en redigert kortversjon av organisasjonenes årsrapporter til Norad, som gir *et innblikk* i bruken av den statlige informasjonsstøtten.

I tillegg til årlig støtte gjennom flerårige avtaler har RORGene også anledning til å søke om årlige «tilleggstilskudd til opplysningsarbeid» i henhold til særlige føringer. Denne rapporten gir også et kortfattet innblikk i denne virksomheten basert på gjennomgang av beslutningsdokumenter og organisasjonenes rapporter om gjennomførte tiltak. Alle bevilgnings- og forbruksoversikter gjengir tall velvillig framskaffet av Norad.

Denne rapporten er ikke nøytral, men uavhengig i den forstand at det er leder for RORG-samarbeidets fagavdeling, Arnfinn Nygaard, som står ansvarlig for utforming og innhold i rapporten, utarbeidet i samarbeid med rådgiverne Knut Hjelleset og Judith Klein ved RORG-sekretariatet. Alle har mange års erfaring fra RORG-sekretariatet og inngående kjennskap til RORGene og opplysningsarbeidet, en opparbeidet kompetanse som ligger til grunn for det skjønn og de vurderinger som kommer til uttrykk i rapporten. Norad og daglig leder/styret i RORG-samarbeidet har blitt konsultert i arbeidet med rapporten, men har ikke godkjent og står ikke ansvarlig for det endelige resultatet.

Del 1 Årsrapport 2011

I forbindelse med Stortingets behandling av *Stortingsmelding nr. 13 (2008-2009) Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom* mente et bredt politisk flertall (alle partiene unntatt FrP) at «samarbeidet med frivillige organisasjoner om videreføring av et bredt opplysningsarbeid om sentrale og aktuelle miljø- og utviklingsspørsmål i et globalt perspektiv vil være viktig» og la inn viktige føringer for bruken av denne støtten. Disse har blitt fulgt opp i Norads retningslinjer for opplysningsstøtten (se vedlegg), som har som målsetting at tilskuddsordningen skal «bidra til folkeopplysning om sentrale og aktuelle nord/sør- og utviklingsspørsmål».

Denne delen av årsrapporten dreier seg om hvordan dette ble fulgt opp i 2011. Rapporten er delt opp i henhold til hovedgruppene av støttemottakere: 1) rammeavtaleorganisasjonene (RORGene), 2) FN-Sambandet, 3) organisasjoner uten rammeavtaler som har mottatt støtte til enkelttiltak (årlig enkeltstøtte) og 4) skoleutveksling.

1.1 Rammeavtaleorganisasjonene (RORGene)

Den største andelen av informasjonsstøtten har blitt fordelt til RORGene, de organisasjonene som med utgangspunkt i søknader og 4-årige informasjonsstrategier fikk 2- eller 4-årige avtaler med Norad om støtte fra og med 2011. Denne årsrapporten vil fokusere på sentrale virksomhetsområder med utgangspunkt støtteordningens formål og særlig forsøke å svare på følgende spørsmål:

- Hvilke sentrale og aktuelle temaer har det blitt satt fokus på?
- Hvordan har organisasjonene fulgt opp sine roller som pådrivere og vaktbikkjer i utviklingspolitikken?
- Hvilke «fotavtrykk» har organisasjonene satt i media (mediearbeid og –debatt)?

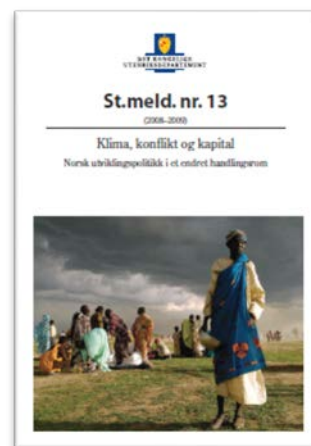
I rapporteringen gis det også eksempler på hvordan organisasjonene har samarbeidet med aktører i Sør i opplysningsarbeidet og hvordan virksomheten gjennom mediearbeid og annet har nådd bredt ut i landet. I tillegg gis det en kort presentasjon av ordningen med årlige tilleggstilskudd og særlig hvordan denne bidro til fokus på utfordringer knyttet til samstemt politikk for utvikling i 2011.

1.1.1) Sentrale og aktuelle temaer

I henhold til Norads retningslinjer skal tilskuddsordningen bidra til å skape kritisk debatt og øke kunnskap om sentrale og aktuelle nord/Sør-spørsmål, men hva er sentrale og aktuelle spørsmål og temaer? Et generelt svar har vært at det er spørsmål og temaer som står *eller burde stå* på den internasjonale eller nasjonale utviklingspolitiske dagsorden.

Selv om det kan være stor grad av enighet om enkelte brede temaer er det et sentralt trekk ved hele dette feltet at det preges av ulike vurderinger - i regjeringen, på Stortinget, blant journalister og forskere og ikke minst blant organisasjonene. Her finnes ingen fasit. Verden er i stadig endring og krever nye svar på gamle og nye problemer og utfordringer. Nettopp dét er noe av støtteordningens berettigelse og bakgrunnen for at Stortinget har understreket organisasjonenes «vokterrolle» og at formålet med støtten i statsbudsjettet for 2011 blant annet var å «fremme og heve kvaliteten på den offentlige utviklingsdebatten».

Klima, konflikt og kapital har vært sentrale temaer for den rødgrønne regjeringen (jf utviklingsmeldingen i 2009), mens den blå-blå

opposisjonen på Stortinget (H og FrP) ofte har brukt andre «overskrifter», som handel, demokrati og menneskerettigheter. Alle disse temaene er utvilsomt sentrale og aktuelle og tas opp i organisasjonenes opplysningsarbeid, som oftest også med en kritisk blick på regjeringens og/eller opposisjonens synspunkter og politikk. Organisasjonene tar imidlertid også opp en rekke andre sentrale og aktuelle temaer og perspektiver. Fokus på et sentralt og aktuelt tema er imidlertid ingen garanti for relevans. I erkjennelse av «alt henger sammen med alt» vil det viktigste ofte være å se kunnskap om ulike temaer i en sammenheng og kontekst med perspektiver som gir ny innsikt og kan stimulere til kritisk debatt, refleksjon og engasjement i de målgruppene organisasjonene ønsker å nå, det være seg politikere, byråkrater, journalister, akademia, aktivister, allmennheten generelt eller utvalgte grupper av den.

I sine årsrapporter til Norad for 2011 ble RORGene bedt om å redegjøre kort for de viktigste sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklingstemaer de hadde satt fokus på og hvilke problemstillinger og perspektiver på temaene som ble vektlagt. En gjennomgang av årsrapportene viser at RORGene har satt fokus på et bredt spekter av sentrale og aktuelle temaer.

Klima (og energi)

21 organisasjoner oppgir *klima eller klimarelaterte temaer* blant de viktigste sentrale og aktuelle temaene de satte fokus på i 2011.

Klima og klimapolitikk har vært sentrale temaer i en årrekke. Det som særlig satte klima på dagsorden internasjonalt i 2011 var *FNs klimatoppmøte i Durban* i Sør-Afrika (COP 17, 11. november – 9. desember), der forventningene i forkant ikke var store etter at de senere års klimatoppmøter i Cancun og København har gitt få resultater. Nasjonalt sto temaet på dagsorden i forbindelse med debatten om klimakutt hjemme, åpning av nye oljefelt, oljefondets investeringer og etiske regelverk, fornybarsatsing, kvotehandling m.m. i påvente av en varslet klimamelding, men også i forbindelse med økt fokus på klimatilpasning i forbindelse med *stortingsmelding nr. 14 Mot en grønnere framtid – om sammenhengen miljø og utviklingspolitikken* (april 2011).

Både hjemme og internasjonalt har det dessuten vært mye fokus på *klima- og skoginitiativet*, der Norge har vært og er en pådriver internasjonalt.

Klimarettferdighet har vært et sentralt begrep i dette arbeidet for blant andre *Global Info (Norges Kristne Råd)* og *Framtiden i våre hender (FIVH)*, se utdrag fra FIVHs årsrapport (nedenfor).

Utdrag fra FIVHs årsrapport om deres opplysningsarbeid knyttet til «klimarettferdighet»:

«Vi har deltatt i den løpende mediedebatten om klimakutt i Norge, blant annet i forbindelse med at SSB la frem tall som viste at norske klimagassutslipp øker og i forbindelse med at LO-lederen og finansdepartementet argumenterte for at vi må ta større deler av utslippskuttene i utlandet (blant annet sak av NTB, duell med statssekretær Lund i Stavanger Aftenblad, TU, vg.no og debattinnlegg i VG).

Svak norsk klimapolitikk var bakgrunnen for at vi lagde en «klimarettssak» i Oslo sentrum i forbindelse med miljøfestivalen lørdag 4. juni. Vi fikk med oss komiker Rune Andersen, klimavitne fra Nepal Niru Manandhar, skuespiller Johannes Joner og den ledende klimaforskeren James Hansen fra USA. Leder i Framtiden i våre hender, Arild Hermstad, var aktor. Rettssaken hadde rundt 100 publikummere, i tillegg til tilfeldig forbipasserende. Vi laget videosnutter fra rettssaken og parodiene til Rune Andersen, og disse er veldig godt besøkt på framtiden.no.

Framtiden i våre hender deltok på klimaforhandlingene i Durban, Sør-Afrika. I løpet av forhandlingene laget vi fem korte videosnutter, blant annet fikk vi et intervju med lederen i FNs klimapanel Rajendra K. Pachauri. Vi lagde også artikler og blogg til framtiden.no, og deltok i arbeidet til det globale nettverket av miljøorganisasjoner Climate Action Network.

Vi sendte innspill statsbudsjettet for 2012 om midler som trengs til klimatilpasning og fornybar energi i utviklingsland og om at klima må være reflektert i alle deler av statsbudsjettet.»

Mange av organisasjonene bruker nettsidene sine aktivt i opplysningsarbeidet. Blant disse er Kirkens Nødhjelp, som i sin årsrapport skriver at «i løpet av 2011 bygget vi en betydelig infrastruktur i form av egne nettsider innenfor kirkensnodhjelp.no for dem som ønsket å fordype seg i temaene vi jobber med». Ett av temaene som ble fokusert på nettsidene var «rettferdig klima» (se nedenfor), som inngikk i deres nasjonale beslutningspåvirkende kampanje for å informere og mobilisere nordmenn til innsats i klimasaken.

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

Kontakt oss

Forside Gi penger Engasjer deg Arbeidet vårt Nyheter Om oss

Søk her Søk

Du er her: [Engasjer deg](#) / [Gjør en forskjell](#) / [Skriv under for en skuddsikker våpenhandelsavtale!](#) / Rettferdig klima

RETTFERDIG KLIMA

RIKE LANDS UTSLIPP RAMMER DE FATTIGSTE HARDT. VI VIL HA EN RETTFERDIG KLIMAÅVTALE!

Les mer på denne temasiden om vårt påvirkningsarbeid for å hindre menneskeskapte klimaendringer.

TEMA: Rettferdig klima

DETTE ER SAKEN:
Mennesker i fattige land rammes aller hardest av klimaendringene, enda de har bidratt minst til problemet. De er nødt til å forberede seg på mer tørke, flom og ekstremvær. Dette koster penger, og de rike landene bør ta regningen.

DETTE GJØR VI I NORGE:
Kirkens Nødhjelp jobber for å gjøre norsk politikk mer klimavennlig. Vi mener at verdens rikeste land er nødt til å gjøre sitt for å hindre farlige klimaendringer. Vi har hatt flere underskriftskampanjer som viser at det er mange som støtter fattige lands krav om en rettferdig klimaavtale.

DETTE GJØR VI GLOBALT:
Sammen med partnere jobber Kirkens Nødhjelp for en rettferdig klimaavtale. Det forhandles om en klimaavtale i FN, og vi følger utviklingen tett. Vi støtter våre partnere i både utslippsreduserende tiltak, tilpasningsprosjekter og i å arrangere nasjonale og regionale klimakampanjer.

Mange av de kirkelige organisasjonene deltok i 2011 i kampanjen «*We Have Faith, Act Now for Climate Justice*», etter initiativ fra Kirkens Nødhjelps samarbeidspartnere i Sør-Afrika. Kampanjen rettet seg mot klimatoppmøtet i Durban, og stilte krav til diverse statsledere om en ambisiøs klimaavtale. Blant de som deltok i denne kampanjen var KFUK-KFUM Global, som blant annet bisto *Ten Sing Norway* med tematiske innspill og tilrettelegging for produksjon av et show med fokus på klimarettferdighet og med et kampanjeelement i form av underskriftsinnhenting til denne kampanjen.

Norad har i de senere årene etterlyst en bedre resultatrapportering fra RORGene. I sin årsrapport redegjør KFUK-KFUM Global for hvordan de jobber med dette (se utdrag neste side).

Utdrag fra KFUK-KFUM Globals årsrapport om mål og resultater

Mål: Klima- og miljømål

Kunnskapsmål: Målgruppen har kunnskap om hvordan vårt forbruksmønster og våre politiske prioriteringer i nord forårsaker globale endringer i miljø og klima.

Holdningsmål: Målgruppen føler medansvar og vet at de kan gjøre en forskjell med hensyn til det globale miljøet og klimaet.

Handlingsmål: Målgruppen tar klimavennlige forbruksvalg og er aktive endringsagenter i lokal og nasjonal opinion i relevante politiske saker.

Særlige resultater klima og miljø

Vi har i hovedsak jobbet tematisk med klimarettferdighet i 2011. Vårt bidrag var særlig rettet mot klimaforhandlingene i Durban i desember. Våre perspektiver er som over knyttet til ideen om globalt borgerskap og basert på et internasjonalt nettverk av unge engasjerte folk i nord og sør.

Vi har også her satset særlig på å skolere unge ledere og trendsettere i bevegelsen, særlig Ten Sing Norway (17 personer) har fått både kunnskap og erfaring med å formidle og engasjere andre. Deres show var både kunnskapsformidlende mht klima og klimaforhandlinger og utfordret til engasjement og handling. Høsten 2011 ble showet sett av 1490 personer.

We Have Faith, Act Now for Climate Justice var en kampanje med utspring i et afrikansk ungdoms- og religiøst nettverk. Denne ble adoptert og tilrettelagt for bruk i Norge og fikk tilslutning også av religiøse samfunn i Norge. For KFUK-KFUM bevegelsen er troen en viktig begrunnelse og motivasjon for handling. Klimakaravane fikk stor oppmerksomhet i media. (se punkt om medieomtale). Også her var fokus i hovedsak på ungt engasjement for et rettferdig klima.

Engasjementet har brakt KFUK-KFUM bevegelsen sterkere inn i nettverk, både kirkelige og andre, på temaet. Dette videreføres i 2012.

For mange av organisasjonene har sammenhenger og motsetninger mellom energi og klima stått sentralt i opplysningsarbeidet, der det i den offentlige debatten i Norge i fjor ofte ble pekt på motsetninger mellom *miljø- og utviklingsminister Erik Solheim (SV)* og *olje- og energiminister Ola Borten Moe (Sp)*. Blant de som tok opp dette var *Changemaker*, som i sin rapport redegjorde slik:

«I 2011 avsluttet vi vår hovedtemakampanje "Oljeavhengig", som tok for seg behovet for en overgang til fornybare energikilder. Spesielt viktig her var det å få frem at klimaendringene rammer de fattige hardest, og at Norge som oljenasjon har et særlig ansvar for å kutte utslippene av klimagasser og betale for tilpasning for klimaendringer i sør. Kampanjen ble koblet opp til den norske debatten om oljeutvinning og åpning av nye oljefelter i Nord-Norge, og vi var en av svært få aktører som fokuserte tydelig på konsekvensene av klimaendringene i sør og Norges ansvar for dem.»

24.-30.januar arrangerte *Changemaker* en oljeuke for «å sette fokus på den viktige sammenhengen mellom Norges oljeutvinning og klimaendringer som rammer verdens fattigste hardest». Spesielt handlet det om konsekvensene oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja vil ha for klima og det ble gjennomført arrangementer mange steder i landet.

Andre, som ZERO, har eksplisitt vektlagt å være en «løsningsorientert stemme» i klimadebatten (se nedenfor).

Utdrag fra ZEROs årsrapport:

«ZERO ønsker å være en konstruktiv og løsningsorientert stemme i klimadebatten. Vi tror at klimakampen vinnes ved utslippsfrie løsninger i stedet for forurensende alternativer. Dette gjelder også globalt: ZERO tror det går an å bekjempe fattigdom og skape velferdsutvikling i Sør uten store økninger i klimagassutslippene. ZERO støtter den forskningen som sier at vi må tillate utviklingsland å øke sine utslipp noe for å sikre sin befolkning rett til utvikling. Det fordrer imidlertid at rike land som Norge både reduserer mer på hjemmebane og i langt større grad samarbeider med utviklingsland for å realisere klimatiltak, slik at de ikke bygger ut samme forurensende infrastruktur som det industrilandene har gjort. Vårt hovedfokus er å fremme en massiv satsing på fornybar energi og energieffektivisering, samt utvikling og utbredelse av miljøteknologi i utviklingsland.»

- Er grønn vekst mulig?
Det var spørsmålet som ble stilt på ZERO-konferansen 2011. Konferansen, der tidligere guvernør i California, Arnold Schwarzenegger, holdt hovedinnlegget, samlet mer enn tusen deltakere.

En rekke andre organisasjoner har også, på ulike måter, satt fokus på klima og klimarelaterte temaer, som for eksempel:

- *Naturvernforbundet* har jobbet for å synliggjøre og skape debatt om Norges rolle i utviklingen av kvotehandel med utviklingsland (CDM),
- *Regnskogsfondet* har jobbet for å få fram den viktige rollen regnskogen har som global klimaregulator og at avskoging må stoppes for å begrense klimaendringene,
- *FIVAS* har hatt fokus på klima med utgangspunkt i hvordan klimapolitikk og klima påvirker arbeidet med vannkraftutbygging og vannforvaltning,
- *FOKUS* har jobbet for å få kvinnespektivet inn i arbeidet med klima og miljø,
- *LNU* jobbet med klima blant annet gjennom deltakelse av en ungdomsdelegat på klimatoppmøtet i Durban,
- *Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)* satte fokus på klimaspørsmål gjennom blant annet Yasuni-prosjektet (Et området i Amazonas der Ecuador ønsker å la oljen ligge av klima- og miljøhensyn) og oljefondets investeringer i Goldcorp i Guatemala,
- *Atlas-alliansen* har satt fokus på klima i lys av at funksjonshemmede i utviklingsland ofte er de meste fattige og sårbare i samfunnet og derav ekstra utsatt for klima- og miljøproblemer,
- *Den norske Tibet-komiteén* har satt fokus på klima med utgangspunkt i utfordringene på Tibet-plataet, som også kalles «den tredje pol» og antas å forsyne om lag 40% av verdens befolkning med vann og
- *Flyktningshjelpen* har satt fokus på klimarelatert flukt.

Konflikt

15 organisasjoner oppgir *konflikt eller krig/fred-relaterte spørsmål og temaer* blant de sentrale og aktuelle temaene de har satt fokus på i 2011.

Konflikt og krig/fred-relaterte spørsmål og temaer har også i 2011 preget situasjonen og utviklingen i en rekke land, som Afghanistan, Sri Lanka, Sudan/Sør-Sudan, Somalia og Israel/Palestina, der også Norge har hatt et engasjement. Det som særlig kom til å prege nyhetsbildet i 2011 var imidlertid utviklingen i en rekke land i Midtøsten og Nord-Afrika og som fikk betegnelsen «den arabiske våren». – Godhetsregimet slipper bomber over Afrika, var tittelen professor Terje Tvedt brukte i en kronikk i Dagbladet om Norges omstridte militære engasjement i Libya, en konflikt som fikk mye oppmerksomhet også fra enkelte av organisasjonene. Av generelle temaer som også sto på dagsorden i 2011 var kvinner, fred og sikkerhet (resolusjon 1325), ikkevold og ikke minst et kritisk fokus på norsk våpeneksport og arbeidet for en internasjonal våpenhandelsavtale (ATT).

Situasjonen i *Afghanistan* har naturlig nok stått sentralt i opplysningsarbeidet til *Afghanistankomiteen i Norge (AiN)*, som i sin årsrapport er opptatt årsaker og sammenhenger knyttet til konflikten i landet:

«I 2011 har ett av våre hovedbudskap vært at bistandsmidlene ikke må forlate Afghanistan sammen med soldatene. Vi vektlegger så ofte vi kan at fattigdom er årsak til krig. Manglende jobb og inntekt fører til at menn verver seg som opprørssoldater for å skaffe en inntekt. Vi ser også at jenter fra fattige familier ikke får utdanning fordi familien ikke har råd. De trenger arbeidskraften i hjemmet. Fordi jentene giftes bort til andre familier i tidlig alder, blir ikke utdanning for døtrene sett på som en god investering. Målinger viser at fattigdom er den største årsaken til at jenter ikke får utdanning.»

Blant de andre organisasjonene som i 2011 hadde et særlig fokus på krig og Afghanistan var Internasjonal Reporter. De rapporterer om fokus på journalistikk i konfliktområder, gjennom bl.a. visning av John Pilgers film «The War You Don't See» og seminar med den Afghanistan-baserte journalisten Therese Christiansson, samt IR-prisen 2011 til Aftenpostens Kabul-korrespondent (juryen er uavhengig).

Fellesrådet for Afrika er den eneste organisasjonen som oppgir *Den arabiske våren* blant de sentrale og aktuelle temaene de satte fokus på i 2011. De var blant annet opptatt av krigen i Libya og konsekvenser for arbeidsinnvandrere i landet, stabiliteten i regionen og Den afrikanske unionens rolle, som ble tatt opp på ulike seminarer. Blant andre som viser til Den arabiske våren i sine årsrapporter er *Norges Fredslag*, som utarbeidet en rapport om «Ikkevoldsaktører i den arabiske våren» og blant annet rapporterer:

«Når det gjelder Libya-krigen var Fredslaget dessverre å anse som en "ensom svale" i den norske debatten, slik Asle Toje formulerte det, under krigsutbruddet. Fredslaget var den første fredsorganisasjonen som gikk ut med resolusjon imot krigen i mars, og vi var blant de ytterst få som bidro konstant i debatten både i media og i en rekke paneldebatter og foredragsvirksomhet gjennom de første månedene av krigen.»

Andre som var opptatt av Den arabiske våren var *Kirkens Nødhjelp*, som i samarbeid med *Slett u-landsgjelda (SLUG)* utarbeidet en rapport om «Gjeld og den arabiske våren». Denne rapporten kartla oljefondets (SPUs) investeringer i Egypt, Tunisia og Bahrain, samt Norges fordringer til de samme landene og stilte spørsmål ved gjeldas legitimitet. Norge har fordringer til de tre landene i form av bilateral gjeld og statsobligasjoner.

«Vinteren 2011 gikk et politisk jordskjelv over den nordlige delen av Afrika og Midtøsten. 17. desember 2010 satte Mohamed Bouazizi fyr på seg selv etter at han hadde blitt nektet å selge grønnsaker og frukt av politiet. Dette ledet til opptøyer i hele regionen. I dag (oktober 2011) vet vi at demonstrasjonene har fortsatt enkelte steder, som i Syria. I noen land, som i Bahrain, har opptøyene tatt slutt uten vesentlig politisk endring, mens i andre land har de autoritære regimene blitt avsatt, og nye styresmakter er i emning. Dette er på ulike vis tilfelle i Tunisia og i Egypt. Regimeskiftene har ledet til en internasjonal diskusjon om gjeldsslette. For eksempel tok Barack Obama 19. mai 2011 initiativ til gjeldsslette for Egypt.»

(Utdrag fra innledningen til rapporten «Gjeld og den arabiske våren»)

Konflikt og konfliktrelaterte temaer var sentrale og aktuelle også for *Fellesutvalget for Palestina (FuP)*, som i sin årsrapport blant annet skriver følgende med henvisning til et kartleggingsprosjekt FuP startet i 2011 for å finne ut mer om de ulike samarbeidsforholdene mellom Norge og Israel på statlig nivå.:

«Vi har gjennom kartleggingsprosjektet hatt fokus på norsk Midtøstenpolitikk og sammenheng mellom økonomiske investeringer (kapital) og konflikt, samt mangel på samstemthet i norsk Midtøsten- og utviklingspolitikk. Herunder har vi fokusert på økonomiske investeringer gjennom SPU, våpenhandel og institusjonelle samarbeid mellom Norge og Israel som er med på å opprettholde okkupasjon og konflikt. Vi har forsøkt å se på om det er mangel på samstemthet og koherens i den politikken norske myndigheter fører, da de på den ene siden bevilger støtte til utvikling og bistand i Det palestinske området der målet er å bygge en fremtidig selvstendig palestinsk stat, samtidig som de gjennom investeringer og handel er med på å opprettholde den israelske okkupasjonen av området, noe som igjen vanskeliggjør en bærekraftig utvikling og statsbygging for palestinerne.»

Også *Vennskap Nord/Sør* oppgir *Palestina* som et sentralt tema og rapporterer slik:

«Palestina-gruppene står i en særstilling m.h.t. tematisk arbeid. Målet for de fleste av disse gruppene er å skape oppmerksomhet i Norge om livet under okkupasjon, og for sør-partnerne er også hovedmålet at omverdenen vet hvordan de har det.»

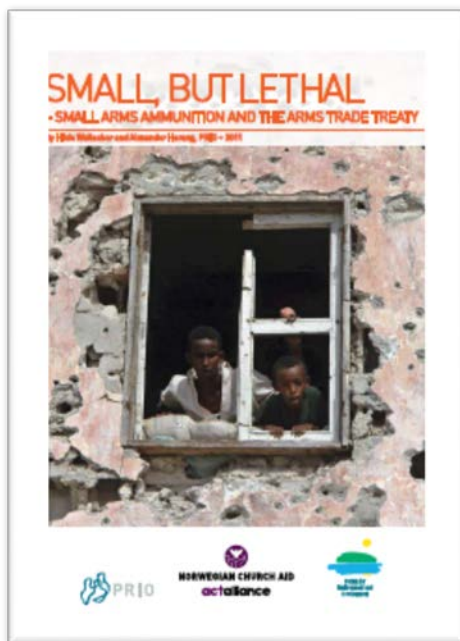
To organisasjoner, *ForUM* og *Norges Fredslag*, oppgir arbeidet med *en internasjonal våpenhandelsavtale (ATT)* blant de viktigste sentrale og aktuelle temaene de arbeidet med i 2011. ForUM rapporter:

«I de forberedende FN-forhandlingene for en Arms Trade Treaty (ATT) har kravet om strenge menneskerettighetskriterier og inkludering av alle våpen og ammunisjon vunnet terreng, etter påtrykk fra ForUM og den internasjonale Control Arms-koalisjonen samt progressive land som Norge. ForUM har også bidratt til å mobilisere aktivister over hele verden og til at rammede har blitt hørt i FN. Hjemme har ForUM bidratt til at det blir vanskeligere for Norge å selge våpenutstyr til diktaturer.»

Norges Fredslag rapporterer at «behovet for et effektivt utviklingskriterium i global, regional og nasjonal eksportkontroll» har blitt hovedtema i deres ATT-kampanje. Dette temaet har kommet som et resultat av deres hovedfokus:

«Det viktigste fokuset i 2011 var den globale rustningssituasjonens Nord-Sør dimensjon. I denne sammenhengen har det viktigste vært å få frem at hoveddelen av verdens våpeneksport i dag går fra Nord til Sør (ca 80 %), og at denne andelen har vært klart stigende gjennom 2000 tallet. Denne utviklingen bidrar til nye avhengighetsforhold mellom Nord, som leverandør og utvikler av moderne krigsteknologi, og Sør som det primære markedet for denne teknologien i den internasjonale våpenhandelen. I dette arbeidet har vi satt fokus på opptak av ny u-landsgjeld som følge av større våpenanskaffelser, våpenimport som et hinder for bærekraftig utvikling og de enorme korrupsjonsutfordringene i den internasjonale våpenhandelen.»

ForUM, Kirkens Nødhjelp og PRIO utga i forbindelse med ATT-prosessen en rapport om ammunisjon.

«- Norge har et spesielt ansvar som en stor eksportør av våpen og ammunisjon, og bør vise vei. Her i FN spiller Norge en veldig positiv rolle, men bør gå foran og skjerpe kontrollen med egen ammunisjonseksport slik regjeringen forpliktet seg til i Soria Moria II. Slik kan man redusere risikoen for at ammunisjonen havner på uønskede hender, sier Borghild Tønnessen-Krokan fra Forum for utvikling og miljø, som sitter i styret i den internasjonale Control Arms-koalisjonen og er tilstede i New York.»

(Utdrag fra ForUMs nettsider i forbindelse med lansering av rapporten)

Rapporten «Small, but lethal» ble utgitt i et samarbeid mellom ForUM, Kirkens Nødhjelp og PRIO.

Den arabiske våren og avsløringene av norsk våpensalg til blant annet Libya bidro mye til fokus på et tema en rekke organisasjoner har forsøkt å sette på dagsorden gjennom flere år, norsk våpeneksport. Norge Fredslag rapporterer i den forbindelse at de i 2011 jobbet mye med boka "Fredsnasjonens grenseløse våpenhandel", som ble utgitt på Aschehoug i juni 2012.

En rekke andre organisasjoner har også på ulike måter hatt et hovedfokus på konflikt og krig/fred-relaterte temaer og problemstillinger, herunder:

- *Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA)* rapporterer at «årsaker til og konsekvenser av krig og konflikt» er at av de temaene som vil bli særlig belyst i en nyutviklet lærebok tilpasset den nye læreplanen.
- *FOKUS* har «kvinner, fred og sikkerhet» som ett av sine prioriterte temaer, som blant annet ble fulgt opp på et stort seminar arrangert i samarbeid med PRIO i Oslo i forbindelse med fredsprisutdelingen for å diskutere veien videre for FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner fred og sikkerhet (SR 1325).
- *Global Info* har hatt et særlig fokus på «rettferdig fred» i 2011, knyttet dette til arbeidet for en sterk våpenhandelsavtale (ATT) og gjort dette til et nøkkelt tema i et nyutviklet bibelstudieopplegg.
- *Kirkens Nødhjelp* hadde eksportkontroll av norske våpen som ett av sine hovedfokus og utarbeidet blant annet en rapport som viser hullene i norsk våpeneksportpraksis.
- Også *Norges Fredslag* hadde fokus på norsk våpenindustri og påpekte norsk åpning av nye markeder i Sør (India, Algerie og Brasil),
- *Røde Kors* har hatt fokus på en rekke temaer og problemstillinger knyttet til krig og konflikt gjennom undervisningsmateriellet «Når krigen raser» og spesielt flyktnings situasjon gjennom rollespillet «På flukt».
- *Støttekomiteen for Vest-Sahara (SKVS)* hadde et særlig fokus på FNs operasjon i Vest-Sahara (MINURSO) for å belyse de strukturelle problemene ved FNs sikkerhetsråd i arbeidet med å forsvare menneskerettighetene.
- *Den norske Burmakomiteen* har blant annet fokusert på det økte antallet internt fordrevne etter at fredsavtalen mellom Kachin Independent Army (KIA) og regjeringen ble brutt.
- *Atlas-alliansen* hadde et særlig fokus på kriser og konflikt i 2011. De viser i sin årsrapport til at funksjonshemmede er en særlig sårbar gruppe under kriser og konflikt, som også skaper nye funksjonshemmede som skal reintegreres i samfunnet.
- *Caritas* har satt søkelys på konfliktene i Colombia og på Filippinene i norske media.

Kapital (inkludert handel, landran, samfunnsansvar, skatterettferdighet mm)

18 RORGer førte opp kapital, handel eller andre kapital-relaterte temaer blant de sentrale og aktuelle temaene de tok opp i 2011. Dette er et omfattende og sentralt tematisk område, som i 2011 har vært aktuelt blant annet i forbindelse med regjeringens videreføring av sitt dialogprosjekt om kapital og utvikling, framstøtene for å få i gang forhandlingene om verdenshandelen innenfor Verdens handelsorganisasjon (WTO), debatten om norsk landbruk og internasjonal handel med mat, det videre arbeidet med utvikling av bilaterale handelsavtaler og de fortløpende prosessene knyttet til bruk og regulering av skatteparadis, land for land-rapportering, skatt på finanstransaksjoner (Robin Hood-skatt), oljefondets etiske retningslinjer, gjeld og ansvarlig långivning med mer.

Fellesrådet for Afrika, Kirkens Nødhjelp og Fremtiden i Våre Hender, sammen med *African Youth in Norway, Diaspora Network, Somalisk Studentforening*, startet i 2011 arbeidet med kampanjen og samarbeidet «Nyt Afrika». Kampanjen vil fokusere på potensialet i afrikansk landbruk og bevisstgjøring rundt afrikanske kvalitetsvarer, med mulig utvidelse til å handle mer generelt om handelspolitikk mellom rike og fattige land.

I forhold til handelspolitikk hadde ellers mange organisasjoner fokus på bilaterale handelsavtaler: Fellesrådet for Afrika ga ut en tekstsamling med nigerianske perspektiver på en fremtidig handelsavtale mellom Nigeria og Norge/EFTA, mens Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), ForUM og andre videreførte arbeidet med kritisk fokus på en bilateral handelsavtale mellom Norge og Colombia.

Et av de mest sentrale og aktuelle temaene knyttet til kapital og handel i denne sammenheng er kanskje det Fellesrådet for Afrika i sin årsrapport har tatt opp under betegnelsen «økonomisk vekst, fordeling og fattigdomsreduksjon» (se utdrag nedenfor)?

Utdrag fra Fellesrådet for Afrikas årsrapport om virksomheten knyttet til «økonomisk vekst, fordeling og fattigdomsreduksjon»:

«Norsk næringsliv, representert av blant andre NHD, NHO og Innovasjon Norge, gir uttrykk for at Afrika er et stadig mer aktuelt marked, og forsøker å legge til rette for næringslivssamarbeid og økt handel. Som tydeliggjort bl.a. gjennom Nyt Afrika kampanjen ser Fellesrådet med glede på at norsk næringsliv ønsker å investere på det afrikanske kontinentet, og at det legges til rette for økt handel mellom Norge og afrikanske land. Likevel er det tydelig at den kraftige økonomiske veksten i mange land ikke automatisk fører til fattigdomsreduksjon.

Gjennom årbokarbeidet har vi fokusert på disse sammenhengene. Vi har deltatt på en rekke arrangement med næringslivsaktører, med Norwegian African Business Association, med NHO, og på informasjonsreise med Giske og Solheim.

Vi ble invitert til å holde en forelesing for samfunnsøkonomistudenter fra NTNU i Trondheim. Vi fikk tilbakemeldinger på at det var en interessant forelesing, med en frisk og annerledes vinkling enn foreleserne fra akademien, næringslivet og fra Norad. Dette er noe vi vil fortsette med.

Vi har også etter invitasjon holdt foredrag for Arbeiderpartiets Afrikagrupper om samme tema i tillegg til en presentasjon av Afrikabarometeret. Vi ble etter foredraget bedt om å komme med innspill til Arbeiderpartiets afrikapolitikk.

Vi hadde i romjulen 2011 et dobbeltsidig oppslag med tittelen «Afrikansk mirakel drukner i svartmaling» i Bergens Tidene om økonomisk vekst i Afrika og om andre positive trender, og knyttet dette til nordmenns kjennskap til disse trendene (fra Afrikabarometeret). «

Attac har i lang tid hatt «skatterettferd» som sentralt fokus og var i 2011 sammen med Kirkens Nødhjelp og Changemaker blant de RORGene som særlig satte fokus på bruken av skatteparadis.

Skatteflukt og skatteparadisenes rolle var fokus i Kirkens Nødhjelps og Changemakers fasteaksjon i 2011.

Attac lanserte i 2011 egne nettsider om skatteparadis (over) og finansskatt.

Kirkens Nødhjelp og Changemaker satte blant annet fokus på skatteflukt og skatteparadisenes rolle i forbindelse med fasteaksjonen i 2011, som nådde og mobiliserte konfirmanter, menigheter og kirker

over hele landet. Attac fornyet i 2011 sine nettsider, der de blant annet satte fokus på skatteparadis og finansskatt med egne nettsider (se nedenfor).

Utdrag fra Attacs årsrapport om nettsatsing på temaene finansskatt og skatteparadis:

«Temanettsidene finansskatt.no og skatteparadis.attac.no går i dybden på sine temaer, med blant annet spørsmål og svar-seksjoner, en ABC til finanssverdenen, informasjonsvideoer og fagrapporter. I tillegg har Attac bidratt med stoff om finansskatt til nettsiden robinhoodskatt.no.

Attac.no hadde i gjennomsnitt 1000 unike besøkende i måneden i løpet av vårhalvåret, men fikk en økning utover høsten med topp på 2917 besøk i oktober, og et gjennomsnitt på 1500 besøk i måneden resten av halvåret. I tillegg får vi i gjennomsnitt 300 besøk i måneden på temasidene finansskatt.no og skatteparadis.attac.no.»

Næringslivets samfunnsansvar har stått høyt på dagsorden i en rekke organisasjoner og fremheves i årsrapportene fra blant andre ForUM, FIVH, FIVAS, Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), Plan Norge, Den norske Burmakomiteé, Støttekomiteen for Vest-Sahara og Grønn Hverdag.

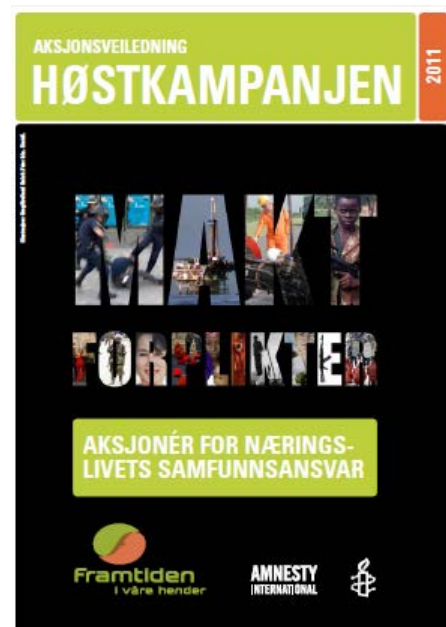
Mange har i den forbindelse satt et kritisk fokus på oljefondets investeringer (Statens Pensjonsfond – Utland), som FIVAS i en rapport om pensjonsfondets eierinteresser i ødeleggende damprosjekter: «På dypt vann». ForUM og enkelte andre har jobbet med oppfølging av OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, mens FIVH, i samarbeid med Amnesty International har fulgt opp kampanjen «Makt forplikter». I sin årsrapport skriver FIVH blant annet:

«Vi har vektlagt at norske bedrifter må ta samfunnsansvar når de opererer i utlandet, slik de er pålagt i Norge. Det å følge lokale lover og regler er ikke nok for å sikre at virksomheten kommer landene i sør og deres befolkning til gode. Videre har vi gjennom arbeidet vårt med etisk fondsforvaltning satt søkelys på at investeringer og fondsforvaltning ikke er frikoblet fra etisk ansvar, men tvert imot har store muligheter for å bidra til endringer og en positiv utvikling. Kritikken av oljefondsselskaper er for eksempel blitt viktig for å legge internasjonalt press mot de store internasjonale selskapene for å endre sin policy på menneskerettigheter og elementært samfunnsansvar.»

Grønn Hverdags fokus har vært behovet for at bedrifter har et system for oppfølging av etiske retningslinjer, noe de har satt søkelys på gjennom undersøkelser av leketøysbransjen og palmeoljebransjen.

Demokrati og menneskerettigheter

De aller fleste av organisasjonene er opptatt av demokrati og menneskerettigheter i sitt opplysningsarbeidet. Dette er sentrale og aktuelle temaer i mange land, regioner og sammenhenger og ble i 2011 ikke minst satt på dagsorden internasjonalt i forbindelse med utviklingen i Kina, «Den arabiske våren» og gjeldskrisa i EU. Demokrati er imidlertid et tema som i liten grad løftes fram som

selvstendig tema av organisasjonene, mens fokuset på menneskerettigheter er preget av fokus på situasjonen i bestemte land og områder (Burma, Palestina, Vest-Sahara m.v.), bestemte gruppers rettigheter (kvinner, jenter, barn, urfolk, funksjonshemmede m.v.), utvalgte rettigheter (ytringsfrihet, seksuelle og reproduktive rettigheter og retten til mat, utdanning utvikling osv) og som tilnærming til utviklingstemaer og bistand generelt (rettighetsbasert tilnærming). Flere organisasjoner satte i sitt opplysningsarbeidet dessuten fokus på Norges manglende eller sene ratifisering av ulike menneskerettighetskonvensjoner.

Demokrati og menneskerettigheter er for øvrig eksempler på temaer der det er viktig å se sammenhenger, slik det også kommer fram i årsrapportene fra organisasjonene (se boks nedenfor).

Boks: Demokrati og rettigheter i en bredere sammenheng

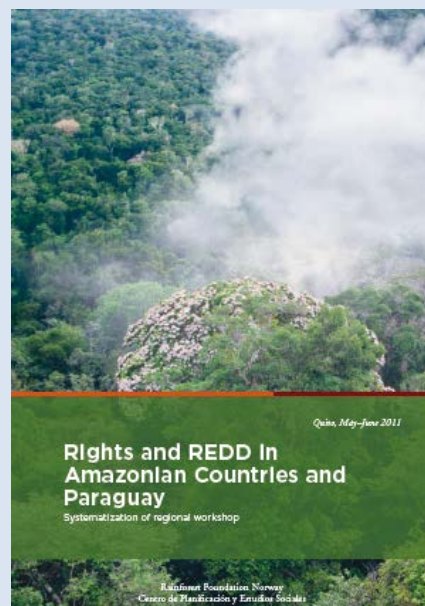
«Gjeld og menneskerettigheter», var ett av temaene SLUG satte fokus på i 2011. En rapport om teamet ble lansert i januar (t.h.) og i sin årsrapport skriver de blant annet:

«I 2011 har informasjons- og analysemedarbeideren vår fortsatt arbeidet med å belyse hvordan gjeldsnedbetalinger fører til at land må nedprioritere befolkningens tilgang til et fullverdig helsetilbud. Vi valgte særlig å fokusere på konsekvensene dette har for kvinner, fordi denne gruppen er mest sårbar overfor kutt i helsebudsjettene. Det viser seg også at når et land får gjeldsslette har det en positiv effekt på kvinner fordi økt støtte til helse og utdanning gir forbedret kvinnehelse. Vår erfaring er at et tydelig perspektiv på konsekvensene av gjeldsslette for enkeltmennesker er en god inngangsport for å kommunisere mer komplekse problemstillinger til barn og unge.»

- Regnskograsering er tett koblet til menneskerettighetsbrudd, forteller Regnskogfondet i sin årsrapport og utdyper det slik:

«Urfolk og andre skogsfolk er blant de mest sårbare gruppene i mange regnskogland. Med regnskograsering krenkes deres menneskerettigheter systematisk. I mange tilfeller er kampen om regnskogen en kamp på liv og død – for enkeltpersoner og for utsatte gruppers mulighet til å overleve som folk. For at regnskogen skal bevares er det en viktig forutsetning at menneskene som lever der oppnår at deres menneskerettigheter ivaretas. Økt forståelse for betydningen av sammenhengen mellom menneskerettigheter og regnskogbevaring, og for skogsfolkernes kunnskap om regnskogen, er nødvendig for å komme fram til en forsvarlig regnskogpolitikk.»

Regnskogfondets rapport fra et seminar i Ecuador i juni om regnskog og rettigheter.

Barnerettigheter var et sentralt tema for Forut i 2011 og de rapporterer slik om dette i sin årsrapport:

«FORUT ønsker gjennom sitt opplysningsarbeid innenfor dette programområdet å synliggjøre at mange barn i sør er frarøvet elementære rettigheter, som utdanning, helse, riktig ernæring og en trygg oppvekst. Vi ønsker å problematisere dette og belyse årsakssammenhenger for å opplyse folk i Norge om viktigheten av og behovet for endringer. Som bistandsorganisasjon med virksomhet på grasrota er FORUT en aktiv lyttepost som får god kunnskap om utviklingen og situasjonen i land i sør gjennom sine samarbeidsorganisasjoner, og dette er kunnskap som det er viktig å formidle i Norge.»

Fellesrådet for Afrika satte i 2011 fokus på Den arabiske våren og så dette blant annet i sammenheng med demokrati:

«Vi satte også fokus på spørsmålet om i hvilken grad den arabiske våren også ville spre seg sør for Sahara og blomstre i en afrikansk sommer. Seminaret «Post-election unrest in Uganda – which way for Ugandan democracy?» er et eksempel på dette.»

Attac satte i 2011 fokus på blant annet «den globale økonomiske krisa» og pekte i sin årsrapport på at utvidelse av demokratiet måtte være en del av svaret:

«Den globale økonomiske krisa krever andre svar enn det den politiske og finansielle eliten har lagt på bordet så langt. Attacs svar på og alternativer for å komme ut av den globale økonomiske krisa strekker seg bredere enn innføringen av finansskatt og vi vil arbeide for å utvikle disse ideene. Dette innebærer mere finansregulering, utvidelse av demokratiet og kamp mot den nyliberale globaliseringen.»

Faksimile fra nrk.no

Andre temaer

En lang rekke andre temaer, som i større eller mindre grad henger sammen med de større overordnede temaene som er nevnt ovenfor, oppgis også som sentrale og aktuelle temaer i 2011 i årsrapportene fra de ulike RORGene. Blant disse er «tusenårsmålene» (Afghanistankomiteen i Norge og UNICEF-komiteen), «kvinner og likestilling» (FOKUS og Forut), «religion og utvikling» (Digni), «matsikkerhet» (ForUM og Senterpartiets studieforbund), «rettferdig fordeling av makt og ressurser» (Norsk Folkehjelp), «ungdom og studenter som endringsaktører» (SAIH) og «rus som utviklingshinder» (Forut).

Enkelte har en klar politisk profil, som Attac som blant annet framhever «kamp mot den nyliberale globaliseringen», mens andre, som FIVAS, mer nøytralt rapporterer at «hvordan privatisering av offentlige tjenester har fratatt utsatte grupper tilgang på vann og sanitær i utviklingsland og hvordan innføring av kommersielle styringsprinsipper i offentlige tjenester kan gjøre det samme har også vært sentralt».

Noen av RORGene er opptatt av hvordan vi kan forholde oss til og jobbe med de globale utfordringene gjennom ulike tilnærminger, som fokus på «globalt borgerskap» (KFUK/KFUM Global og VNS), «pedagogikk for de rike» (internasjonalt utvalg i folkehøgskolen) og «vennskapssamarbeid» (Miljøagentene og KUI).

ForUM oppgir «bistand» som tema, knyttet til den internasjonale konferansen om bistandseffektivitet i Busan, mens en del av bistandsorganisasjonene oppgir ulike temaer nært knyttet til bistandsvirksomheten. Her er det særlig temaer knyttet til helse, utdanning og rettigheter som går igjen. Også Norsk Folkehjelp knytter sitt opplysningsarbeid til bistand, men understreker i sin rapport at de jobber med å utvikle opplysningsarbeidet slik at det «i enda større grad skal fange opp langsiktige utviklingsprosesser på en interessant og engasjerende måte, uten å måtte ty til språk og bilder som bygger opp under folk i Sør som ofre».

Samstemt politikk for utvikling

Stortingsmelding nr. 13 (2008-2009) *Klima, konflikt og kapital – Norsk utviklingspolitikk i en endret politisk handlingsrom*, la grunnlaget for den videre utviklingen i Norge av en «samstemt politikk for utvikling» og i 2011 kom regjeringens første «samstemtrapport» til Stortinget. Denne forklarte «samstemtpolitikk» slik:

«Norsk utviklingssamarbeid skal primært bistå utviklingsland med å styrke og fremme politikk som er avgjørende for deres økonomiske og sosiale utvikling. Øvrig norsk politikk skal primært fremme interesser av betydning for vår egen utvikling. I dette spenningsfeltet vil det være kryssende interesser; tiltak som tjener norske mål kan ha negativ effekt for utviklingsland og omvendt.»

I Stortingets føringer for opplysningsstøtten i 2009 ble det lagt til grunn at opplysningsarbeidet «i økende grad bør sette fokus på slike temaer». «Samstemt politikk for utvikling» er imidlertid ikke et tema i seg selv som RORGene har oppgitt særlig fokus på i 2011. Slik rapporteringen ovenfor under temaene klima, konflikt, kapital og demokrati og menneskerettigheter viser setter imidlertid opplysningsarbeidet i stor grad fokus på temaer som er relevante i forhold til ambisjonen om å utvikle en samstemt politikk for utvikling. Fokus på slike temaer har særlig blitt vektlagt i forbindelse med ordningen for årlige tilleggstilskudd til opplysningsarbeid, der det rapporteres særskilt og gis eksempler på nettopp dette (se s. 40).

I tillegg til ForUM var særlig Kirkens Nødhjelp opptatt at slike temaer på et overordnet plan og bidro til mye fokus på dette gjennom sin skyggerapport «Mer ustemt enn samstemt».

1.1.2 Oppfølging av pådriver- og vaktbikkjerollen

I Norads retningslinjer står det at «opplysningsstøtten skal bidra til at frivillige organisasjoner kan representere et kritisk korrektiv til myndighetenes politikk og ivareta rollen som pådrivere og vaktbikkjer i utviklingspolitiske beslutningsprosesser». RORGene ble derfor, i sine årsrapporter til Norad, bedt om å redegjøre kort for hvordan og på hvilke temaer/problemstillinger de hadde ivaretatt pådriver- og vaktbikkjerollen. Ikke alle organisasjonene ser det som naturlig at de skal ha en viktig rolle som pådrivere og vaktbikkjer, men mange gjør det. For disse er det naturlig nok ofte stort samsvar mellom disse rollene og de temaer de setter fokus på i opplysningsarbeid og mange har rapportert på hva de har gjort og oppnådd på dette feltet.

Klima (og energi)

For mange var *klimatoppmøtet i Durban* en viktig anledning og arena for både opplysnings- og påvirkningsarbeid. ForUM rapporterer slik:

«Hovedfokuset i klimaarbeidet i ForUM i 2011 har vært på de internasjonale klimaforhandlingene. ForUMs påvirkningsarbeid har gjort at Norge har spilt en mer aktiv rolle enn det de trolig ellers ville ha gjort. ForUM spilte en viktig rolle i koordinering av organisasjonenes innsats under forhandlingsmøtene gjennom året, ikke minst i COP17 i Durban. Flere innspill ble gitt til norske myndigheter på bl.a. forlengelse av Kyoto-prokollen og retningslinjer for Det grønne klimafondet.» (ForUM).

Norges Naturvernforbund peker på at spørsmålet om *global klimarettferdighet* igjen ble satt på den internasjonale agendaen under klimatoppmøtet i Durban i 2011 og rapporterer slik:

«Klimatoppmøtet i Durban endte med en dramatisk konfrontasjon mellom EU og India, der spørsmålet om rettferdig fordeling av klimainnsatsen mellom rike og fattige land ble satt på spissen. Naturvernforbundet har gjennom 2011 arbeidet for å synliggjøre konflikten mellom utviklede land og utviklingsland i Norge.»

KFUK-KFUM, Kirkens Nødhjelp, Changemaker, LNU og et stort trosbasert nettverk mobilisert for kampanjen *We Have Faith, Act Now for Climate Justice* i oppkjøringen til klimatoppmøtet i Durban. Etter en måneds mobilisering i form av klimakaravane fra Nairobi til Durban ble 200 000 signaturer på et opprop om klimarettferdighet overlevert. Biskop Desmond Tutu tok imot signaturer i Durban, mens miljø- og utviklingsminister Erik Solheim fikk de samme underskriftene i Oslo før han satte kursen for klimatoppmøtet COP17.

Tekst og foto: KFUK-KFUM Global

- Jeg har lyst til å begynne med å takke dere, det er akkurat denne typen engasjement vi trenger mye, mye mer av, sa Erik Solheim da han møtte karanedeltakere og religiøse ledere på plassen utenfor Utenriksdepartementet. Etter å ha fått overlevert underskrifter i form av et spillkort med ham selv som joker fortsatte Solheim - Det eneste virkelig avgjørende kortet i Durban og videre, er at folk begynner å mobilisere, spesielt i de rike landene. Politikere tror nå det er mer å tape på å være klimavennlig enn å ikke være klimavennlig, sa han for å understreke behovet for fortsatt og bredt engasjement.

Svært mange av de organisasjonene som ivaretok pådriver- og vaktbikkjerollen på dette feltet var opptatt hvordan Norge og andre rike land kan kutte klimagassutslipp, utvikle fornybare og

klimavennlige energiløsninger og klimatilpasning i et globalt rettferdighetsperspektiv. ZERO oppsummerer sin rolle slik:

«Sett i lys av at globale utslipp må kuttes kraftig og at realisme og rettferdighet tilsier at utviklingsland vil måtte øke sine utslipp noe for å bekjempe fattigdom og øke tilgangen på energi, er det et paradoks at norske klimagassutslipp øker. Et hovedmål for hele ZEROs virksomhet i 2011 har vært å påpeke nettopp dette. Dette er vår viktigste vaktbikkjerolle. En norsk klimapolitikk som tok hensyn til solidaritet med fattige land, ville være en klimapolitikk der de norske utslippene ble kuttet kraftig.»

Naturvernforbundet understreker i den forbindelse særlig sin rolle i forbindelse med den grønne utviklingsmekanismen (CDM):

«Når det gjelder klimaforhandlingene og Norges CDM-investeringer har Naturvernforbundet hatt en pådriver og vaktbikkjerolle i Norge for å informere om miljø- og rettighetsspørsmål knyttet til dette. Vi har synliggjort utfordringer ved CDM-investeringene, slik som spørsmålet om investeringer i kullkraftverk, og vært en pådriver gjennom media for at Norge i større grad skal løfte frem klimarettferdighetsspørsmålet på den internasjonale agendaen.»

Utviklingsfondet rapporterer at de har spilt en viktig vaktbikkjerolle blant annet når det gjelder klimapolitikk, herunder energiløsninger og utga i den forbindelse diskusjonsnotat «Fra oljeslaveri til mangfold av energi?».

Utdrag fra diskusjonsnotat fra Utviklingsfondet:

«Klimautfordringen er også en energitutfordring: Det er forbruk av fossil energi som mer enn noe annet har skapt klimaendringene, og det er en overgang til ren energi, i tillegg til redusert energiforbruk, som kan stanse dem. Slik verden ser ut nå, vil fossil energi dominere energiforsyningen i flere tiår framover, selv om klimautfordringen krever alternativer.»

Dette heftet er et forsøk på å inspirere til debatt om framtidens energivirkelighet og hvordan vi skal kunne forsyne samfunnet med nok energi uten å ødelegge klimaet. Heftet er ment som et diskusjonsnotat mer enn som en ren faktarapport. Vi oppfordrer derfor leseren til å bruke det vi skriver til selv å følge energitutfordringen og hjelpe oss med å skape alternativene: ren, fornybar energi.»

Konflikt

Mens flere organisasjoner nevner Afghanistan i sine årsrapporter, er det svært få som nevner Norges deltakelse i den væpnede konflikten i Libya i 2011 – til tross for at denne mye oppmerksomhet både i Norge og internasjonalt. Unntaket er Verdensmagasinet X, som satte særlig fokus på dette, og Norges Fredslag, som var blant de første organisasjonene som gikk ut med en resolusjon mot krigen og blant de ytterst få som bidro konstant i debatten både i media og i en rekke paneldebatter og foredragsvirksomhet gjennom de første månedene av krigen.

- Når det gjelder Libya krigen var Fredslaget dessverre å anse som en "ensom svale" i den norske debatten, slik Asle Toje formulerte det, under krigsutbruddet, rapporterer Fredslaget og utdyper sin betydning som liten organisasjon slik:

Store tunge aktører i sivilsamfunnet vegret seg for å ta stilling. Etter hvert som folkeviljen snudde i vår retning, og politikerne og media måtte ta en viss selvkritikk for sin krigshissing, kom imidlertid mange nye stemmer til i debatten. Disse fikk og får i dag mer oppmerksomhet enn vår stemme i Libya debatten. Spørsmålet om effekt av Fredslagets arbeid bør allikevel stilles kontrafaktisk: ville det vært like enkelt som det i dag er for eksempelvis Røde Kors å kritisere krigens grufulle konsekvenser, og dertil NATOs ansvar for dette, om ikke Fredslaget hadde banet vei for nettopp denne argumentasjonen? Vår erfaring er at det i denne situasjonen – preget av en tilnærmet enstemmig krigshissende massemedia og en ignorant politisk elite som ikke forsto konsekvensene av de krigshandlinger de iverksatte– hvor vi virkelig spiller en viktig rolle som en liten, men prinsippfast, velinformert og handlekraftig fredsorganisasjon.»

Når det gjelder det større temaet «konflikt» er det først og fremst i forhold til norsk våpeneksport og arbeidet med en internasjonal avtale om våpenhandel (ATT) at organisasjonene fremhever sin rolle som pådriver og vaktbikkje.

Når det gjelder våpeneksport viser årsrapportene fra organisasjonene flere eksempler på hvordan organisasjonen følger opp dette gjennom et våkent øye på dagsaktuelle saker (se boks nedenfor).

Boks: Vaktbikkjer med fokus på norsk våpeneksport

Utdrag fra Changemakers årsrapport:

«Changemaker har gjennom tidligere kampanjer blitt en etablert aktør på arbeid med våpeneksport, noe vi passer på å ivareta ved å spille inn på saker som dukker opp i media. Blant annet kommenterte vi i Dagsavisen på statssekretær Roger Ingebrigtsens utspill om at Norge skulle leve av våpenproduksjon etter at olja tok slutt, et utspill han så gikk tilbake på.»

Utdrag fra Støttekomiteen for Vest-Sahara's årsrapport:

«Støttekomiteen har gjennom 2011 hatt et fokus på norsk våpeneksport og samfunnsansvar, delvis i samarbeid med Norges Fredslag. Industrien forsvarer sine aktiviteter med legalistiske argumenter om CSR – og henger dermed etter i debatten om bedriftenes samfunnsansvar. Sammen med Fredslaget skrev Støttekomiteen og Fredslaget kronikk i Dagsavisen om Nammo. Det delvis statseide selskapet hadde eksportert krigsmateriell til bruk i Marokko – via Frankrike. Normalt godtar ikke Norge eksport til Marokko. Eksporten illustrerer problemer rundt myndighetenes rolle i bevissthet om at regelverket kan omgås, at sluttbrukerklæringer ikke kreves, at gjenkjøpsavtaler for våpen åpner for mulige brudd på norsk eksportlovgivning – og ikke minst – at Regjeringen i spørsmål om våpenindustrien ikke følger opp sin egen Stortingsmelding om samfunnsansvar.»

Utdrag fra Norges Fredslags årsrapport:

«Fredslaget har særlig fungert som en effektiv vaktbikkje i forhold til den norske våpeneksporten til land i Sør i 2011. Vi avslørte våpeneksporten til Gaddafi, og bidro mer enn noen annen til at dette ble en stor mediasak fra mai til november. Dette ledet både til Stortingsdebatt om saken, og innskjerping av norsk regelverk for våpeneksport.»

- Organisasjoner mener det er «totalt uforståelig» at ikke utenrikskomiteen kritiserer Regjeringen for dens eksport til arabiske diktaturer, skrev Aftenposten i forbindelse med Stortingets behandling av den norske våpeneksporten i 2010. De hadde bl.a. snakket med Anne-Marie Helland i Kirkens Nødhjelp og Alexander Harang i Norges Fredslag.

t.v. faksimile fra Aftenposten.no 24.11.11

Arbeidet med en *internasjonal avtale om våpenhandel (ATT)* var en viktig sak for blant andre *Global Info (Norges Kristne Råd)*, som i sin årsrapport blant annet skriver:

«Under den globale, kirkelige fredskonferansen på Jamaica i mai, hadde den norske delegasjonen en kampanje for å sette våpenhandel tydeligere på agendaen i det verdensvide kirkefelleskapet. Gjennom stand, lunsj-seminar, strategisamlinger og informasjonsmateriell ble delegater fra over 100 forskjellige land oppfordret til å involvere sin kirke i arbeidet for en sterk og robust våpenhandelsavtale (Arms Trade Treaty).»

Også ForUM har vært aktiv både hjemme og internasjonalt og rapporterer slik:

«I de forberedende FN-forhandlingene for en Arms Trade Treaty (ATT) har kravet om strenge menneskerettighetskriterier og inkludering av alle våpen og ammunisjon vunnet terreng, etter påtrykk fra ForUM og den internasjonale Control Arms-koalisjonen samt progressive land som Norge. ForUM har også bidratt til å mobilisere aktivister over hele verden og til at rammede har blitt hørt i FN.»

Kapital (inkludert handel, samfunnsansvar, kapitalflukt, gjeld m.m.)

Når det gjelder *handel* blir Verdens handelsorganisasjon (WTO) nevnt av enkelte, men vaktbikkje- og pådriverrollen ble særlig fulgt opp med et våkent blikk på regjeringens arbeid med bilaterale frihandelsavtaler av blant andre Changemaker, Fellesrådet for Afrika, FOKUS, ForUM og Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG). Mens Fellesrådet for Afrika fikk utarbeidet ny rapport om Nigeria for å bygge kompetanse som vaktbikkje når forhandlingene om en avtale med Nigeria kommer i gang, rapporterer ForUM om eget og andres arbeid for å hindre den norske ratifisering av frihandelsavtalen med Colombia, som de er kritisk til:

«ForUMs arbeid med handel har gitt viktige resultater. I 2011 tok Miljøverndepartementet initiativ til en høring om miljøkonsekvensanalyser i en eventuell frihandelsavtale med Kina. Dette er noe som ForUM har lenge etterlyst i forbindelse med alle forhandlinger om frihandelsavtaler. Den bilaterale handelsavtalen med Colombia ble, takket være stor engasjement fra ForUMs medlemsorganisasjoner og Nettverket mot frihandelsavtalen med Colombia, heller ikke lagt fram for Stortinget i 2011. ForUMs medlemmer har vektlagt at en eventuell avtale med Colombia – med dagens menneskerettighetssituasjon – vil forverre forholdene for de fattigste.»

Bedrifiers samfunnsansvar er et tema der mange er opptatt av å ivareta en vaktbikkje- og pådriverrolle, både i forhold til oljefondets og andre fonds eierinteresser og norsk næringslivs virksomhet i utviklingsland, herunder OECDs kontaktpunkt.

- Pådriver og vaktbikkjerollen er svært sentral i FIVAS's arbeide og har vært styrende for så godt som alle tiltak i 2011, skriver FIVAS i sin årsrapport til Norad med blant annet følgende eksempel:

«FIVAS har gjennom lansering av rapporten "Investeringer på dypt vann – om Pensjonsfondets eierinteresser i ødeleggende damprosjekter" og oppfølgingen av dette arbeidet aktivt jobbet for å fjerne skadelige vannkraftprosjekter fra SPUs portefølje. Finansdepartementet på politisk nivå kommenterte rapporten ved lansering og er dermed godt kjent med dens innhold. FIVAS har også hatt direkte møter med Etikkrådet og har hatt dialog med politikere i posisjon og opposisjon om disse temaene. FIVAS har også deltatt i stortingshøringen om offentlig eierskap.»

Regnskogsfondet har hatt et kritisk fokus på oljefondets investeringer i regnskogødeleggende virksomhet, *Framtiden i våre hender (FIVH)* har gjennom en nyopprettet avdeling for etikk og næringsliv videreført vaktbikkjerollen overfor norske myndigheter, norsk næringsliv og fondsforvaltere, mens *Støttekomiteen for Vest-Sahara (SKVS)* har hatt et særlig fokus på bedrifiers samfunnsansvar i Vest-Sahara, rapporterer omfattende om dette og konkluderer slik med hensyn til resultater av arbeidet:

«Gjennom dette arbeidet opplever SKVS å ivareta sin framtreende rolle som pådriver og vaktbikkje, i CSR-debatten i Norge og internasjonalt. En av hovedårsakene til opprettholdelsen av okkupasjonen er Vest-Saharas ressursforbannelse. Ved å være en pådriver for at naturressursene skal komme saharawiene selv til gode og ved å være ei pågående vaktbikkje ovenfor norske og internasjonale selskaper som bryter etiske retningslinjer og internasjonal lov, bidrar Støttekomiteen til å gjøre dette langt mindre attraktivt. Arbeidet synliggjør også sammenhengene mellom de tre pilarene i vår informasjonsstrategi – menneskerettigheter, folkerett og samfunnsansvar, og illustrerer norske og internasjonale interesser i territoriet. Svært mange av våre tilhørere lar seg nettopp engasjere av problemstillingene rundt næringsliv og norsk lovgivning/forvaltning, og benytter Vest-Sahara-tilfellet når de senere skal omtale disse generelle problemstillingene.»

Når det gjelder spørsmål om skatt og kapitalflukt har flere RORGer samarbeidet med *Publish What You Pay* og *Tax Justice Network* i sitt opplysningsarbeid og i en kronikk i Klassekampen 18. mars innledet *Atle Sommerfeldt (Kirkens Nødhjelp)*, *Markus Nilsen (Changemaker)* og *Sigrid Klæboe Jacobsen (Tax Justice Network)*: Etter en lovende start med kapitalfluktutvalget, har Norge nå havnet etter i arbeidet for å bekjempe ulovlig kapitalflukt. De satte særlig fokus på spørsmålet om «land-for-land-rapportering», som innebærer at flernasjonale selskap må oppgi hva de tjener, hvor de tjener det og dermed hvor mye skatt som betales hvor. *Changemaker* rapporterer slik om resultatene av sitt arbeid som pådriver i denne saken:

«Spesielt i arbeidet med innføring av land-for-land-rapportering har vi spilt en sentral rolle sammen med Kirkens Nødhjelp i å få temaet i media og på dagsorden, og på den måten tvunget finansdepartementet og Sigbjørn Johnsen til å love å arbeide for å innføre noe de i utgangspunktet ikke ønsket å snakke om. Her var den store mobiliseringen gjennom fasteaksjonen, samt målrettet media- og lobbyarbeid helt sentralt.»

Når det gjelder skatteflukt fremhever Attac spesielt kampanjen «Skatteparadisfrie soner», som de startet i 2011:

«I 2011 satte Attac i gang med kampanjen *Skatteparadisfrie soner*. Dette er et nytt tema som vi har fått veldig gode tilbakemeldinger på. Denne saken begynte i Attac Tromsø i 2006, og har siden spredt seg internasjonalt, til blant annet Sverige, Finland og Frankrike. Nå har vi løftet saken igjen. Målet med kampanjen *Skatteparadisfrie soner* er å legge press på regjeringa nedenfra, for å få på plass nasjonalt og internasjonalt regelverk mot skatteparadis.»

Menneskerettigheter

Om lag 20 organisasjoner nevner menneskerettigheter i en eller flere former i sin rapportering på oppfølging av pådriver- og vaktbikkjerollen i 2011. For en del dreier det seg om en pådriverrolle med sikte på å få Norge (og andre land) til å signere eller ratifisere bestemte internasjonale avtaler:

- *Atlas-alliansen* gjennomførte et underskriftsopprop for å få fortgang i prosessen med å ratifisere *FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse*.
- *FIAN* jobbet med *tilleggsprotokollen til FNs konvensjon om økonomiske, sosial og kulturelle rettigheter (TP-ØSK)* og har bidratt til at flere norske organisasjoner engasjerer seg i arbeidet for at Norge skal signere og ratifisere den nye internasjonale klagemekanismen, men var i likhet med *FIVAS* og andre også blant dem som kritiserte hvordan UD håndterte prosessen med å få på plass en utredning av konsekvensene av Norges eventuelle tilslutning til protokollen.
- *Plan og Redd Barna* viser til sitt arbeid med å få norske myndigheter til å støtte en *tilleggsprotokoll til FNs barnekonvensjon* som gir barn rett til å klage rettighetsbrudd inn for FN.

En rekke organisasjoner jobber også fortløpende for å fremme og ivareta bestemte rettigheter, som *FOKUS'* arbeid for kvinners rettigheter, *FIANs* arbeid for retten til mat, *Redd Barnas* og *Plans* arbeid for barns rettigheter og *Flyktningshjelpens* arbeid for flyktninger og internt fordrevnes rettigheter.

Et annet fokus hos mange organisasjoner er menneskerettigheter knyttet til bedrifters samfunnsansvar og *ForUM* peker i den forbindelse på at det skjedde viktige framskritt i 2011 da FNs menneskerettighetsråd vedtok nye retningslinjer etter forslag utarbeidet av FNs spesialrepresentant for menneskerettigheter og næringsliv (John Ruggie). Et annet eksempel i den forbindelse er *FIAN*, som var kritisk til at norske bistandsmidler går til å investere i store plantasjer i Sør slik Norfund gjør og mener at slike investeringer kan bidra til landran og brudd på menneskerettigheter.

Samstemt politikk for utvikling

På det overordnede plan var det bare *Kirkens Nødhjelp* og *ForUM*, som i sine årsrapporter viste til sin rolle som vaktbikkje og pådriver på dette feltet. I tillegg til at de jobbet med ulike relevante politikkområder bidro de også til den kritiske debatten om regjeringen første «rapport om samstemt politikk for utvikling». *ForUM* rapporterte slik om sitt arbeid:

«Manglende samstemthet i norsk politikk var også i fokus i 2011. I oktober la fram Regjeringen en rapport om hvor samstemt norsk politikk er for utvikling i fattige land. *ForUM*

ønsket initiativet velkommen, men har også påpekt at rapporten mangler den dyptgående analysen av dilemmaene og interessekonfliktene som Norge står ovenfor. ForUM har vært aktiv i å fremme debatt om samstemthet med innlegg i media og deltagelse i en paneldebatt på Litteraturhuset, men debatten har likevel vært mer lunkne enn ønsket. ForUM kommer til å jobbe videre med dette i 2012.»

Kirkens Nødhjelp bidro til kritisk fokus gjennom en egen «skyggerapport» (se nedenfor).

Utdrag fra innledning i Kirkens Nødhjelps rapport «Mer ustemt enn samstemt»:

«Kirkens Nødhjelp applauderer regjeringens vilje til nå å vurdere samstemtheten i utviklingspolitikken. Vi mener allikevel det er en svakhet at regjeringen bedriver selv vurdering og ikke innhenter eksterne og uavhengige aktører til gjennomgangen. Dette strider mot OECD/DACs evalueringsstandarder om uavhengighet og kantrokke troverdigheten av rapporten i tvil. En uavhengigvurdering ville også kunne sikre at bredden av de politikkområder som er relevante for utvikling tas i betraktning, slik at regjeringen unngår å mistenkes for kun å velge ut politikkområder som er lite kontroversielle internt.

I denne rapporten har Kirkens Nødhjelp valgt ut noen viktige politikkområder som eksempel på hvilke temaer som må adresseres for å sikre at ikke utviklingspolitikken undergraves av andre politiske føringer preget av kortsiktige, økonomiske egeninteresser. Vi håper dette vil inspirere til videre diskusjon og forbedret politikk.»

1.1.3 Mediearbeid og –debatt

I henhold til Norads retningslinjer skal formasjonsstøtten «bidra til å skape kritisk debatt og øke kunnskap om sentrale og aktuelle nord/Sør-spørsmål». For organisasjonene er her media en sentral kanal og arena og UD's gjennomgang av informasjonsstøtteordningene i 2003 (Lagesen-rapporten) konkluderte blant annet:

«Mediene er den suverene arena for spredning av kunnskap og informasjon om Nord-Sør-spørsmål. Men mediene selv prioriterer stoffet lavt. På tross av det relativt store gjennomslag av organisasjonenes arbeid, er mediens egen dekning beskjeden og de initierer sjelden og i begrenset utstrekning den kritiske debatten.»

For organisasjonene er mediene viktige for å nå bredt ut samfunnet, men også for å sette viktige temaer og problemstillinger på dagsorden, initiere og delta i viktige debatter i det offentlige rom og for å følge opp sine roller som vaktbikkjer og pådrivere i utviklingspolitikken. Med støtte fra Norad fikk RORG-samarbeidet i 2010 gjennomført en såkalt *baselinestudie* av RORGenes «fotavtrykk» i

media 2007-2010 ledet av Roy Krøvel ved journalist-utdanningen på Høyskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Denne ble lagt fram på vårene 2011 og konkluderte blant annet:

«Organisasjonene har i stor grad bidratt til det vi kan kalle "folkeopplysning", her forstått som å fortelle eller forklare årsaker til problemer eller virkninger av tiltak. I godt over 60 % av artiklene vi undersøkte har organisasjonene på en eller annen måte fått fram et syn eller et argument i sak som diskuteres. Totalt sett dreier det seg om flere tusen artikler eller oppslag over de fire årene som er undersøkt. På den andre siden er det langt mer sjelden at organisasjonene lykkes med å virke kritisk i den forstand at de avslører årsaker eller sammenhenger på en måte som påvirker utøvelsen av politikk i direkte forstand.»

Mange av organisasjonene har bygget opp betydelig kompetanse og kapasitet på dette feltet og årsrapportene for 2011 bekrefter at organisasjonene i dag setter betydelige «avtrykk» i mediene på sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklings spørsmål, dels med betydelig økt gjennomslag i 2011.

Organisasjonenes «avtrykk» i media kom til uttrykk gjennom et stort antall kronikker, kommentarer og debattinnlegg, til dels betydelige oppslag etter systematisk jobbing med innsalg av egne saker, omfattende bruk av organisasjonene som kilder på temaer der de har særlig kompetanse, intervjuer med organisasjonenes sør-partnere og –kontakter m.v. Organisasjonene har særlig hatt gjennomslag i medier som er spesielt opptatt av utenriks- og utviklingspolitiske saker, som Vårt Land, Klassekampen, Ny Tid, Morgenbladet og ikke minst i Dagsavisens debattsatsing, *nye meninger* (som i 2011 også inngikk et samarbeid med nettportalen Global.no på dette feltet), men også betydelig gjennomslag i sentrale riksaviser som Aftenposten, Dagens Næringsliv, Dagbladet og VG. Relativt få rapporterer om at de har fått saker på i nyhetssendinger på TV (NRK og TV2), men det kan likevel synes som om organisasjonene har fått økt gjennomslag i etermedia, kanskje særlig NRK P2.

De temaene/sakene det fra organisasjonenes side ble fokusert på i mediearbeidet i 2011 samsvarer i all hovedsak med de som sto sentralt i opplysningsarbeidet generelt. Nedenfor gis eksempler på slike saker og organisasjonenes egne vurderinger.

BOKS: Eksempler på «fotavtrykk» i media (utdrag fra årsrapportene)

Attac

«Mediearbeid er en stor del av arbeidsoppgavene til leder, og også del av rollen til andre ledende tillitsvalgte. Våre faggrupper utarbeider sakkunnskap som plukkes opp av journalister. Eksempelvis gjorde Skattegruppa over lang tid grundig research om bruken av skatteparadiser hos selskaper på Oslo Børs. Deres funn ble solgt inn til Aftenposten som fulgte opp med flere oppslag om skatteparadisselskapene, blant annet:

- *Snakker ikke høyt om skatteparadiser og*
- *Skatteparadiser kan finansiere terrorisme.»*

Faksimile fra Aftenposten 22.08.11

Changemaker

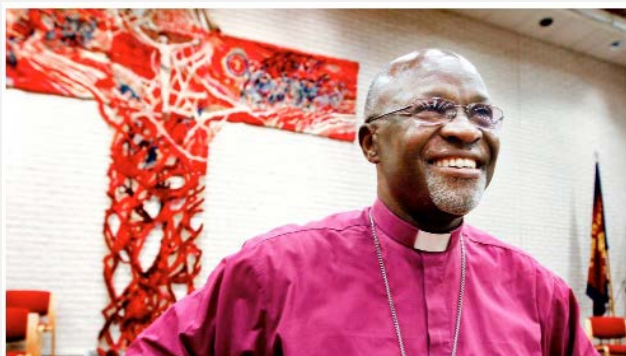
«Desiderert mest oppmerksomhet og debatt har det vært på klimasaken. Her skapte vi blant annet stor debatt med en kronikk i Aftenposten i januar, hvor vi stilte diagnosen om Norge som en oljeavhengig nasjon. Det var allerede en debatt om norsk oljeutvinning, men vi bidro med et viktig klimaperspektiv og sørperspektiv i denne debatten.»

KFUK-KFUM Global

«Klimakaravane fikk stor oppmerksomhet i media. Også her var fokus i hovedsak på ungt engasjement for et rettferdig klima.»

Faksimile fra Romsdal Budstikke 01.12.11

Biskop: Bistand skaper tiggere

Bistanden hjelper det korrupte regimet i Uganda, mener biskop Zaccaria Nyingiye. **På forsiden akkurat nå**

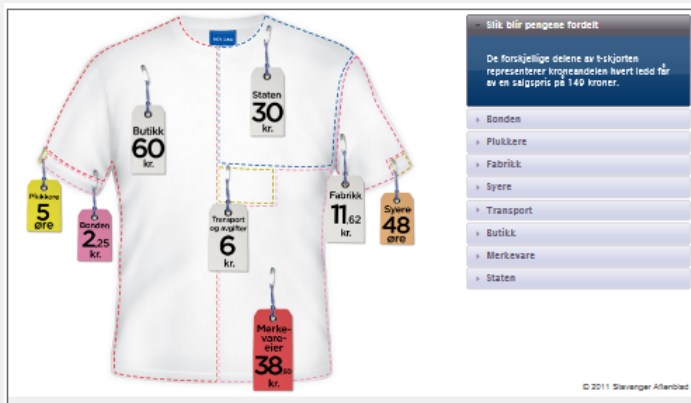
Faksimile fra aftenposten.no 07.12.11

Digni

«Det (andre) store kommunikasjonsoppdraget høsten 2011 var en stor konferanse kalt "Transforming Africa". Denne ble arrangert av Digni i samarbeid med Norges Kristne Råd, Strømmestiftelsen, ADRA Norge, Kvekerhjelp og Caritas. På et planleggingsmøte i Nairobi satt drøyt ti afrikanske kirkeledere sammen med de norske organisasjonene. Det var afrikanerne som bestemte temaområdene for konferansen. Selve konferansen bestod av en samling for kirker og misjonsorganisasjoner, hovedkonferansen for hele bistandsmiljøet på Voksenåsen og møte med Stortingets forsvars- og utenrikskomité. I forbindelse med konferansen opplevde Digni betydelig medieoppmerksomhet. Blant annet i Aftenposten, Bistandsaktuelt, Dagen, Klassekampen, Ny Tid og Vårt Land.»

Naturvernforbundet

«Oppslag i ekstern media har vært helt sentralt i arbeidet med klimaforhandlingene. Det har vært jevnlig kontakt med journalister som følger, eller ønsker å følge, klimaforhandlingene gjennom året. Ved å være tilstede på klimaforhandlingene har Naturvernforbundet kunne kommentere utviklingen i forhandlingene overfor norsk presse tilstede på forhandlingene. Ved å kommentere utviklingen og å gi innspill til journalister på vinklinger og saker er Naturvernforbundet med å definere medias dekning av forhandlingene. Dette er med å sikre at spørsmålet om global klimarettferdighet dekkes av norsk media, både direkte gjennom de sakene Naturvernforbundet kommenterer, og indirekte gjennom vår "tolkning" av hva som skjer på forhandlingene. Som vist i punkt 3.6 hadde Naturvernforbundet 103 oppslag hvor vi direkte kommenterte spørsmål om klimarettferdighet i 2011. I tillegg har vi bidratt med innspill og tips til en rekke andre oppslag hvor Naturvernforbundet ikke selv er nevnt.»

Disse tjener på T-skjortene

For at du skal betale halvparten så mye for ei t-skjorte som folk gjorde for 20 år siden, jobber indiske bønder for mindre enn de kan leve for. Det hender stadig oftere at de dør av det.

AV Line Nær, Børre/IK, Tekst, Asbjørn Gode, Grafikk
Publert: 21. oktober 2011 08:47 Oppdatert: 16. september 2012 10:47

Faksimile fra Stavanger Aftenblad 21.10.11

FIVH

«Noen av de største nord-sør relaterte sakene på nettsiden vår og i media i 2011 var:

- Syv grunner til å droppe lavkarbo
- Bukser som dreper (om sandblåste bukser)
- Disse tjener på t-skjorten din (kravet om levelønn til tekstilarbeidere i sør)
- Nordea sine investeringer i atomvåpen
- Framtiden i våre hender får medhold i sin klage på Intex til OECDs kontaktpunkt
- Oljefondet selger seg ut av selskaper som kjøper fosfat fra Vest-Sahara.»

ForUM

«Vi fikk på en kronikk i Dagens Næringsliv i januar da Finanskriseutvalget lanserte sin utredning om Finanskrisen og mulige verktøy for å bedre regulere finanssektoren. Vi argumenterte for å innføre finanstransaksjonsskatt for den norske finansnæringa. Dette ble gjort parallelt med en aksjon og møter med politikere.»

Faksimile fra DN 25.01.11

Årsrapportene gir ikke grunnlag for noen samlet statistikk, men flere at de som har jobbet langsiktig og bevisst opp mot media rapporterer om til dels betydelig økning i oppslag, blant andre disse:

- *Framtiden i våre hender (FIVH)*: I 2011 hadde Framtiden i våre hender totalt 785 oppslag i papiraviser, mot 593 i 2010. Det er en økning på 32,4 prosent. I nettaviser hadde vi i 2011 1345 saker, mot 847 i 2010. Det er en økning på 58,8 prosent. 2011 var også et forholdsvis godt radio- og tv-år for Framtiden i våre hender.
- *Utviklingsfondet*: I 2011 talte vi 177 medieoppslag (nettaviser og papiraviser) fordelt på 58 redaksjonell omtale/ 119 egne innlegg. Dette er en økning fra i fjor og tidligere år i forrige rammeavtale. Opptredener i radio og TV (blant annet NRK1, TV2 og NRK radio) kommer i tillegg. Utviklingsfondet har også levert faste bidrag til «Nye Meninger» i Dagsavisen og Ny Tid. Økningen i antall medieoppslag ser vi i sammenheng med økt egeninnsats på å skrive egne saker/pressemeldinger og følge opp journalister, og at saker som har vært relevant for Utviklingsfondet har vært relativt høyt på medienes egen agenda.

1.2 Tilleggstilskudd til opplysningsarbeid (RORGene)

Norads ordning med årlige tilleggstilskudd til opplysningsarbeid er etablert for å muliggjøre tiltak i regi av RORGene (organisasjoner Norad har inngått flerårige samarbeidsavtaler med), gjerne i samarbeid med andre, som:

- er av særlig høy kvalitet, aktualitet og relevans og
- krever ressurser utover det som normalt kan forventes gjennomført innenfor organisasjonenes ordinære, årlige tilskudd fra Norad og som fanger opp nye temaer/saker/problemstillinger.

I føringene for ordningen er kravene til søknader utdypet, blant annet gjennom krav om redegjørelse for tiltakets relevans i forhold til samstemt politikk for utvikling. Midlene ble i 2011 utlyst i juni, med søknadsfrist 29. august. Da fristen gikk ut var det kommet inn søknader om støtte til i alt 24 tiltak. Etter Norads behandling av innstilling utarbeidet av RORG-sekretariatets fagavdeling ble det gjort vedtak om støtte til 14 tiltak. I ettertid ble ett avslag omgjort, slik at det i alt ble innvilget i overkant av 1,7 millioner kroner i støtte fordelt på 15 opplysningstiltak (se boks).

BOKS: Tiltaksoversikt - tilleggstilskudd 2011

Oversikt over tiltak som fikk støtte i 2011- med angitt hovedtema

Organisasjon	Tiltak/tema	Tilskudd
01 Attac	<i>Norske energierfaringer – et verktøy for land i Sør? – politisk bakgrunnsnotat og kortversjon av rapport</i>	30000
02 Attac	<i>Forundersøkelse: Skatteparadisfrie soner</i>	95000
03 Fellerådet for Afrika	<i>Nigerianske perspektiver på frihandelsavtalen mellom Norge og Nigeria</i>	220000
04 FIAN	<i>Norsk utenrikspolitikk: Ivaretas Norges menneskerettighetsforpliktelser?</i>	280000
05 FIVH	<i>Etikk i offentlige anskaffelser – status i kommune-Norge</i>	210000
06 FIVH	<i>Klimarettferdighet og forbruk</i>	83000
07 Grønn Hverdag	<i>Kartlegging av bruk av palmeolje i norske matvarer</i>	65000
08 LAG	<i>Informasjonsarbeid i forbindelse med WTO og om bilaterale frihandelsavtaler</i>	50000
09 LAG	<i>Latinamerikanske løysingar på globale kriser</i>	70000
10 LAG	<i>Tegneserie: Latin-Amerika har løsningene</i>	40000
11 Norges Fredslag	<i>"I refuse to be your enemy" til Drammen (utstilling)</i>	45000
12 Norges Fredslag	<i>Den arabiske våren og ikkevold</i>	310000
13 Norges Fredslag	<i>Utviklingskriteriet for norsk våpeneksport – effekt og samstemthet</i>	40000
14 Norges Fredslag	<i>Reportasjereise for Fredsviljen, og engelsk distribusjon av fredsartikler</i>	50000
15 SLUG	<i>Gjeld på bekostning av kvinners rettigheter</i>	145000
Samlet søknadssum		1733000

Organisasjonenes rapportering viser at de fleste tiltakene i hovedsak ble gjennomført som planlagt, med unntak av FIANS tiltak, der mye måtte utsettes til 2012.

Som oversikten viser ble en rekke sentrale og aktuelle temaer tatt opp i tiltak gjennomført med tilleggstilskudd og noen eksempler kan illustrere hvordan dette ble gjort.

Norsk våpeneksport har fått mye fokus gjennom flere år og *Norges Fredslag* fikk tilleggstilskudd til å gjennomføre en utredning av hvordan Norge har fulgt opp det såkalt «utviklingskriteriet» for våpeneksport, som i henhold til EUs kriterium nr. 8 sier det ikke skal tillates våpeneksport i tilfeller der denne eksporten med stor sannsynlighet vil bidra til å undergrave mottakerstatens evne til

bærekraftig utvikling. Rapporten fant at utviklingskriteriet i liten grad ble lagt til grunn i Norge ved vurderinger og avslag på søknader om våpeneksport og fremmet forslag til hvordan Norge bedre kan følge opp utviklingskriteriet. Rapporten og dens funn og anbefalinger ble lansert først i 2012 og Norges Fredslag rapporterer at den allerede har vist seg å være et nyttig verktøy i det fortløpende opplysningsarbeidet og i arbeidet med en internasjonal våpenhandelsavtale (ATT).

Aftenposten Oslo 13°
 Fredag 15. juni 2012
 Verden Norge Oslopuls Økonomi Kultur Meninger TV Sport A-Å
 Siste nytt: Kan denne mannen bli Vikings nye trener? (kl. 12:51) TIPS OSS Søk i Aftenposten på nett og papir

Handels- og næringsminister Trond Giske fikk tirsdag overrakt et opprop av Åhsel Nærstad, Heidi Lundberg og Knut Harald Ulland på vegne av 20 organisasjoner med krav om åpenhet om Norges forhandlinger om bilaterale handelsavtaler.
 FOTO: MORTEN HOLM SCANPIX

Vil vite mer om Norges handelsforhandlinger

Nærings- og handelsminister Trond Giske (Ap) kan ikke love mer åpenhet om regjeringens forhandlinger om bilaterale handelsavtaler.

Arbeid Registrer deg for å se hva dine venner anbefaler.

Mest lest økonomi

Handel og utvikling var tema for et tiltak gjennomført av LAG i samarbeid med *Handelskampanjen* og en rekke andre organisasjoner, som blant annet satte fokus på behovet for åpenhet i forbindelse med forhandlinger om bilaterale frihandelsavtaler. En rapport om Norges frihandelsavtale med Kina ble lansert på et eget seminar og et opprop med krav om mer åpenhet ble overrakt Nærings- og handelsminister Trond Giske (se faksimile fra Aftenposten.no 29. mars, t.v.)

I tillegg til at palmeolje er usunt er utvinning av *palmeolje* er en stor trussel mot regnskogen i Indonesia og Malaysia, i følge *Grønn Hverdag* og *Regnskogfondet*. Med tilleggstilskudd fra Norad har derfor de to organisasjonene kartlagt palmeoljeforbruket blant 19 aktører på det norske matvaremarkedet.

Denne kartleggingen resulterte blant annet i en palmeoljeguide (publisert på *Grønn Hverdag*s og *Regnskogfondet*s nettsider) med informasjon om palmeolje i matvarer. I forbindelse med kartleggingen ble fem bedrifter klaget inn for brudd på miljøinformasjonsloven og fire av de fem ga i ettertid den informasjonen som ble etterspurt. Klagen resulterte i omtale over to sider i VG i november (se faksimile t.h.) og guiden ble lansert på NRK Forbrukerinspektøren den 25. januar 2012. I følge de to organisasjonene har kampanjen vært medvirkende til at norske matvareprodusenter i år har redusert palmeoljeforbruket i norsk mat med *to tredjedeler*.

Faksimile fra VG 28. november 2011

Ordningen med tilleggstilskudd har generelt bidratt til å sette fokus på en rekke temaer knyttet til «samstemt politikk for utvikling», som i regjeringens første «rapport om samstemt politikk for utvikling» i 2011 blant annet ble forklart slik:

«Norsk utviklings samarbeid skal primært bistå utviklingsland med å styrke og fremme politikk som er avgjørende for deres økonomiske og sosiale utvikling. Øvrig norsk politikk skal primært fremme interesser av betydning for vår egen utvikling. I dette spenningsfeltet vil det være kryssende interesser; tiltak som tjener norske mål kan ha negativ effekt for utviklingsland og omvendt.»

Eksempler på ulike tiltaks relevans i forhold til dette, der politiske tiltak som tjener norsk mål kan ga negativ effekt for utviklingsland og omvendt, er utdypet i egen boks nedenfor.

BOKS: Fokus på utviklingstemaer som tar opp utfordringer knyttet til samstemt politikk for utvikling (eksempler)

Tema: «Ressursfella» og utnyttelse av energiresurser

Attac (tiltak 1) har i samarbeid med andre fulgt opp et tiltak med kartlegging av norske energierfaringer (i samarbeid med forsker Helge Ryggvik), som viser at utnyttelsen av våre energiresurser har kommet land og folk til gode gjennom blant annet strategisk nasjonalt eierskap, sosial kamp og trepartssamarbeid. De spør: Finnes det universelle lærdommer om hvordan Norge har brukt og skapt et politisk handlingsrom, som land i sør kan lære av?

Tema: Skatteparadis og kapitalflukt

Attac (tiltak 2) har med sin forundersøkelse og forberedelse av kampanje for skatteparadisfrie soner satt fokus på hvordan skatteparadis kan bidra til kapitalflukt som hindrer utvikling i fattige land, samtidig som Norge og norske aktører fortsatt benytter seg av skatteparadis, gjennom blant annet oljefondets investeringer.

Tema: Bilaterale frihandelsavtaler og fattigdomsreduksjon

Fellesrådet for Afrika (tiltak 3) har gjennom sin kartlegging av nigerianske perspektiver på frihandelsavtalen mellom Norge og Nigeria satt fokus på utfordringer knyttet til de forestående forhandlingene, slik det framgår i forordet til rapporten: «Spenningen – mellom norske egeninteresser på den ene siden og spørsmål om fattigdomsreduksjon og sosial utvikling for verdens fattige – er kjernen i denne rapporten».

Tema: Etikk i offentlige anskaffelser

FIVH (tiltak 5) har gjennom sin kartlegging i rapporten «Store ord - etikkfattig handling» satt fokus på norske kommuners oppfølging av myndighetenes oppfordring om å stille etiske krav ved sine anskaffelser. Kartleggingen avdekket et stort gap mellom ord og handling og gjenspeiler konflikt mellom Kommunenes interesser og hensynet til anstendig arbeidsliv i fattige land.

Tema: Klimarettferdighet og forbruk

FIVH (tiltak 06) har gjennom et åpent debattmøte og informasjonsvirksomhet knyttet til det satt fokus på at når det store globale veksten i klimagassutslipp i årene framover vil komme i utviklingsland og framvoksende økonomier, så skyldes det i betydelig grad forbruk i rike land. Spørsmålet FIVH reiser er følgende: Er det produsentland eller forbrukerland som bør ta inn klimautslippene i sine klimaregnskap? Spørsmålet står sentralt i de internasjonale klimaforhandlingene, men politikk som tjener norske og vestlige interesser vil her kunne ha negativ effekt for utviklingsland - og omvendt.

Tema: Handel og utvikling

LAG (tiltak 8) har, i samarbeid med Handelskampanjen og en rekke andre organisasjoner, gjennom ulike tiltak satt fokus på reguleringer og forhandlinger om internasjonal handel gjennom Verdens handelsorganisasjon (WTO), så vel som bilaterale og regionale frihandelsavtaler, og hvilke konsekvenser disse har for land i Sør. Relevansen i forhold til samstemt politikk for utvikling illustreres ved at LAG og Handelskampanjen rapporterer at deres partnerorganisasjoner i Sør karakteriserer Norges deltakelse i handelsforhandlinger som «å gi med den ene hånda og ta med den andre».

Tema: Den arabiske våren, ikkevold og norsk våpeneksport

Norges Fredslag (tiltak 12) har i utredningen om den arabiske våren og ikkevoldsaktører stilt dette spørsmålet: Er det (slik) at den norske stat aktivt støtter opp om arabiske diktaturer ved å tillate eksport av krigsmateriell til disse, samtidig som det søkes å skape et inntrykk av at norsk politikk er å svekke/endre de samme regimene?

Tema: Gjeld og kvinners rettigheter

SLUG (tiltak 15) i samarbeid med blant andre FOKUS, satt fokus på at ansvarlig utlån og låneopptak er viktig for å hindre at ikke-bærekraftige gjeldsbyrder oppstår i utviklingsland. Tiltak som tjener norske og vestlige lands interesser vil her kunne ha negativ effekt for utviklingsland (inkludert kvinners rettigheter) - og omvendt.

1.3 FN-Sambandet

FN-Sambandet har siden opprettelsen i 1946 spilt en viktig rolle i arbeidet for å informere om FN og FNs arbeid og er i dag den klart største enkeltmottakeren av informasjonsstøtte fra Norad.

FN-Sambandet står i en særstilling i forhold til andre organisasjoner som mottar informasjonsstøtte fra Norad. Presentasjonen nedenfor er basert på organisasjonens egen årsberetning for 2011, som innledet FN-Sambandets første 4-årige rammeavtale med Norad.

Organisasjonen har nærmere 30 ansatte fordelt på hovedkontoret i Oslo og de seks distriktskontorene (Tromsø, Trondheim, Oslo, Kristiansand, Stavanger og Bergen) og mottok i 2011 28 millioner kroner i støtte fra Norad til driften og virksomheten. I henhold til hovedmålene for virksomheten nedfelt i organisasjonens strategi skal FN-Sambandet jobbe for å øke kunnskapen, engasjementet og debatten om FN og internasjonale spørsmål i befolkningen og for at Norge har en aktiv FN-politikk som støtter opp under et sterkt FN. De tematiske hovedprioriteringene for perioden 2011-2014 er:

- FNs rolle i freds- og nedrustningsarbeid
- kvinners rolle i fred og konfliktharbeid
- FN-reform
- Menneskerettigheter
- FNs tusenårsmål
- miljø- og klimaspørsmål
- ILO

FN-Sambandets viktigste målgruppe er *skoleverket*, som i tillegg til FN-sambandets nettsider nås gjennom foredrag og en rekke andre tilbud og aktiviteter. Betydningen av å være tilstede på skolene og å kunne møte elever og lærere ansikt til ansikt fremheves i årsberetningen, som rapporterer om omfattende aktivitet knyttet til **foredragsvirksomheten**, med utgangspunkt i prioriterte temaområder (se boks nedenfor).

Foredragsvirksomhet 2011		
Tema	Antall foredrag	Antall nådd
FN og FNs arbeid	53	1918
Menneskerettigheter	182	3866
FNs tusenårsmål	94	2808
FNs rolle i freds- og nedrustningsarbeid	185	7262
Kvinnens rolle i fred og konfliktharbeid	5	486
Miljø og klima	38	1134
Totalt	557	17474

Andre viktige tilbud og aktiviteter overfor skoleverket, som distriktskontorene arbeidet med, omfattet:

FN-rollespill, der elevene får muligheten til å spille ut et scenario fra et FN-møte og kjenne på rollen som diplomat for et gitt land. Disse er veldig populære og tilbys ungdomsskoler, videregående skoler, folkehøgskoler og studenter på høgskoler og universitet. Det ble i 2011 gjennomført i alt 56 rollespill med 2594 deltakende elever/studenter.

FN-stafetten, som har som hovedmål å øke kunnskapen om FN blant elever på mellomtrinnet, der opplegget i 2011 tok utgangspunkt i en FN-quiz og en natursti med oppgaver om FN og skog (i anledning det internasjonale skogåret 2011). 34 skoler deltok.

FN-avis, der 39 skoler deltok i en konkurranse om å lage den beste nettavisen om FN.

FN-film, som ble gjennomført i samarbeid med Film fra Sør med visning av filmen *Armadillo* i videregående skole og *Afghan Star* i ungdomsskolen. 94 skoler deltok.

FN-linken, som erstattet det tidligere FN-magasinet og er et digitalt nyhetsblad med artikler, lenker og undervisningsopplegg til alle FN-skolene.

Til sammen rapporterer FN-Sambandet at om lag 40 000 elever ble nådd, ansikt til ansikt, gjennom disse aktivitetene. Det ble også gjennomført en studiereise for lærere til FN i New York, der 16 lærere fra 8 skoler deltok på besøk hos ulike FN-organisasjoner, tilstedeværelse på møter i FNs generalforsamling og foredrag hos FN-delegasjonen.

Særlige prosjekter i 2011 omfattet disse:

- *UNESCO*, der FN-Sambandet i samarbeid med UNESCO-kommisjonen gjennomførte et større prosjekt med verdensarv-steder og menneskerettigheter for skoleverket,
- *7 milliarder mennesker*, en FN-rapport som ble lansert på Norges Fredssenter i samarbeid med FNs befolkningsfond (UNFPA) og UD,
- *Pride*, et prosjekt som forente FN-årene for ungdom og for mennesker med afrikansk opprinnelse, som munnet ut i en skoleutstilling,
- *En verden på spill*, en interaktiv utstilling om tusenårsmålene utviklet av blant andre Jærmuseet og Experimentarium i København,
- *Mat, miljø og fattigdom*, et debattseminar som for fjerde år på rad ble arrangert av FN-Sambandet Trøndelag i samarbeid med NTNU, Norges Bondelag og Norsk senter for bygdeforskning i forbindelse med Verdens matvaredag,
- *Ungdom og klima*, som ble gjennomført på oppdrag fra Bergen kommune, der målet var å kartlegge ungdom og voksnes tanker om klima og menneskerettigheter, samt utfordre dem til klimaansvar.
- *Mini-VM i fotball*, som ble arrangert i samarbeid med Bodø kommune i forbindelse med Internasjonal Uke i Bodø,
- *Nordic Model United Nations (MUN)*, som er et samarbeid mellom FN-Sambandet og deres søsterorganisasjoner i Finland og Sverige og i 2011 samlet 292 nordiske deltakere i Kalmar for å diskutere internasjonal klimapolitikk og situasjonen i Sudan gjennom FN-rollespill,
- *Dag Hammarskjöld*, en minnemarkering med avduking av minnesmerke over FNs tidligere generalsekretær ved Lynghaug ungdomsskole i Bergen i anledning 50-årsdagen for Dag Hammarskjölds død.

Annen virksomhet omfatter årlige arrangementer som *FN-dagen*, som i 2011 ble feiret over hele landet og i Oslo blant annet samlet tusen barn til en FN-show i Oslo Rådhus, samt *Internasjonal Uke*, som i 2011 ble gjennomført med en rekke ulike arrangementer og tiltak i *Bergen, Kristiansand og Bodø*. FN-Sambandet videreførte dessuten informasjonstjenesten om ILO, som finansieres av Norad og Arbeidsdepartementet i fellesskap.

FN-Sambandet er dessuten aktivt tilstede i det offentlige rom både som kilde og intervjuobjekt og hadde over 20 kronikker og debattinnlegg på trykk i nasjonale og regionale aviser i 2011. FN-Sambandet var arrangør eller koordinator for i alt 63 debattmøter over hele landet, spesielt i *Tromsø* (samarbeid med andre om Internasjonalt Seminar, gjennom vår- og høstsemesteret), *Oslo* (blant i

samarbeid med Oslo Dokumentarkino) og *Trondheim* (i samarbeid med Café NordSør). FN-Sambandet nådde også mange gjennom bibliotek- og informasjonstjenesten og ikke minst gjennom nettsidene fn.no (informasjon om FN-systemet og FNs arbeid), globalis.no (et interaktivt verdensatlas med fakta om land og konflikter i verden og den største databasen med FN-statistikk på norsk) og fn-filuren.no (med blant annet et interaktivt spill og temasider for de yngste skoleelevene). Nettsiden fn.no hadde med over 400 000 besøk en kraftig vekst i besøkstall i 2011. Også globalis.no er godt besøkt (720 000, det samme som i 2010) og en brukerundersøkelse viste at 60% av brukerne er under 20 år.

1.4 Årlige enkeltstøtte

Størstedelen av informasjonsstøtten til organisasjonene (utover FN-Sambandet) fordeles gjennom flerårige rammeavtaler, men noe midler benyttes også til tilskudd til enkelttiltak i regi av organisasjoner og institusjoner uten slike rammeavtaler. I 2011 omfattet dette også støtte til tiltak i regi av enkelte organisasjoner som ikke fikk fornyet eller fikk avslag på søknad om flerårig rammeavtale (se oversikt nedenfor).

Støtte til årlige enkeltavtaler

Organisasjon	Tiltak	Tildeling ¹
1) AOF	<i>Utfasing av tidligere rammeavtale</i>	400 000
2) Africa Center for Information and Development (ACID)	<i>Konferanse: Africa 50 years after independence</i>	200 000
3) Bergen ressurscenter for internasjonal utvikling	<i>Foredragsrekke om internasjonale utviklingsspørsmål</i>	300 000
4) Bonde og småbrukarlaget	<i>Diverse aktiviteter: Matsuverenitet i Nord og Sør</i>	50 000
5) Blå Kors	<i>Rapport: Alkohol som utviklingshinder</i>	150 000
6) Bømlo folkehøgskule	<i>Seminar om Vest-Sahara</i>	40 000
7) Fairtrade Max Havelaar	<i>Nasjonal konferanse: Fairtrade</i>	200 000
8) Forandre verden	<i>Seminarrekke: Bærekraftig utvikling</i>	100 000
9) Du store verden	<i>Formidling av kunst og artister fra sør: Kunst og kultur mangfold</i>	200 000
10) Globale Analyser	<i>Formidling av kunst og artister fra sør: Kunst og kultur mangfold</i>	200 000
11) Habitat	<i>Seminar og film mm om mat i byområder</i>	200 000
12) Høyres Studieforbund	<i>Artikler i Minerva om utvikling/bistand</i>	200 000
13) Norge – Madagaskar	<i>Blader og hjemmesider om Madagaskar</i>	40 000
14) Norges Sosiale Forum	<i>Konferanse: Globale spørsmål inn i kommunevalget</i>	200 000
15) Internasjonalt seminar Lofoten	<i>Seminarrekke: Globale spørsmål</i>	60 000
16) Internasjonalt seminar Tromsø	<i>Seminarrekke: Globale spørsmål</i>	180 000
17) Karmøy kommune	<i>Internasjonal solidaritet og miljøengasjement på Haugalandet</i>	200 000
18) Sauda kommune	<i>Konferanse: Fairtrade</i>	200 000
Sum tildeling enkeltavtaler		3 120 000

¹ Tildeling oppgitt i norske kroner.

1.5 Skoleutveksling

Opplysningsstøtten benyttes også til et skoleutvekslingsprogram i regi av Vennskap Nord/Sør (VNS), som ble støttet med 4 millioner kroner i 2011. VNS mottok i alt 35 søknader om støtte til utveksling, hvorav 29 ble innvilget. I alt deltok 323 elever og lærere fra 60 skoler.

Etter flere gjennomganger og evalueringer i 2009 og 2010 ble det foretatt endringer og i tråd med nye resultatkrav utformet nye målformuleringer.

Utviklingsmål (ønsket/planlagt situasjon for samfunnet/lokalsamfunnet ved prosjektslutt):

- Skolesamarbeidet skal bidra til utdanning for bærekraftig utvikling og om de grunnleggende årsakene til fattigdom, global skjev ressurs og maktfordeling
- Skal bygge vennskap, empati og tverrkulturell forståelse
- Skal bidra til innsikt i demokratiske beslutninger som bruker dialog og ikke-voldelige metoder for problem- og konfliktløsning
- Skal bidra til utvikling av ferdigheter for ansvarlig ressursbruk og beskyttelse av miljø
- Skal bidra til at ungdom blir endringsagenter

Prosjekt mål: Elever og øvrige deltakere

- Har tilegnet seg mer kunnskap og kritisk refleksjoner om globale spørsmål
- Har tilegnet seg evne til å kunne kritisk reflektere på hvordan egne handlinger/beslutninger påvirker andre folks liv og omvendt
- Har blitt mer åpen for andres verdier og meninger
- Har tilegnet seg og anvender tverrkulturell kommunikasjons ferdigheter
- Har tilegnet seg og anvender ferdigheter og alternativ metode for å skape positiv endringer lokalt og globalt

En ekstern resultatrapport for virksomheten ble utarbeidet av Maria Sørli Berntsen og oppsummerer funnene slik:

«Som hovedtendenser demonstrerer et flertall av deltagerne at de har tilegnet seg en økt global kunnskap og forståelse, evner til tverrkulturell forståelse og kommunikasjon, empati og en økt åpenhet ovenfor andre mennesker og kulturer. Mange har også utviklet en forståelse for enkeltmenneskers rolle som endringsagenter og et ønske om selv å bidra til en positiv samfunnsutvikling lokalt og globalt. Underveis i utvekslingen har deltagerne tilegnet seg et bredt spekter av kunnskap og ferdigheter, blant annet knyttet til språk, samfunn, kultur og miljø, samarbeidsevner, alternative metoder for samhandling og formidling.»

Rapporten viser også til at resultatene har «et påfallende høyt samsvar med det Oxfam har definert som globalt borgerskap, eller global citizenship» og utdyper dette slik:

«Grunnleggende elementer for å kvalifisere som en 'global borger' er blant annet en respekt og verdsetting av forskjeller, en forståelse for økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle sammenhenger og en forpliktelse ovenfor urettferdighet lokalt og globalt. Videre foresettes det at en er en dedikert endringsagent og tar ansvar for sine egne handlinger, evner å tenke kritisk, har empati og tro på egne evner. Å hevde at alle deltagerne har tilegnet seg alle disse egenskapene ville være en overdrivelse, men jeg tør påstå at mange av ungdommene er et godt stykke på vei.»

Del 2 Resultater av opplysningsarbeid

2.1 Debatten i Europa om resultater av opplysningsarbeid

Over hele Europa gjennomføres det et stort mangfold av opplysnings- og læringstiltak knyttet til globale forhold og internasjonale miljø- og utviklings spørsmål – finansiert helt eller delvis over det enkelte lands bistandsbudsjett og i blant med støtte fra EU. Den betegnelsen som har blitt benyttet i Norge de siste par tiår har vært «Nord/Sør-informasjon». Da begrepet ble innført markerte det et nytt perspektiv og brudd med det tidligere begrepet «u-landsinformasjon», der hovedfokus var på bistand og situasjonen i u-land. Vårt naboland Danmark bruker fortsatt begrepet «u-landsinformation», mens Sverige mer nøytralt snakker om «information og kommunikation», men begge disse landene har et klart mer dominerende bistandsfokus i sitt opplysningsarbeid enn det vi har i Norge. I engelsktalende land og litteratur finner vi begreper som «development education», «global education» og «global learning» - i blant tilføyd «and awareness raising», mens tysktalende land oftest benytter «globales lernen». De statlige bistandsforvaltningene innenfor utviklingskomiteen i OECD (DAC) bruker gjerne begrepet «development communication», som mer entydig er knyttet til bistand og regjeringenes ønske om å bygge forståelse for og oppslutning om bistanden og bistandsbevilgningene. De ulike begrepene benyttes i blant som synonymer, men gjenspeiler også ulike nasjonale tradisjoner og oppfatninger om hva dette opplysningsarbeidet er eller bør være, herunder formål, innhold og forventede resultater. De rommer et stort og uensartet mangfold.

I de senere årene har det vært mye fokus i Europa på resultater generelt og resultater av bistand spesielt, av mange knyttet til framveksten av det som har blitt kalt *New Public Management*, som har til formål å øke effektiviteten innenfor offentlig sektor og myndighetenes kontroll med sektoren. Dette har også ført med seg et sterkere fokus på resultater og krav om rapportering på resultater av opplysningsarbeidet knyttet til internasjonale utviklings spørsmål finansiert av det offentlige. Sentrale spørsmål er da: Hva er det opplysningsarbeidet søker å oppnå og hva slags resultater ønsker vi å se? Derneft: Hvordan måler vi resultatene?

Historisk – et ønske om folkelig oppslutning om bistanden, men hva nå?

Det historiske opphavet til mye av dette opplysningsarbeidet ligger i etterkrigstidens økende engasjement i Europa for bistand til fattige land, der et viktig formål med det statlige og statlig støttede opplysningsarbeidet var å skape forståelse for utviklingslandenes situasjon og oppslutning om bistanden og bistandsbevilgningene (public support). Indikatoren for å måle resultatene av virksomheten ble som oftest lest av i jevnlig opinionismålinger tilsvarende den som har blitt utført av Statistisk Sentralbyrå (SSB) på oppdrag fra Norad siden 1971: Holdninger til norsk bistand. Slik er det ikke lenger.

Denne indikatoren har blitt stadig mindre relevant og gjennom de seneste tiårene har det i mange land blitt et økende gap mellom det denne indikatoren måler, det opplysningsarbeidet som faktisk utføres og de formelle offentlige målformuleringer for støtten til dette opplysningsarbeidet (som i mange land lenge har vært generelle og utdaterte). Dette økende gapet gjenspeiler også de

Faksimile fra Klassekampen 18. mai 2011

pågående globale endringer og maktforskyvninger i verdenssamfunnet, som påvirker forholdet mellom Nord og Sør, slik for eksempel *NCDO-direktør Frans van den Boom* (Nederland) uttrykte det da han lanserte den nye opplysningssatsingen i Nederland i 2012 (*Global Citizenship – from public support to active participation*):

"Det gamle paradigmet var enkelt: vi er rike, de er fattige, så vi må hjelpe dem. Det nye paradigmet er mer komplisert: deres rikdom øker, de tar over våre bedrifter og arbeidsplasser og de forventer at vi skal gi større økonomiske bidrag for å håndtere presserende globale problemer."

Fraværet av oppdaterte og gode målformuleringer for opplysningsarbeidet har i mange land vanskeliggjort evaluering og resultatrapportering, men også mer oppdaterte målformuleringer har vist seg vanskelig å evaluere. Evalueringer og gjennomganger i flere europeiske land de siste årene illustrerer problemer og utfordringer knyttet til dette. Nedenfor skal vi se nærmere på noen av de større nasjonale evalueringene av opplysningsarbeidet som har blitt gjennomført i de senere årene.

Nederland: Fra folkelig oppslutning til aktiv deltakelse

Nederland har vært og er blant de største aktørene i Europa på dette feltet – i stor grad finansiert gjennom *Den nasjonale komitéen for internasjonalt samarbeid og bærekraftig utvikling* (NCDO) i henhold til avtale med Utenriksdepartementet. I 2008 førte kritisk politisk fokus til at regjeringen ga det offentlige evalueringskontoret (IOB) i oppdrag å vurdere virksomheten og resultatene av den. De generelle, offisielle målformuleringene om å styrke «folkelig oppslutning» gjorde imidlertid evaluering vanskelig. I forordet til evalueringsrapporten reflekterte direktøren for IOB, *Bram van Ojik*, over utfordringene:

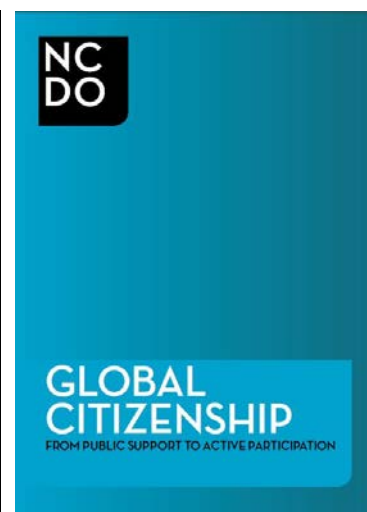
«IOB (The Policy and Operations Evaluation Department) offentliggjorde i mai 2008 en evaluering av utvekslingsprogrammet Xplore. Programmet, som var finansiert over bistandsbudsjettet, fokuserte på styrking av den folkelige oppslutningen (public support) om utviklingssamarbeidet. Når jeg skrev forordet til denne rapporten fikk resultatene fra evalueringen meg til å utforme en rekke generelle spørsmål om folkelig oppslutning. Hva er folkelig oppslutning, nøyaktig? Hvorfor er det viktig? Er det mulig å si noe om hvordan folkelig oppslutning kan måles, eller i hvilke grad et bestemt tiltak bidrar til å fremme eller styrke offentlig oppslutning? Disse spørsmålene – enkle å stille, men ikke så enkle å besvare – utgjør det sentrale temaet i denne evalueringen.»

I ettertid – basert på funnene og anbefalingene i evalueringen fra IOB – har NCDO lagt om sitt arbeid.

Den nye tilnærmingen ble lansert i februar 2012 gjennom rapporten «*Global Citizenship – from public support to active participation*» (globalborgerskap – fra offentlig oppslutning til aktiv deltakelse) og ble karakterisert som «et vendepunkt»:

"... vektleggingen skifter fra å sikre oppslutning om utviklingssamarbeidet i opinionen til å definere sammenhengen mellom internasjonale utviklingstrekk og - globalt - borgerskap."

I den forbindelse har NCDO nå også lagt om arbeidet for å måle resultater, der fokus nå er på «aktiv deltakelse» fra befolkningen

NCDO 2012

som «globale borgere». Nye spørreundersøkelser for å kartlegge endringer i «aktiv deltakelse» vil bli prøvd ut i årene framover. Interessen for å knytte opplysningsarbeidet til begrepet «global borger» kan synes å være økende i flere land, men det gjenstår å se hva en slik omlegging får å si for innhold og innretning av virksomheten. Det gjenstår også å se om et slikt endret perspektiv vil kunne gi et styrket utgangspunkt for hensiktsmessig resultatrapportering.

Storbritannia: Støtten kuttet etter at evaluering ikke maktet å bevise resultater i Sør

I Storbritannia har fokus på resultater tatt en annen og mer spesiell vending, med utgangspunkt i lov om internasjonal utvikling, der det står at «statsråden kan ... fremme, eller bistå enhver person eller instans for å fremme bevissthet om global fattigdom og tiltak for å redusere slik fattigdom, dersom han er trygg på at det sannsynligvis vil bidra til reduksjon i fattigdom». Her har altså det statlige og statlig støttede opplysningsarbeidet ikke hatt som lovfestet formål å fremme «folkelig oppslutning», som har vært det vanlige i de fleste EU-landene, men konkret å bidra til reduksjon av fattigdom i Sør. I praksis har imidlertid arbeidet fulgt det som har vært det vanlige i EU. Den statlige bistandsadministrasjonen DFID har siden 1999 fulgt «strategien for å bygge oppslutning om utvikling» som ble utarbeidet under tidligere utviklingsminister Clare Short.

En gjennomgang av strategien ble utført av *Central Office of Information (COI)* på oppdrag fra DFID og ferdigstilt sommeren 2011. Den oppsummerte sine vurderinger og konklusjoner i forhold til om opplysningsarbeidet har bidratt til reduksjon i fattigdom slik:

«Vi er overbevist – og aktører i sektoren har vist eksempler – om at økt bevissthet om utviklingsspørsmål i Storbritannia har bidratt til å redusere fattigdom i Sør (overseas). Imidlertid er bevismaterialet indisier og følgelig har vi vært ute av stand til å uomtvistelig bevise at det er tilfelle. Vi kan argumentere for at det virker, men det er rett og slett for mange årsakssammenhenger til at vi kan bevise det.»

Her ser vi forøvrig et eksempel på at støtte til opplysningsvirksomhet blir evaluert med utgangspunkt i en målformulering som *ikke* var nedfelt i den statlige strategien som ble lagt til grunn for støtten. I oppfølging av denne gjennomgangen kunngjorde likevel *utviklingsminister Andrew Mitchell* at den statlige finansieringen av mange opplysningstiltak (Development Education) ville bli avsluttet fordi «det er utilstrekkelig bevis for at disse tiltakene har hatt en klar innvirkning på livene til de fattigste».

Danmark og Sverige: Vanskelig å måle resultater av opplysningsarbeid

COWI og Danicom fikk i 2008 oppdrag fra *Danida* om å evaluere UD-finansiert opplysningsarbeidet i Danmark. Virksomheten skulle evalueres med utgangspunkt i det formålet som lå nedfelt i Lov nr. 297 om internasjonalt utviklingssamarbeid av 10. juni 1971: «at utbrede kendskapet til og skabe forståelse for udviklingslandenes problemer og for betydningen af dansk deltagelse i det internationale udviklingssamarbejde». Den overordnede konklusjonen i evalueringsrapporten illustrerer problemet med resultatmåling i forhold de mål som var satt:

«Det er ikke muligt at foretage en egentlig effektivitetsvurdering af den samlede oplysningsvirksomhed, da målene om at udbrede kendskab og skabe forståelse (jævnfør §10 i Lov nr. 297) er påvirket af mange faktorer. Det kan dog

konstateres, at kendskabsmålinger viser, at kun omkring en tiendedel af befolkningen har læst eller hørt om 2015 Målene. En stor del af de adspurgte mener endvidere, at størstedelen af udviklingsbistanden bruges på administration og ikke kommer de fattige til gode.”

Konklusjonen gjenspeiler for øvrig et tydelig bistandsfokus, som er betydelig større i Danmark enn i for eksempel Norge.

Sist sommer ble det også lagt fram en rapport fra en evaluering av den svenske regjeringens strategi for informasjon og kommunikasjon 2010-2014, gjennomført av det svenske evalueringsbyrået SADEV (Swedish Agency for Development Evaluation) på oppdrag fra regjeringen. Denne påpekte i likhet med den danske evalueringen problemene med å evaluere opplysningsarbeid generelt, men støtte også på det problem at evalueringen ble iverksatt for tidlig til å kunne fange opp resultater av strategien (se boks nedenfor).

Utdrag fra evaluering av den svenske regjeringens strategi for informasjon og kommunikasjon (SADEV Report 2012:2):

”Infokomm-strategin hann aldrig påverka ansökningsförfarandet under 2010. De projekt som rapporterades under 2011 var således beviljade och genomförda utifrån andra mål än de som är formulerade i strategin. De första projektrapporterna från Sidas ramorganisationer, som är definierade utifrån strategin, inkom i mitten av april 2012. Detta illustrerar svårigheten att mäta effekter av strategin inom ramen för utvärderingsuppdraget vilket skulle avslutas i maj månad.

Målet att den svenska allmänheten ska ha ”... god kunskap om situationen i utvecklingsländer samt svenskt bistånd och dess resultat samt frågor som för utvecklingens drivkrafter i utvecklingsländer” betraktas av de flesta som omätbart. Det bidrar i sin tur till att frågan om effekter i informations- och kommunikationsverksamheten blir svårbesvarad. Strategin ger inte mycket vägledning gällande vad som avses med effekter i sammanhanget.

Metoderna att mäta kostnadseffektivitet är bristfälliga. Ett ofta använt mått är kontaktkostnad. Detta mäter emellertid oftast bara exponeringsgrad eller uppmärksamhet, och mer sällan kunskapsökning. Huruvida den bild av biståndet som getts genom olika kanaler är korrekt och bred är svårt att bedöma mot bakgrund av befintliga undersökningar och mätmetoder.

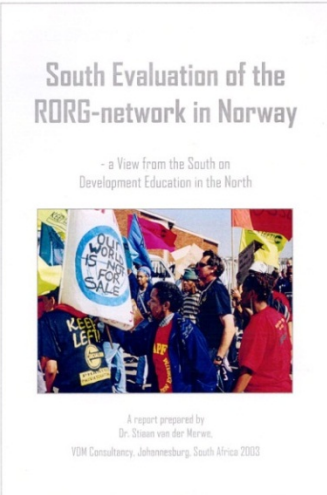
Strategin betraktas av de flesta berörda som icke ändamålsenlig, varför det också blir svårt att genomföra den på ett ändamålsenligt sätt. Många av Sidas kriterier och regler är svåra att tolka, mäta och följa upp. Hierarkin mellan olika styrdokument är mycket oklar, och budskapen inte alltid synkroniserade.

En jämförelse av informations- och kommunikationsverksamheten perioden före och efter strategins införande ger vid handen att verksamhetens mål var tydligare före strategin. Även om det framstod som mer mätbart att redovisa måluppfyllelse avseende det dåvarande målet ”ökat engagemang” så genererade rapporterna oftast generella kvantitativa mått som ”visat intresse”, ”fullbokat” eller ”nått många”. Dagens målskrivning, att den svenska allmänheten ska ha god kunskap, framstår dock som ännu mer svårsmätbar och riskerar att i hög grad generera projekt som inte definierar effekter utan enbart rapporterar i termer av räckvidd och exponering.”

Sør-evalueringen: Hvem sin agenda?

Disse korte oppsummeringene ovenfor av fire større, nasjonale evalueringer i Europa (Nederland, Storbritannia, Danmark og Sverige) illustrerer noen av problemene og utfordringene opplysningsvirksomheten og arbeidet med å dokumentere resultater av dette står overfor. De er alle bidrag til et felles erfaringsgrunnlag og gir innspill til det videre arbeidet, men de gir ikke noe klart svar på de spørsmål vi stilte innledningsvis: Hva er det opplysningsarbeidet søker å oppnå og hva slags resultater ønsker vi å se? Dernest: Hvordan måler vi resultatene?

Noe klart svar gir disse evalueringene heller ikke på et viktig spørsmål knyttet til «folkelig oppslutning», som i 2002/03 ble reist i en Sør-evaluering av opplysningsarbeidet i Norge og fikk betydelig oppmerksomhet i Europa: Hvem sin agenda formidler opplysningsarbeidet? Sør-evalueringen, utført på oppdrag fra RORG-samarbeidet med støtte fra Norad og UD, pekte på at et opplysningsarbeid som gjenspeiler de rike landenes politiske agenda, som dels har vært konsekvensen av en målsetting om å skape «offentlig oppslutning» om regjeringenes politikk, ikke nødvendigvis er til beste for utvikling i Sør (se utdrag nedenfor).

South Evaluation of the RORG-network in Norway
- a View from the South on Development Education in the North

A report prepared by
Dr. Shaun van der Horst
YOM Consultancy, Johannesburg, South Africa 2003

Utdrag fra Sør-evalueringen av RORGene i 2002/2003:

- *Hvem sin agenda blir fulgt? Agendaen satt av de globale kreftene i Nord? Av relativt representative og autentiske stemmer, posisjoner og synspunkter fra Sør?*
- *Hva er bunnlinjen for opplysningsarbeidet? Gitt de politiske, kulturelle, økonomiske og spesielt de moralske skillene mellom den globale Nord og det globale Sør, så må det gjøres grunnleggende valg.*
- *Spørsmålet som kom opp er om dette opplysningsarbeidet er opptatt av folkelig opplysning (folkeopplysning) eller om det aktivt tilslører realiteter og sett bind for øynene til folk og samfunn («folkeforblinding»)*

Sør-evalueringen bidro til å styrke fokus på Sør-perspektiver i opplysningsarbeidet i Norge og betydningen av politikk og politiske valg, som også vant fram på Stortinget. Stortinget har ved flere anledninger understreket de frivillige organisasjonenes «vokterrolle» og en samlet utenriks- og forsvarskomiteé understreket i en felles merknad til regjeringens budsjettforslag for 2012 følgende:

«Komiteen vil påpeke at det er viktig at det legges til rette for at den norske debatten om utviklingspolitikk er basert på kunnskap fra forskning, erfaring fra utviklingsarbeid ute og stemmer fra Sør. Komiteen mener debatten om en mer samstemt utviklingspolitikk har tydeliggjort behovet for at ulike organisasjoner og ressurspersoner fra Sør kan bidra med kunnskap og kritisk søkelys på hvordan ulike deler av norsk politikk slår ut for utviklingsland. Det kan bidra til debatt om områder der det er behov for forbedringer. Det er etter komiteens mening viktig at ulike synspunkter kommer til ordet i denne debatten og at man unngår en situasjon hvor konsensuspress begrenser en erfaringsutveksling som kan gi nyttige innspill til forbedring av Norges utviklingspolitikk. Komiteen anser det er viktig å prioritere opplysningsarbeid som når ut til brede lag av befolkningen og som bidrar til å engasjere barn og unge.»

Dette står i sterk kontrast til situasjonen i en del andre land i Europa, ikke minst til de endringer i føringene for opplysningsstøtten som ble foretatt i Sverige sommeren 2012, der følgende avsnitt ble lagt inn:

"Bidraget får ej användas för opinionsbildning som innebär ett ställningstagande för den ena eller den andra sidan i en partipolitisk kontroversiell fråga i syfte att påverka riksdagen eller regeringen. Bidraget får endast användas till aktiviteter som på ett sakligt sätt bidrar till att öka kunskapen i enlighet med strategins mål."

Dette er dessuten et eksempel på at virksomhet som i Norge vil kunne bli vurdert å gi "gode resultater" i Sverige vil kunne vurdert motsatt.

«Dissensus» og Europakonsensus om opplysningsarbeid (2007)

Det økende fokuset på resultater i ulike land og erfaringene fra ulike evalueringer og gjennomganger og bidratt til debatt og refleksjon omkring det innledende spørsmålet: Hva er det opplysningsarbeidet søker å oppnå og hva slags resultater ønsker vi å se?

I kjølvannet av den første europeiske konferansen om slike spørsmål (Maastricht 2002) ble det etablert en gruppe med aktører fra ulike sektorer innen sivilsamfunnet og myndigheter (MSH – multi-stakeholder group) som utarbeidet en EU-konsensus på dette feltet. Denne fikk tilslutning fra Europa-kommisjonen i 2007 og formulerte følgende formål:

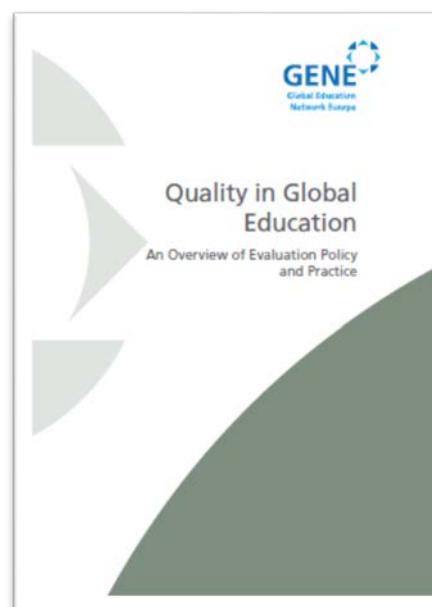
«Å gi alle borgere i Europa mulighet til, gjennom hele livet, å holde seg oppdatert og forstå globale utviklingsspørsmål og den lokale og personlige betydningen av disse spørsmålene, samt utøve sine rettigheter og leve opp til ansvaret som borgere i en kompleks og foranderlig verden gjennom å arbeide for en rettferdig og bærekraftig verden.»

En større studie («DE Watch») gjennomført på oppdrag fra denne gruppen (MSH) i 2010 av virksomheten på dette feltet i Europa (EU+Norge) valgte å kategorisere dette arbeidet innenfor fire ulike kategorier: 1) PR knyttet til regjeringers virksomhet for å skape oppslutning om egen utviklings- og bistandspolitikk (public support), 2) bevisstgjøringsarbeid (awareness raising) for øke opinionens bevissthet om internasjonale utviklingsspørsmål, 3) «Global Education» (som har mest til felles med det vi i Norge kaller Nord/Sør-informasjon), som har som formål å øke ansvarlig handling og folks aktive engasjement og 4) livsferdigheter (life skills) forbundet med å gi mennesker i Nord et rikere liv og bidra til bærekraftige endringer lokalt og globalt.

Selv om det ikke er noen generell enighet om at dette er hensiktsmessige kategorier og DE Watch tok til orde for at kategori 1 (PR) ikke burde anerkjennes som opplysningsarbeid i denne sammenheng, illustrerer dette at «opplysningsarbeidet» er mangfoldig og at den overordnede målformuleringen i den Europakonsensus som er oppnådd vil kunne omfatte et vidt spekter av opplysnings- og læringsaktiviteter som vil kunne evalueres etter ulike målsettinger og indikatorer innenfor et bredt mangfold. Resultatene av denne virksomheten er vanskelig å sammenfatte og vil variere fra ordning til ordning og tiltak til tiltak alt etter hva som er formålet og hvem som har utformet det.

Det har i de senere årene pågått mye nybrottsarbeid på dette feltet, og en rapport fra 2008 om kvalitet i opplysningsarbeidet (Quality in Global Education) fra Global Education Network Europe (GENE) gir en oversikt over evalueringspolitikk, praksis og trender. Her konkluderer Liam Wegimont – i et kapittel om trender og utfordringer – slik:

«Vi trenger konsensus, det er sikkert, men det kan være at vi også trenger mer 'dissensus', større variasjon, større økologisk mangfold innen dette feltet, mer utvikling av ulike skoler (schools of thought) innenfor dette opplysningsarbeidet (global and development education), dersom vi skal bli mer bærekraftige. Kvalitet og forbedring i dette arbeidet krever større differensiering, klarere distinksjoner, små lokale historier om hva som virker og ikke virker og en videre 'dissensus', som bygger på den konsensus vi allerede har oppnådd.»

Denne «dissensus» har i de senere årene utspilt seg i Europa gjennom refleksjon og utprøving blant de fleste aktørene på dette feltet, det være seg bevilgende myndigheter og forvaltningsorganer, utdanningsmyndigheter, faginstanser og frivillige organisasjoner: Hvordan utforme gode og relevante mål og resultatmål? Hva slags «impact» (samfunnseffekter) og «outcome» (brukereffekter) forventer vi? Hvordan kan vi måle resultatene? Hva er gode og relevante indikatorer på måloppnåelse? Hvordan kan vi utforme opinionsmålinger (utover holdninger til bistand) for å få bedre grunnlag for å vurdere resultater? De aller fleste aktørene på feltet er positivt opptatt av «jakten på resultater», men mange spør seg også: koster det mer enn det smaker og hva kommer det egentlig ut av det?

For virksomheter og organisasjoner som driver opplysningsarbeid med finansiering fra det offentlige har det blitt satt økende krav til resultatrapportering og GENE-rapporten fra 2008 minner i den forbindelse om de utfordringer som ligger i et spørsmål stilt av Michael Quinn Patton i 2001 (IDRC, 2001, Outcome Mapping): Hvordan kan behovet for åpenhet balanseres mot behovet for læring? Evaluering og resultatrapportering må her balansere med hensynet til å styrke arbeidet («working to improve») og hensynet til å vise gode resultater («proving that it works»).

Til tross for mangfold og «dissensus» i Europa har det fra norsk side vært interesse for å lære av erfaringer i Europa og få innsikt i hvordan virksomheten i Norge står i forhold til det som gjøres i andre land. I 2009 ble det derfor gjennomført en europeisk fagfellevurdering av opplysningsarbeidet i Norge i regi av *Global Education Network Europe (GENE)*. Denne ble gjennomført i samråd med Norad, UD, Kunnskapsdepartementet og RORG-samarbeidet og så blant annet på Norads informasjonsstøtteordning: "Den internasjonale fagfellegruppen til Norge, etter møter med en lang rekke organisasjoner, anerkjenner de framskritt og det engasjement som hittil har preget opplysningsarbeidet (Global Education) og vil oppfordre til at dette videreføres og utbygges". I tillegg engasjerte RORG-samarbeidet i 2010 to konsulenter (Harm-Jan Fricke og Johannes Krause) med erfaring fra evaluering av opplysningsarbeidet i EU til å foreta en sammenligning mellom det arbeidet som utføres i EU og i Norge (se boks nedenfor).

Hovedfunn i rapporten "Development Education and Awareness Raising in Norway and the EU: a comparison" utarbeidet av Harm-Jan Fricke og Johannes Krause på oppdrag fra RORG-samarbeidet i 2010:

Styrker ved opplysningsarbeidet i Norge:

- et klart fokus på de bredere utviklingsspørsmål, snarere enn bistand,
- fokus på sentrale og aktuelle spørsmål,
- anerkjennelsen av opplysningsarbeidets kritiske og politiske rolle i den politiske debatten om utviklingspolitikk og
- den store innsatsen for å involvere sør-perspektiver i arbeidet.

Svakheter ved opplysningsarbeidet i Norge:

- mangel på evalueringer,
- fravær av et bredt, nasjonalt nettverk,
- fravær av teoretisk basis og forskning og
- svak deltakelse i europeiske nettverk.

2.2 Styrket resultatrapportering - status i Norge

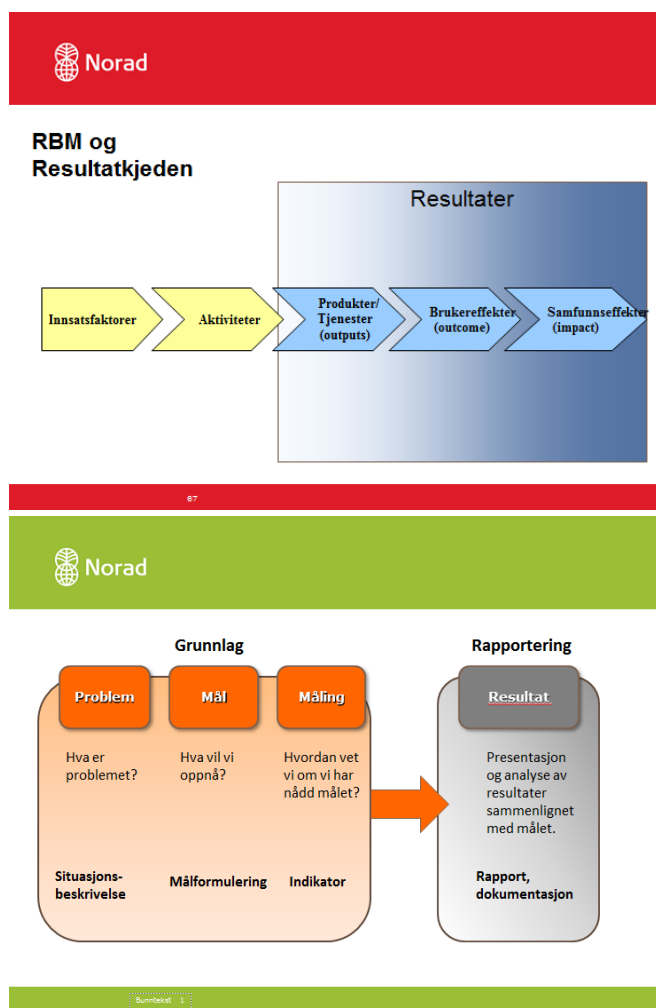
Arbeidet med å styrke resultatrapporteringen i Norge foregår på flere felt og ulike nivåer i dialog mellom Norad og organisasjonene.

Norad startet med kursing av organisasjonene (RORGene) i mål- og resultatoppfølging i henhold til *Results-Based Management (RBM)* – modellen våren 2008 (se plansje t.h. øverst) og det ble innført økte krav til resultatrapportering på egen virksomhet og gjennomførte tiltak. Dette førte i første omgang til økt bevissthet og refleksjon og at mange av organisasjonene reviderte målformuleringer, vurderte mulige indikatorer o.s.v. med sikte på å kunne styrke sin resultatrapportering. Norad ga også ekstra støtte til tiltak for å kunne styrke resultatrapporteringen i enkeltorganisasjoner. Noen systematisk gjennomgang av erfaringene med bruk av RBM-modellen blant RORGene har ikke vært foretatt, men våren 2012 la Norad fram en noe justert modell for hvordan dette arbeidet kan gjøres (se plansje t.h. nederst).

Dette arbeidet dreier seg i stor grad om å identifisere en «baseline» (hva er situasjonene i dag), sette resultatmål og finne gode indikatorer for ulike tiltak og deler av virksomheten den enkelte organisasjon driver. I tilfeller der organisasjonene har ulike syn (støtteordningen skal bidra til meningsmangfold) vil det kunne innebære at det som er et «godt resultat» for én organisasjon, kan være et «dårlig resultat» for en annen. Dette kan dreie seg om både problemforståelse og løsningsforståelse av sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklings spørsmål og hva slags «økt kunnskap» som er viktig og relevant og hvilke målgrupper og formidlingsarenaer som bør prioriteres. For Norads støtteordning vil imidlertid slik uenighet og slike variasjoner kunne være et «godt resultat» i forhold til målsettinger som å «skape kritisk debatt», «sikre meningsmangfold» og å «styrke pådriver- og vaktbikkjefunksjonene».

Parallelt med å styrke resultatrapporteringen fra den enkelte organisasjon har det også vært en dialog mellom Norad og RORG-samarbeidet om behovet for styrket resultatrapportering for Norads støtteordning og det statlig støttede opplysningsarbeidet i sin helhet.

Grunnlaget for dette arbeidet ble lagt gjennom utarbeidelse av de nye, reviderte retningslinjene for støtteordningen, som ble gjort gjeldende fra og med 2011 (basert bl.a. på de politiske føringene for slik støtte som ble lagt av Stortingets utenrikskomite i 2009). Hovedtilnærmingen i arbeidet for å styrke rapporteringen har vært fokus på gjennomføring av såkalte «baselinestudier», det vil si undersøkelser som sier noe om situasjonen på et gitt tidspunkt eller i en gitt periode. Følgende baselinestudier/undersøkelser har blitt igangsatt eller gjennomført som grunnlag for å vurdere resultater av opplysningsarbeidet ved utgangen av inneværende støtteperiode i 2014:

- Organisasjonene som hadde rammeavtaler med Norad i perioden 2007-2010 ble i sin sluttrapportering bedt om å rapportere kort i forhold til utvalgte resultatområder nedfelt i Norads retningslinjer.
- RORG-samarbeidet fikk støtte fra Norad til en baselinestudie av «RORGenes 'fotavtrykk' i media 2007-2010», gjennomført av Roy Krøvel ved journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Det har blitt gjennomført flere opinionsmålinger for å gi styrket innsikt i befolkningens og spesielle gruppers kunnskaper og holdninger til sentrale og aktuelle utviklingsspørsmål: 1) SSBs undersøkelse «Holdninger til norsk bistand 2010», der det i dialog med Norad ble lagt inn nye spørsmål, 2) «Ungdomsgallup om Nord/Sør-spørsmål» gjennomført av Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) i samarbeid med Opinion og Nord/Sør-konsulentene i 2011/12 med støtte fra Norad og 3) «Afrikabarometeret» gjennomført av Fellesrådet for Afrika i samarbeid med Opinion i 2011/12 med støtte fra Norad.

Opinionsundersøkelsen «Afrika-barometeret» gjennomført av Fellesrådet for Afrika med støtte fra Norad førte til dette oppslaget i Dagsavisen 6. juni (faksimile ovenfor):
«Afrikas økonomi vokser kraftig, og den positive utviklingen har begynt å feste seg i nordmenns bevissthet. Et positivt image vil igjen styrke Afrika, mener kjennere.»

Disse undersøkelsene gir i seg selv nyttig innsikt som kan bidra til å tilrettelegge opplysningsarbeidet på en bedre måte, men ikke minst kan de tjene som grunnlag for å vurdere resultater på et senere tidspunkt ved å gjennomføre tilsvarende undersøkelser på nytt og vurdere endringer. Det vil kunne bli aktuelt å gjennomføre slike ved utgangen av inneværende rammeavtaleperiode i 2014/15.

I tillegg har Norad, i samarbeid med RORG-samarbeidet, lagt inn punkter om «særlig resultatrapportering» i skjema for årsrapportering 2011 for RORGene (til Norad), som danner hovedgrunnlaget for denne rapporten og de resultatvurderinger det vil bli redegjort nedenfor.

2.3 Resultater av Norads informasjonsstøtteordning

Norads retningslinjer for informasjonsstøtten, bygget på føringer fra et bredt politisk flertall på Stortinget, er utformet slik at de gir et relativt godt utgangspunkt for evaluering og vurdering av resultater. Denne rapporten er imidlertid en årsrapport – ikke en evaluering. Den har et hovedfokus på de organisasjonene som har flerårige rammeavtaler med Norad, de såkalte rammeavtaleorganisasjonene (RORGene), på deres virksomhet og på hvordan denne har fulgt opp sentrale målsettinger for støtteordningen.

Rapporten bygger i all hovedsak på organisasjonenes egne årsrapporter til Norad, der det i rapportskjemaet ble lagt inn et punkt med «særsilt resultatrapportering» for å sikre en mer systematisk rapportering knyttet til støtteordningens målsettinger. Omfanget og måten organisasjonene har rapportert på varierer likevel betydelig og disse årsrapportene gir i liten grad grunnlag for å si noe om resultater i form av tall og tabeller. En systematisk gjennomgang og lesing av årsrapportene gir likevel et godt grunnlag for noen kvalitative vurderinger av resultater som er oppnådd.

Nedenfor redegjøres det for vurderinger av resultater i forhold til støtteordningens sentrale målsettinger og enkelte kritiske spørsmål knyttet til statlig støtte til sivilsamfunnet som har vært

fremmet i det offentlige ordskiftet. I tillegg gis det her noen vurderinger av opplysningsarbeidets overordnede samfunnsseffekt (impact) i Norge i et noe lengre tidsperspektiv.

Resultater i forhold til Norads og Stortingets føringer

Resultat 1: Støtteordningen har bidratt til kritisk debatt og økt kunnskap om sentrale og aktuelle Nord/Sør-spørsmål.

En rekke eksempler i denne årsrapporten viser hvordan informasjonsstøtten har bidratt til kritisk debatt og økt kunnskap om sentrale og aktuelle Nord/Sør-spørsmål knyttet til blant annet klima, kapital, konflikt, demokrati og menneskerettigheter i et bredt mangfold av norske organisasjoner og deres målgrupper og har satt brede «fotavtrykk» i media.

Resultat 2: Støtteordningen har bidratt til å styrke organisasjonenes pådriver- og vaktbikkjefunksjoner i forhold til utviklingspolitiske spørsmål.

Denne årsrapporten viser at støtteordningen har muliggjort og stimulert organisasjonenes pådriver- og vaktbikkjefunksjoner i forhold til utviklingspolitiske spørsmål. Blant annet gjennom støtte til kritiske utredninger og rapporter og kontakt med partnere og miljøer i Sør har organisasjonene fått fram ny informasjon og alternative perspektiver som har bidratt til å sette dagsorden politisk og i media, stimulert kritisk debatt og øvd et betydelig politisk press på Stortinget og regjeringen på aktuelle og relevante utviklingspolitiske spørsmål.

Resultat 3: Støtteordningen har bidratt til fokus på relevante temaer i forhold til «samstemt politikk for utvikling».

En rekke eksempler i denne årsrapporten knyttet til blant handel, klima og energi, våpeneksport, menneskerettigheter, miljø med mer viser hvordan støtteordningen har bidratt til at organisasjonene har kunnet sette fokus på aktuelle og relevante problemstillinger knyttet til «samstemt politikk for utvikling», som har bidratt til å synliggjøre sammenhengene mellom innenriks- og utenrikspolitikk.

Resultat 4: Støtteordningen har bidratt til kontakt og samarbeid med utviklingsaktører i Sør, slik at relevant kunnskap om synspunkter og perspektiver fra Sør har blitt tilgjengelig for norske målgrupper gjennom opplysningsarbeidet.

En rekke eksempler i denne årsrapporten viser hvordan informasjonsstøtten har bidratt til norske organisasjoners kontakt og samarbeid med partnere og miljøer i Sør om utviklingspolitiske spørsmål knyttet til blant annet handel, mat, menneskerettigheter, klima, miljø, anstendig arbeidsliv, næringsliv, investeringer med mer, som har bidratt til økt kunnskap og kritisk debatt gjennom kritiske og alternative perspektiver på Norges rolle og norsk politikk.

Resultater i forhold til kritikk av statlig støtte til sivilsamfunn fremmet i det offentlige ordskiftet

Resultat 5: Støtteordningen har bidratt til fokus på sentrale og aktuelle utviklingstemaer, ikke «offerkommunikasjon».

- Med rette blir iblant norske bistandsorganisasjoner kritisert for å fremme såkalt «offerkommunikasjon», der fattige i andre deler av verden framstår som hjelpeløse og hjelpetrengende ofre og skaper bilder av verden som primært har til hensikt å sikre oppslutning om bistandsbevilgningene, gode innsamlingsresultater, moralsk autoritet og salgbare medieoppslag. Tilsvarende kritikk har også blitt fremmet fra Sør, som også har gått

på at mye informasjon i Nord har vært preget «eurosentrisme» og «etnosentrisme» - en underliggende oppfatning av at vesten er, kan og vet best. Denne årsrapporten viser imidlertid at den statlige informasjonsstøtten har stimulert og muliggjort en annen type kommunikasjon - med kritisk fokus på sentrale og aktuelle utviklingstemaer som har andre «bilder av Sør».

Resultat 6: Støtteordningen har bidratt til å fremme organisasjonenes roller som «vaktbikkjer» og «pådrivere», ikke skapt «pudler».

Statlige støtteordninger overfor sivilsamfunnet blir iblant kritisert for å svekke sivilsamfunnets uavhengighet og kritiske samfunnsrolle ut fra tanken om avhengighet leder til servilitet og at heller ikke et kritisk sivilsamfunn vil «bite hånden som gir mat». Denne årsrapporten viser imidlertid at denne ordningen i stor grad fremmer og stimulerer organisasjonenes og sivilsamfunnet kritiske samfunnsrolle i et demokrati som vårt - i tråd med ordningens uttalte formål, forankret i bredt politisk flertall på Stortinget.

Resultat 7: Støtteordningen har bidratt til fokus på utviklingspolitiske temaer av stor betydning for utvikling og fattigdomsreduksjon i Sør.

Det har blitt hevdet at denne støtteordningen, i likhet med tilsvarende bistandsfinansierte støtteordninger i andre land, ikke bidrar til utvikling i fattige land. En rekke eksempler i denne årsrapporten viser imidlertid at informasjonsstøtten bidrar til fokus på utviklingspolitiske spørsmål som handel, gjeld, klima, skatterettferd, investeringer, fordeling, bedrifters samfunnsansvar med mer, som potensielt og reelt vil kunne styrke utviklingspolitikken og ha større betydning for utvikling i Sør enn det som normalt tilskrives bistandsmidler alene.

Resultater i forhold til kunnskap, innsikt og utviklingspolitikk i Norge (samfunnseffekt) i et lengre tidsperspektiv

De overordnede samfunnseffektene av støtteordningen lar seg vanskelig vurdere ut fra virksomheten i ett enkelt år, men må sees i et lengre perspektiv. Det er i større grad mulig i Norge enn i enkelte andre land fordi den omleggingen av støtteordningen som skjedde på 1990-tallet i hovedsak har blitt videreført og styrket – ikke endret. Vi vil her peke på to tunge samfunnseffekter, der det er grunn til å anta at støtteordningen har vært og er av vesentlig betydning.

Resultat 8: Støtteordningen har bidratt til økt forståelse i opinionen for at utviklingspolitikk er mer enn bistand.

Den statlige informasjonsstøtten hadde sitt utspring i statens og politikernes behov for å sikre oppslutning i befolkning om økende bistandsbevilgninger over statsbudsjettet på 1970- og 80-tallet. På 1990-tallet ble dette endret og målsettingene ble knyttet til behovet for en omlegging til bærekraftig utvikling nasjonalt og globalt og kunnskap og oppslutning om dette i befolkningen. Dette gjorde informasjonsstøtten til en viktig ressurs for de delene av sivilsamfunnet som ønsket et kritisk fokus på utviklingspolitikk som noe mer og annet enn bistand. Dette perspektivet preger i økende grad også den allmenne forståelsen i opinionen og den offentlige debatten.

Resultat 9: Støtteordningen har bidratt til en omlegging fra en utviklingspolitikk dominert av bistandstenkning til en utviklingspolitikk i retning «samstemt politikk for utvikling».

Støtteordningen har bidratt til å fremme organisasjonenes roller som vaktbikkjer og pådrivere i forhold til sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklingsspørsmål «beyond aid». Dette har bidratt til et kritisk fokus på stadig flere utviklingspolitiske relevante politikkområder knyttet til innenrikspolitikken, som klima- og energipolitikken, etisk forvaltning av oljefondet,

handels- og næringspolitikken, landbruks- og fiskeripolitikken med mer. Dette har bidratt til den omleggingen i retning «samstemt politikk for utvikling», som vi har sett det siste tiåret. En rekke eksempler i denne årsrapporten viser at støtteordningen bidrar til at organisasjonene kan videreføre og styrke denne rollen.

Vedlegg 1:

Fordeling av støtte til opplysningsarbeid 2011

Støtten er oppgitt i norske kroner og gjelder utbetalt støtte fra Norad i 2011 (ikke regnskap).

Kilde: Norad

A. Samlet oversikt over fordeling av informasjonsstøtte 2011

Organisasjoner med flerårige rammeavtaler (RORGene) ²	57288000
FN-Sambandet	28000000
Enkeltavtaler (organisasjoner som fikk støtte til enkelttiltak) ³	3120000
Skoleutveksling	4000000
Samlet støtte 2011⁴	92408000

B. Støtte til organisasjoner med flerårige rammeavtaler (RORGene)

Organisasjon	Tildeling 2011	Tilleggstilskudd ⁵
1. RORG-samarbeidet	2 350 000	
Studieforbund (RORGer)		
2. KrF's Studieforbund	500 000	
3. Senterpartiets Studieforbund	400 000	
4. Populus – studieforbundet folkeopplysning*	250 000	
Bistandsorganisasjoner (RORGer)		
5. Atlas-Alliansen	750 000	
6. Caritas Norge	625 000	
7. Det Norske Misjonsselskap	750 000	
8. FOKUS	1 000 000	
9. FORUT	1 000 000	
10. Plan Norge	800 000	
11. Regnskogsfondet	1 700 000	
12. SAIH	900 000	
13. Strømmestiftelsen	1 000 000	
14. Utviklingsfondet	1 800 000	
15. WWF Norge	600 000	
Andre organisasjoner (RORGer)		
16. Attac Norge	750 000	125 000
17. Fellesrådet for Afrika	1 600 000	220 000
18. FIVAS	1 400 000	
19. Framtiden i våre hender	1 800 000	293 000
20. Global Info	750 000	

² Støtten ble fordelt på i alt 57 organisasjoner, samt RORG-samarbeidet, se egen oversikt for fordelingen til de ulike organisasjonene.

³ Se oversikt på side 43.

⁴ Stortingets bevilgning i statsbudsjettet for 2011 var på 91 millioner kroner. Når samlet støtte er noe i overkant skyldes det ubrukte midler fra 2010, som ble overført til 2011.

⁵ Se egen oversikt og omtale av tiltak gjennomført med tilleggstilskudd på side 38.

21. Global.no	1 500 000	
22. Hei Verden	500 000	
23. Idegruppen Nord/Sør*	800 000	
24. Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen	450 000	
25. Internasjonal Reporter*	600 000	
26. KFUK-KFUM Global	500 000	
27. Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI)	1 700 000	
28. Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)	1 300 000	160 000
29. LNU	1 400 000	
30. LO	650 000	
31. Miljøagentene	500 000	
32. Networkers South-North*	400 000	
33. Norges Fredslag (NFL)	500 000	445 000
34. Norges Naturvernforbund	500 000	
35. Operasjon Dagsverk	900 000	
36. Slett U-landsgjelda – SLUG	1 000 000	145 000
37. Vennskap Nord/Sør	1 500 000	
38. Verdensmagasinet X	1 350 000	
39. Afghanistankomiteéen i Norge**	300 000	
40. Den norske Burmakomiteé**	500 000	
41. Den norske Tibetkomité**	300 000	
42. Fellesutvalget for Palestina**	300 000	
43. Namibiaforeningen**	400 000	
De (fem) Store		
44. Kirkens Nødhjelp	2 000 000	
45. Norsk Folkehjelp	2 300 000	
46. Røde Kors	1 600 000	
47. Redd Barna	1 600 000	
48. Flyktningshjelpen	1 400 000	
49. Changemaker	1 800 000	
Nye organisasjoner (uten avtale tidligere)		
50. DIGNI	1 000 000	
51. Fian Norge	400 000	280 000
52. Forum for utvikling og miljø	1 100 000	
53. Grønn Hverdag**	400 000	65 000
54. Høgskolen i Oslo	100 000	
55. Sex og Politikk**	230 000	
56. Støttekomiteen for Vest-Sahara**	400 000	
57. Zero Emission (ZERO)**	400 000	
58. UNICEF Norge	2 250 000	
Sum tilleggstilskudd (RORGene)	1 733 000	1 733 000
Sum tilskudd til RORGene	57 288 000	

Tegnforklaring:

* Organisasjonene hadde flerårig avtale i forrige periode, fikk avslag på søknad om fornyelse, men ble gitt støtte til utfasing av virksomheten i 2011.

** Organisasjoner med 2-årige avtaler (2011-2012)

Vedlegg 2:

Rapporter og tidsskrifter utgitt med informasjonsstøtte i 2011

Oversikten er basert på organisasjonenes årsrapportering til Norad og omfatter tidsskrifter og rapporter som helt eller delvis er utarbeidet og trykket med støtte fra Norad. I tillegg til tidsskrifter og rapporter ble det med støtte fra Norads også utarbeidet og trykket opp undervisnings- og studiemateriell til bruk i skolen i organisasjonenes egne målgrupper, kataloger, faktaark, arbeidsnotater, brosjyrer, løpesedler, plakater og annet trykt materiell til bruk i organisasjonenes opplysningsarbeid, samt ulike typer rapporter knyttet til det informasjonsfaglige arbeidet, herunder evalueringer, holdningsundersøkelser og baselinestudier.

Tidsskrifter

1. Utveier, Attac (3 numre)
2. CaritasINFO, Caritas (6 numre)
3. Changemakermagasinet, Changemaker (4 numre)
4. Verdens Tak, Den norske Tibet-komité (2 numre)
5. Magasinet Perspektiv, Flyktninghjelpen (4 numre)
6. Kvinner Sammen, FOKUS (2 numre), opplag: 4.500 – 5.000
7. Søsken Sammen, KFUK-KFUM Global (2 numre)
8. LatinAmerika, LAG (4 numre)
9. Miljøagentrapporten, Miljøagentene (6 numre)
10. Appell, Norsk Folkehjelp (3 numre)
11. Planposten, Plan Norge (4 numre)
12. Regnskog, Regnskogsfondet (4 numre)
13. Gjeldsbrevet, SLUG (2 numre)
14. Vennepunkt, VNS
15. Verdensmagasinet X (6 numre) – har egen rammeavtale med Norad
16. Minerva⁶

Rapporter

1. Ti nye år i Afghanistan, *Afghanistankomiteen i Norge (AiN)*
2. Spekulanten betaler – Fra finanskrisen til finansskatt (2. opplag), *Attac*
3. Skitne penger – Kampen mot skatteparadisene (2. opplag), *Attac*
4. Nigerian Perspectives on the Future Bilateral Free Trade Agreement between Norway and Nigeria, *Fellesrådet for Afrika*
5. Rustningskappl p i Sør, *Fredslaget, Fellesrådet for Afrika, LAG og SLUG*
6. Bistand som metter? Norsk landbruksbistand 2006-2010, *FIAN i samarbeid med ForUM*
7. Sanitation for all: an engine of economic growth for urban Africa, *FIVAS i samarbeid med ForUM*
8. Investeringer på dypt vann – om pensjonsfondets eierinteresser i ødeleggende damprosjekter, *FIVAS*
9. Hver dråpe teller – vannsikkerhet og energi i et endret klima, *FIVAS*
10. Flyktningregnskapet, *Flyktninghjelpen*
11. The Nansen Conference - Climate Change and Displacement in the 21st Century (konferanserapport), *Flyktninghjelpen i samarbeid med Nansen Fredssenter på Lillehammer*

⁶ Minerva mottok støtte gjennom Norads enkeltavtale med Høyres Studieforbund.

12. Statlig eierskap og menneskerettigheter – forslag til et mer ansvarlig statlig eierskap, *ForUM*
13. Klima og vann, *ForUM*
14. Exposing the lost billions, *utgitt av Eurodad i samarbeid med ForUM*
15. Small but lethal: Ammunition in the Arms Trade Treaty, *utgitt av Prio i samarbeid med ForUM og Kirkens Nødhjelp*
16. How an Arms Trade Treaty can help prevent Armed Violence, *utgitt av IANSA i samarbeid med ForUM og Amnesty International*
17. Feilslått fraråding og glemte ord – Om UD's fraråding mot norsk næringsliv i Vest-Sahara og hvordan norsk Vest-Sahara-terminologi ble endret under FN's fredssamtaler, *FIVH*
18. Arealkrevende nordmenn - Visste du at nordmenn legger beslag på halvannen gang mer jordbruksareal enn det som er tilgjengelig per person i verden?, *FIVH*
19. Norsk forbruk i et miljøperspektiv (tidligere Økologisk utsyn), *FIVH*
20. Bak kulissene - en rapport basert på intervjuer med arbeidere som syr klær for H&M og KappAhl i Gurgaon, India., *FIVH*
21. Med døren på gløtt? Om merkevareselskapenes manglende åpenhet, *FIVH*
22. Et sannhetens øyeblikk – Kairos Palestina (nytt opptrykk), *Global Info*
23. Palmeoljeguiden, *Grønn Hverdag i samarbeid med Regnskogsfondet*
24. What kind of knowledge for what kind of development? The role of universities in internationalization and globalization (konferanserapport), *Idegruppen om Nord/Sør*
25. Att utbilda värdsmedborgare!, *utgitt av Nordisk Folkehøgskoleråd, med bidrag fra Internasjonalt utvalg i folkehøgskolen*
26. Med livet som pensum, *utgitt av Cappelen Damm Akademisk Forlag, med bidrag fra Internasjonalt utvalg i folkehøgskolen*
27. Rapport om hvordan de ti største selskapene på Oslo Børs rapporterer at de betaler skatt i fattige land, *Kirkens Nødhjelp*
28. Gjeld og den arabiske våren, *Kirkens Nødhjelp i samarbeid med SLUG*
29. Rapport om dårlig effekt av klimavotekjøp i India, *Kirkens Nødhjelp*
30. Rapport om hullene i norsk våpeneksportpraksis, *Kirkens Nødhjelp*
31. På verdas talerstol. Ein rapport om den norske ungdomsdelegatordningen til FN, *LNU*
32. Yasuni – la oljen ligge, *LAG*
33. Utviklingskriteriet for norsk våpeneksport, *Norges Fredslag*
34. Ikkevoldsaktørene i den arabiske våren, *Norges Fredslag*
35. Verdens militære forbruk og den globale våpenflyt 2012, *Norges Fredslag*
36. Landgrabbing i Sør-Sudan, *Norsk Folkehjelp*
37. Frihetskampen fortsetter (Palestina), *Norsk Folkehjelp*
38. The Norwegian Debt Audit from an International Perspective, *SLUG*
39. U-landsgjeld: Hvordan sette regjeringens gjeldspolitik ut i praksis?, *SLUGs bidrag til UD's artikkelsamling: Finansiell åpenhet: Grep for å styrke demokrati og rettferdig fordeling.*
40. Kukamba – gjeld og kvinners helse, *SLUG*
41. Exporting goods or exporting debt?, *utgitt av Eurodad med bidrag fra SLUG*
42. Sult 2011 – Hva koster en sultfri verden og hvordan komme dit? (Kampanjerapport), *Utviklingsfondet*
43. Mat til 9 milliarder mennesker? – debatt om matproduksjon og befolkningsvekst (diskusjonsnotat), *Utviklingsfondet*
44. Fra oljeslaveri til mangfold av energi? – om vår oljeavhengighet og muligheter for utvikling av ren energi i Nicaragua (diskusjonsnotat), *Utviklingsfondet*
45. Temoignages de Madagascar, *WWF Norge*

Folkeopplysning for en ny tid

Retningslinjer for Norads støtte til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid

Gjeldende fra 2011

Målsetting

Tilskuddsordningen skal bidra til folkeopplysning om sentrale og aktuelle nord/sør- og utviklingsspørsmål i regi av norske frivillige organisasjoner og relevante institusjoner. Opplysningsstøtten skal også bidra til at aktørene kan ivareta rollen som pådrivere i den offentlige utviklingsdebatten.

Med vekt på regjeringens tematiske satsingsområder skal bevilgningen benyttes til tiltak for å:

- Spre informasjon og kunnskap om utviklingssamarbeid og nord/sør spørsmål
- Fremme debatt om utviklingspolitiske tema

1. Føringer

Tilskuddsordningen skal

- ***Skape kritisk debatt og øke kunnskap om sentrale og aktuelle nord/sør spørsmål***
Fra 2011 skal det særlig legges vekt på å støtte opp under opplysningsarbeid i tråd med de føringer som ligger nedfelt i St.meld.nr. 13 (2008-2009). Det er forventet at tilskuddsmottakerne setter dagsorden og deltar i det offentlige ordskiftet om disse spørsmålene.
- ***Sikre meningsmangfold***
Gjennom et bredt mangfold av aktører skal opplysningsstøtten skape rom for ulike synspunkt og meninger om utviklingsspørsmål. Det forventes at tilskuddsmottakerne, gjennom et kritisk/analytisk informasjonsperspektiv, setter fokus på årsakssammenhenger, sentrale utviklingstrekk og rammevilkår i utviklingsland.
- ***Styrke pådriver -og vaktbikkjefunksjonene***
Opplysningsstøtten skal bidra til at frivillige organisasjoner kan representere et kritisk korrektiv til myndighetenes politikk og ivareta rollen som pådrivere og vaktbikkjer i utviklingspolitiske beslutningsprosesser.
- ***Skape landsomfattende engasjement***
Norad oppfordrer miljøene utenfor Oslo og de store byene til å delta i opplysningsarbeidet.

- ***Øke diasporadeltakelsen***
Tilskuddsordningen skal legge til rette for at diasporamiljøene i økende grad engasjeres i folkeopplysningsarbeidet. Søkere bes å legge vekt på mer overordnede nord/sør-spørsmål.
- ***Tydeliggjøre samarbeid med sør***
Opplysningsstøtten skal stimulere til flere stemmer fra Sør i den norske debatten. Organisasjonene bes derfor å synliggjøre sine partnere fra sørbaserte organisasjoner i folkeopplysningsarbeidet.
- ***Framheve relevant forskning***
Det kan gis støtte til å synliggjøre ny forskning på nord/sør og utviklingsspørsmål.
- ***Bidra til global læring i skolen***
Særlig egnede aktører kan bidra til å implementere global læring i skolen.

2. Grunnlag for retningslinjene

Norads reviderte retningslinjer bygger på de føringer som er lagt av Stortinget om opplysningsarbeid til norske frivillige organisasjoner.

I tillegg bygger retningslinjene på Norads erfaringer og vurderinger fra samarbeidet med organisasjonene gjennom informasjonsstøtten siden 2001, med utfyllende føringer fra 2005, samt observasjoner og anbefalinger fra tre eksterne gjennomganger:

- *Gjennomgang av UD/NORADs tilskudd til organisasjoners opplysningsvirksomhet om internasjonale utviklingsspørsmål (UD 2003)*
- *Gjennomgang av Norads informasjonsstøtte til "Femmergruppen" (Norad 2010)*
- *Global Education in Norway (GENE 2009)*

3. Politiske føringer

Verden og Norge er i kontinuerlig endring. De føringer som er lagt av Storting og Regjering gjenspeiler at opplysningsarbeidet må videreutvikles med kunnskap om og innsikt i den internasjonale og nasjonale konteksten det skal virke i.

I dag er det ikke bare bistanden, men den brede utviklingspolitikken, som skal stå sentralt i opplysningsarbeidet.

St. meld. nr. 13 (2008-2009) peker på mange av de sentrale og aktuelle nord-sør og utviklingsspørsmålene som reiser seg i lys av dagens globale endringsprosesser og hvordan de er knyttet til utviklingen i Norge.

Vedlegg 4:

Utdrag fra UDs gjennomgang av UD/Norads informasjonsstøtteordninger 2003 (Lagesen-rapporten)

7.1 Innledning

Da evalueringsgruppen begynte sitt arbeid, tok den utgangspunkt i noen hypoteser, noen antakelser om hovedproblemstillinger omkring opplysningsstøtten, hvordan den gis, hvordan den brukes og hvilke resultater den gir. Slike hypoteser er nyttige verktøy for å klargjøre ulike problemstillinger.

De undersøkelser som er gjort – spørreundersøkelse av tilskuddsmottakere, befolknings- og medieundersøkelser, kvalitetsundersøkelse av informasjonsprodukter og intervjuer med aktører i UD og NORAD og i organisasjonene – har naturligvis justert på disse hovedutfordringene. Bildet som trer fram er delvis annerledes enn det bildet vi innledningsvis hadde og formulerte gjennom hypotesene, men ikke grunnleggende forskjellig. I det følgende presenteres hovedproblemstillingene som både forvaltning og mottaker bør forholde seg til i arbeidet for å videreutvikle opplysningsstøtten. De anbefalinger vi gir i kapittel 8, er forankret i disse konkluderende vurderinger. I de følgende avsnitt i kapittel 7 søkes besvart de spørsmål som er reist i evalueringens mandat.

1. Opplysningsstøtten er relativt beskjeden i forhold til effekten; den anvendes til et mangfold av opplysningsaktiviteter som samlet sett avsetter brede avtrykk i mediene, i befolkningen som helhet og i spesielle målgrupper.

- Undersøkelsene viser at organisasjonenes opplysningsaktiviteter setter brede avtrykk i befolkningens kjennskap og oppfatninger, at de reflekteres i omfattende medieoppslag og at mange spesielle målgrupper nås av informasjon.
- Vi ser et tydelig gap i forhold til målgruppen skoleelever og lærere. Relativt mange og tunge organisasjoner opererer med skolen som et høyprioritert målområde. Likevel viser befolkningsundersøkelsen at skolen som kilde til kunnskap og informasjon om utviklingsrelaterte spørsmål, scorer svært lavt.
- Opplysningsaktivitetenes bredde og antall er svært omfattende, og omfatter i praksis alle tenkelige former for kommunikasjon. Vi konstaterer at organisasjonene har tatt i bruk nettsider og internett i stort omfang, selv om kvaliteten kan være vekslende. Dette har skjedd i løpet av de siste årene, og organisasjonene har klart satset på de nye kommunikasjonskanalene. Det er samtidig viktig å peke på at opplysning skjer gjennom mange aktiviteter, og at menneskene som arbeider med opplysning i mange sammenhenger er av minst like sentral betydning som de enkelte opplysningsprodukter.
- Organisasjonene oppgir en omfattende bredde også hva gjelder målgrupper. En svakhet er imidlertid manglende strategier for å nå nye målgrupper. Særlig tydelig er dette overfor såkalte ikke-norske grupper som kan forventes å være mer enn gjennomsnittlig interessert i internasjonale spørsmål; flyktninger og innvandrere og deres barn. Denne svakheten gjenspeiles hos bevilgende myndigheter som i liten grad bevilger til innvandreres og flyktingers egne organisasjoner. Vi registrerer også at uorganisert ungdom ikke inngår som målgruppe, bortsett fra indirekte som skoleungdom.
- Selv om det nok fortsatt brukes for mye ressurser på blader, brosjyrer og seminarer, er de fleste organisasjonene oppmerksomme på og retter seg inn mot tidsmessige kommunikasjonsmetoder. Vi konstaterer at mange av organisasjonene vet for lite om i

hvilken grad trykt materiale blir brukt i målgruppen, og i for liten utstrekning vurderer om opplagstall er en indikator på hvor godt målgruppen nås.

- Organisasjonene er klart oppmerksomme på behovet for og ønskeligheten av å inkludere synspunkter og representanter fra Sør i informasjonen, og er kommet lenger enn for få år siden med dette. Men fortsatt er Sør-representantene i alt for stor grad knyttet til organisasjonenes prosjekter og eget nettverk, og opptrer for sjelden med den selvstendige representativitet som vil gi dem den tyngde som er ønskelig i informasjonsbildet.
- Gjennomslaget i mediene er uhyre omfattende. Om en skulle fått tilsvarende plass i mediene ved betalt annonsering, ville kostnadene vært vesentlig høyere enn opplysningsstøtten. I forhold til effekten er omfanget av støtten målt i kroner forholdsvis beskjeden, opplysningsstøtten er med andre ord kostnadseffektiv. Dertil kommer at redaksjonell dekning har klart høyere troverdighet enn betalt annonsering, spesielt når det gjelder formidling av kunnskap og holdning.

II. Et generelt, ukontroversielt budskap om innsats for de fattige setter sentrale kontekster, kritisk debatt og viktige budskap i skyggen. Avtrykket som settes i befolkningen, særlig når det gjelder de større bistandsorganisasjonene, er relativt generelt, veldedighetspreget og ikke særlig kunnskapstungt. Det er flere årsaker til dette:

- De største kommunikasjonsmaskinene er bistandsorganisasjoner, og deres kommunikasjon preges av behovet for prosjektstøtte og tilslutning til den gode sak, ikke av den viktige debatt eller innsiktsfull dekning av de større sammenhenger som skaper utvikling og bekjemper fattigdom
- Svært mange organisasjoner, både større mindre, er sterkt avhengige av statsstøtten til prosjekter og opplysning. Dette synes å føre til at de søker å unngå en kritisk vinkling som kan provosere embetsverk og politikere, kanskje også en debatt som kan sette spørsmålsteget ved sider ved deres egen virksomhet. Evalueringsgruppen har fått dette delvis bekreftet i våre intervjuer med organisasjonsrepresentantene, der noen beskriver dette som en kultur, andre som prisen for å være en slags statlig ytretjeneste, andre som "angst" for å miste tilskudd.
- En tilleggsfaktor kan være mediernes orientering på feltet. Klassisk reportasje prioriteres lavt, det er helst en norsk vinkel, med norske helter eller skurker, som får spalteplass. Likevel viser våre undersøkelser at det er de kritiske organisasjonene som i størst grad får gjennomslag for sine budskap.

III Mediene er den suverene arena for spredning av kunnskap og informasjon om Nord-Sør-spørsmål. Men mediene selv prioriterer stoffet lavt. På tross av det relativt store gjennomslag av organisasjonenes arbeid, er mediernes egen dekning beskjeden og de initierer sjelden og i begrenset utstrekning den kritiske debatten.

- Våre undersøkelser viser at befolkningen er interessert i stoffområdet, og at den også oppfatter mediene som den suverent viktigste arenaen for informasjon og kunnskap på feltet. De tyngste organisasjonene driver primært egenprofilering i sine mediekontakter, og prioriterer heller ikke den analytiske og kritiske dimensjonen. Dette utvider gapet mellom mediernes betydning på den ene side, og på den annen side hvordan mediene prioriterer og prioriteres når det gjelder å fremme kunnskap, engasjement og kritisk debatt.

IV. "Alle" er avhengige av støtten, men de fleste mottakerorganisasjonene har for små ressurser og får for liten støtte til å skaffe seg den kommunikasjonskompetanse som informasjonssamfunnet krever.

- På alle nivåer hevder mottakerne at støtten er essensiell for deres mulighet til å fokusere på ulandsrelatert informasjon uten at egenprofilering er primærmotivet.
- For de middelstore og mindre organisasjonene er ressursituasjonen et betydelig problem. Kommunikasjon er gjennom de siste 10 årene blitt en stadig mer krevende øvelse, spesielt for organisasjoner som ikke er sterke "merkevarer" eller som ikke holder seg med markante profiler i ledelsen.
- De store organisasjonene har råd til å holde seg med kommunikasjonskompetanse, de middelstore og små har det ikke. Tross en enorm innsats fra ildsjeler vil dette ofte ramme kvalitet og gjennomslag.

V. Mottakerne av opplysningsstøtten er ikke særlig sterkt opptatt av forvaltningens organisering, men klager først og fremst over vilkårlige rutiner, sen saksbehandling, delvis manglende engasjement og forholdsvis lav informasjonskompetanse i deler av forvaltningen.

- Når vi ser bort fra RORG-innspillet til ECON-evalueringen av bistandsforvaltningen, er det er det ikke gitt sterke signaler fra mottakersiden om misnøye med hvordan informasjonstøtten er plassert i ulike organer i NORAD eller departementet. De fleste synes selve organiseringen er grei, og har ikke sterke synspunkter på den, selv om et ønske om større administrativ samordning er uttrykt.
- Kritikken retter seg mot søknadsprosedyrer, forsinkelser, endring av spilleregler, sen avklaring av støtte og lignende.
- Det rettes også kritikk fra noen organisasjoner mot sider ved NORADs forvaltning av ordningene. Man ønsker seg et sterkere engasjement med større mulighet for dialog, særlig om informasjonsfaglige spørsmål, og etterlyser en mer aktiv og innholdsfylt NORAD-rolle i arbeidet med å heve organisasjonenes kompetanse som kommunikasjonsbærere.
- Organisasjoner som får sine søknader behandlet av UD omtaler positivt fagavdelingenes kompetanse og engasjement, men også her blir mer byråkratiske sider ved saksbehandlingen kritisert.

